

RASİM ÖZDENÖREN'İN HİKÂYELERİNDE

TASAVVUFİ KAVRAMLAR

Ebubekir CAN

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ali PULAT

Uşak

2019

RASİM ÖZDENÖREN'İN HİKÂYELERİNDE TASAVVUFİ KAVRAMLAR

Ebubekir CAN

Yüksek Lisans Tezi

Türk Dili Ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ali PULAT

Uşak

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Haziran, 2019

ÖZET**RASİM ÖZDENÖREN’İN HİKÂYELERİNDE TASAVVUFİ KAVRAMLAR****CAN, EBUBEKİR****Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı****Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Ali PULAT****Mayıs 2019, 98 sayfa**

Edebiyat, gündelik pratiklerden, toplumsal ilişkilere uzanan geniş bir çerçeveye etki eden ve bunlardan da etkilenen bir olgu olarak zihin dünyamızda yer edinmektedir. Bu zihin dünyasının inşasında edebiyat, bireyin ve toplumun dönüşümünde anahtar bir rol üstlenmektedir. Bunun yanında Edebi eserler içinde bulunulan zamanın ve mekânın anlatısından da bağımsız değildir. Diğer bir ifade ile her edebi eser içinde yaşanan çağın bir yansımasıdır. Bu sebeple edebi bir eserin incelenmesi toplumsal olguların daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. Bu bakımdan bir eseri ele alırken onu sosyolojik, psikolojik, dini, tarihi vb perspektiflerle ele almak mümkündür. Bu çalışmada da Rasim Özdenören’in hikâyelerindeki tasavvufi kavramlara odaklanmaya çalışılmıştır.

Tasavvuf, başlı başına bir düşünce biçimi, yaşam biçimi olarak 13. Yüzyıl başlarından itibaren Anadolu’da yaygınlaşarak bu coğrafyanın yurtlaşmasında önemli katkıları olan bir okul görevi üstlenmiştir. Bunun yansımalarını farklı biçimlerde görmek mümkündür. Özellikle edebiyatımızda tasavvufa ayrı bir önem verilmiş ve “tasavvuf edebiyatı” diğer adıyla “tekke edebiyatı” alanında önemli eserler verilmiştir. Gerek Divan edebiyatında gerekse halk edebiyatında yüzyıllar boyunca kullanılacak bir dilin gelişimine ve dilin zenginleşmesine katkı sağlayan tasavvuf, Anadolu’nun yurtlaşması konusunda önemli kavramlardan biridir.

Anahtar Kelimeler: Rasim Özdenören, öykü, tasavvuf, ayna ve yansıtma

ABSTRACT**SUFI CONCEPTS IN RASIM ÖZDENÖREN STORIES****CAN, EBUBEKİR****Master's thesis, Department of literature n.****Thesis Advisor: Assist. Prof. Dr. Ali PULAT****May 2019, 98 pages**

Literature takes place in our mind world as a phenomenon that affects and influences a broad framework ranging from everyday practices to social relations. Literature plays a key role in the transformation of the individual and society in the construction of this mind. Moreover, literary works are not independent of the narrative of the time and place. In other words, each literary work is a reflection of the era that it talks about. For this reason, the study of a literary work will provide a better understanding of social phenomena. In this regard, it is possible to deal with a work of literature from sociological, psychological, religious, and historical perspectives. In this study, we tried to focus on the concepts of Sufism in the stories of Rasim Özdenören.

Sufism, as a way of thinking, as a way of life in Anatolia since the beginning of the 13th century has become a school that has made important contributions to this geography. It is possible to see the reflections of this in different forms. Especially in our literature, Sufism was given a special importance and important works were given in the field of “Sufi literature” or as it is also called “Tekke (dervish) literature”. Sufism, which contributes to the development and enhancement of a language which will be used for centuries in both Divan and Folk literatures, is one of the central concepts in the settlement (yurtlaşma) of Anatolia.

Keywords: Rasim Özdenören, Stories, Sufi concepts, Mirror and reflection

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi 134008020 numaralı Ebubekir CAN'ın "Rasim Özdenören'in Hikâyelerinde Tasavvufî Kavramlar" başlıklı tezi 20/06/2019 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Yüksek Lisans Tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

		İmza
Üye (Tez Danışmanı):	Dr. Öğr. Üyesi Ali PULAT	.....
Üye :	Dr. Öğr. Üyesi Derya ÖZCAN	.....
Üye :	Dr. Öğr. Üyesi Halil ADIYAMAN	.....

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Mehmet Karayaman

ÖNSÖZ

Edebi eserler bir toplumun kılcal damarlarında gezinen eserlerdir. Topluma sirayet etmiş her türlü olay ve olguyu edebi eserler içerisinde görmek mümkündür. Çünkü bu damarlara nüfuz etmiş olay ve olgular, toplumun duygu ve düşünce duygusunu etkilemektedir.

Cemil Meriç'in ifadesiyle her edebi eserin sosyal bir olgu olduğu gerçekliği bizi edebi eserleri farklı açılardan değerlendirmeye yöneltmektedir. Her türlü yaklaşıma veri sağlayan bu edebi eserler, incelenen yöntem dolayısıyla eserlere bakış açısını geliştirmekte ve Türk Edebiyatının durumunu gözler önüne serip, gelişmesine küçük de olsa katkılar sunmaktadır.

Eserlerin değerlendirilmesi ve farklı bakış açılarına göre irdelenmesi, eser-yazar bağlamında ayrıntıları görmekle mümkün olabilmektedir. Eserlerde işlenen olay, olgu, imaj, mekân, zaman vs. gibi unsurların ele alınış biçimi o eseri kalitesini ve estetik biçimini belirlemektedir.

Biz bu çalışmamızda Rasim Özdenören'in hikâyelerindeki tasavvufi imajlar üzerine eğilerek eserleri irdelemeye çalıştık. Çalışmamız tematik ve disiplinler arası bir yaklaşım sergilemektedir. Literatüre bir katkı amacı taşımaktadır.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Ebubekir Can

Doğum Yeri ve Tarihi :Konya/1984

Lisans Öğretimi :Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi
Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatı

Bildiği Yabancı Diller :İngilizce

İş Deneyimi : Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği MEB

Çalıştığı Kurumlar : Batman Gazi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni

Fatıma Zehra Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi Türk
Dili ve Edebiyatı Öğretmeni

İletişim

e-posta adresi : hayatbayramolsa72@gmail.com

Telefon : 0505 920 99 72

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	v
ÖNSÖZ	vi
ÖZGEÇMİŞ	vii
İÇİNDEKİLER	viii
GİRİŞ	1
METODOLOJİ	4
Araştırma'nın Konusu	4
Araştırmanın Amacı	4
Araştırmanın Problemi	4
Araştırmanın Önemi	5
Araştırmanın Modeli/Deseni	5
Araştırmanın Örneklemi	5
Veri Toplama Süreci	5
Doküman İncelemesi	6
Eserlerin Belirlenmesi ve Tahlillerinin Oluşturulması.....	6
1.BÖLÜM: RASİM ÖZDENÖREN HAYATI, SANATI, ESERLERİ	7
1.1.HAYATI.....	7
1.2.SANATI	11
1.3.ESERLERİ	16
1.3.1.Kuyu.....	16
1.3.2.Çok Sesli Bir Ölüm.....	18
1.3.3.Denize Açılan Kapı.....	19
1.3.4.Ansızın Yola Çıkmak.....	20
1.3.5.Hastalar ve Işıklar	21
1.3.6.Çözülme	21
1.3.7.Çarpılmışlar	22

1.3.8.Toz	24
1.3.9.Gül Yetiştiren Adam	25
1.3.10.İmkansız Hikâyeler	26
1.3.11.Hışırtı	27
2.BÖLÜM: TASAVVUFA GENEL BİR BAKIŞ	28
2.1.TASAVVUF NEDİR?	28
2.2.TASAVVUFUN KÖKENİ.....	29
2.3.TASAVVUFUN KAYNAKLARI	31
3.BÖLÜM: RASİM ÖZDENÖREN VE TASAVVUF, TASAVVUFİ KAVRAMLAR.....	33
3.1.ÂRİF	33
3.2.VELİ.....	35
3.3.ŞEYH.....	39
3.4.HAVAS	40
3.5.TEKKE	41
3.6.RİCALULLAH	43
3.7.ZİKİR	44
3.8.EDEB.....	48
3.9.KERAMET	49
3.10.KEŞİF	50
3.11.FERASET.....	51
3.12.AŞK	52
3.13.TAKVA	53
3.14.ZÜHT	53
3.15.HİKMET	54
3.16.İLİM	56
3.17.YAKÎN	56
3.18.HİMMET	57
3.19.MUHABBET.....	58
3.20.KALP	59
3.21.NEFS	59
3.22.TÖVBE.....	66
3.23.TESLİMİYET	74
3.24.MÜRİT	74

3.25.SOHBET	75
3.26.İNTİSAP.....	76
3.27.TEFEKKÜR	77
3.28.DERVİŞ.....	78
3.29.ALLAH SEVGİSİ	79
3.30. PEYGAMBER SEVGİSİ	80
3.31.RABİTA	80
3.32.MASİVA	85
3.33.CEZBE	86
3.34.İHLAS	87
SONUÇ.....	89
KAYNAKÇA	93
DİZİN	96

GİRİŞ

İslamiyet'in Türkler tarafından kabul edilmeye başlanmasıyla birlikte tasavvuf düşüncesi Türk edebiyatını çağlar boyunca derinden etkilemiştir. Tasavvuf düşüncesinin bu tarihi etkileri Türk edebiyatının bazı dönemlerinde çok etkin iken bazı dönemlerinde ise bu etkinlik zayıflamıştır. Özellikle İslami kurallara göre yönetilen Selçuklu Devleti dönemi ile Osmanlı İmparatorluğu dönemlerinde devlet yöneticilerinin tasavvufi düşünceyi öncelemesi bu dönem edebiyatımızda tasavvuf düşüncesini zirveye taşımıştır.

Edebi eserlerimizin tüm türlerinde tasavvufun ahlaki öğretileri, tarikat sisteminin güzellikleri, tarikatın temel kuralları, ilahi aşkın yüceliği vb. konular sıkça işlenmiştir. Nitekim İslami Dönem Türk edebiyatının en önemli dönemi olan Divan Edebiyatı döneminde manzum eserlerin tamamında tasavvuf düşüncesinin temel alındığı gözlemlenmektedir.

Divan edebiyatına genel bir çerçevede bakıldığında Baki, Nedim gibi önemli divan edebiyatı sanatçıların dışında neredeyse bütün şairlerde bu tasavvufi etkiyi az ya da çok görmek mümkündür. İslamiyet'in kabulüyle sadece divan edebiyatında değil halk edebiyatında da tasavvufi düşünce etkin bir biçimde eserlerde işlenmiştir.

Türk edebiyatı 19. Yüzyılda ağırlıklı olarak yönünü Batı'ya çevirmiştir. Bu nedenle edebiyatımızın referans olarak İslami kaynaklar dışında Batılı kaynaklara da yönelmesi tasavvufun Türk edebiyatındaki etkilerini azaltmıştır. Cumhuriyet Dönemi edebiyatında bu etki iyice azalmış ve Türk edebiyatı neredeyse topyekûn Batılı kaynaklara yönelme aşamasına gelmiştir. Etkisini gittikçe artıran Batı kaynaklı edebi akımlar ve yönelimler, dönemin toplumsal meylinin de bir yansıması olarak okunabilmektedir. Bu dönemlerde modernleşme, Batı'yı kendine rol model alan düşünceler Türk edebiyatında da etkinlik kazanmış, bu nedenle de Türk edebiyatındaki tasavvufî düşünce gittikçe zayıflatmıştır. Tasavvufi düşünce son dönem edebiyatımızda etkisi azalsa da tamamen terk edilen bir düşünce biçimi

olmamıştır. Temsilcileri, bu düşünce biçimini yazdığı eserlere işlemiş, gelecek kuşaklara aktarmıştır.

Tarihi geleneğimizde önemli bir yeri olan bu düşünce sisteminin günümüz edebiyatına etkileri hakkında çalışmalar yapıla gelmiş, bu çalışmalar, genellikle yazarların, şairlerin ortaya koydukları eserler üzerinden hareket edilerek bu eserlerdeki tasavvufi durumları ortaya koymaya çalışmıştır. Biz de bu çalışmayla bu alana bir katkı sunma amacı taşımaktayız.

Edebiyatın bir yansıtma aracı olarak toplumdaki değişim ve dönüşümleri yansıttığı bilinen bir gerçektir. Diğer sanat dalları gibi edebiyat eserleri de özelden yazar/şair/sanatçının genel anlamda toplumun geçirdiği sürecin yansımalarını taşır. Sanatı bir yansıtma aracı olarak görmek yüzyıllar boyu devam etmiş süregelen bir durumdur. Ayna, görünenleri/zahir olanları yansıtır. Tasavvufi olarak zahirden çok batına önem verilse de “ayna” bir gösterge olması bakımından önemlidir. Onun karşısında duran her şeyi tüm ayrıntılarıyla sergiler. Güzelin güzelliğini, çirkinin çirkinliğini yansıtması onun tavizsiz bir biçimde gerçeği yansıttığının göstergesi olarak okunmaktadır.

Sanat ile gerçeklik arasında sıkı bir ilişki mevcuttur. Çünkü sanatın beslendiği kaynak insan muhayyilesinin bir tür yansımasıdır. Sanatçının gerçeklik algısı onun zihin ve düşün dünyasının bir yansıması olarak okunabilmektedir. Burada üzerinde durulması gerekli asıl sorulardan biri şudur: “Gerçeklik nedir?” Bu soruya verilen cevaplar, zihin ve düşün durumuna göre farklılıklar gösterebilir. Yansıtılan gerçeklik kavramı; yazar, düşünür ya da estetikçiler için başka başka anlamlar taşımaktadır. Bundan dolayı bu öğretiyi açıklamak bir bakıma, gerçeklik kavramına verilen anlamları belirtmektedir (Moran, 2012, s.19). Biz de bu çalışmamızda Rasim Özdenören’in eserlerindeki tasavvufi öğeleri yansıtma kuramı bağlamında ortaya koymaya çalışarak bir katkı sağlamaya amaçlıyoruz.

Rasim Özdenören edebiyatımızın son dönem önemli yazarlarından. Eserleriyle elde ettiği özgün dil, üslup ve bakış açısıyla incelenmeye değer bir isimdir. Biz de bu çalışmamızda Özdenören’in hikâyeleri üzerinden hareketle hikâyelerinde kullandığı tasavvufi kavramlara ve tasavvufi düşünceyi ortaya koymaya çalışacağız. “Özdenören’in eserlerinde tasavvufi yansımalar nasıl gerçekleşmiştir ve bu yansımaların tasavvuf düşüncesindeki yeri nedir?” soruları

ekseninde cevaplar arayarak literatürün bize sağladığı imkanlar dahilinde bu sorulara açıklık getirmeye çalışacağız.

Son dönem Türk edebiyatında tasavvuf düşüncesi etkisi azalmış; ama bu düşünceyi referans alan kimi yazarlar bu alanda eserler vermeyi sürdürmüştür. Özellikle 2000'den itibaren Türk edebiyatında tekrardan tasavvufî unsurların kullanımı bakımından bir yükseliş yaşandığı gözlemlenmektedir. Bu her ne kadar “popüler roman” niteliğinde belirli aralıklarla çalışmalar ortaya konsa da bunlar tüketim kültürünün getirmiş olduğu bir düşünce ekseninde geliştiği için sanatsal manada ileriye dönük çalışmalar olarak değerlendirilmesi mümkün olamamaktadır. Özellikle Mevlevilik ve Mevlana üzerine yoğunlaşıldığı bir dönemde tasavvufun salt mistik bir unsur olarak değerlendirilmesi, bu düşünce biçiminin yanlış anlaşılmasına yol açmaktadır. Ortaya koyacağımız bu çalışma ile hem konuya bir açıklık getirme hem de Rasim Özdenören'in eserleri üzerinden tasavvufî düşüncenin kavramlarına açıklık getireceğiz. Çalışmada geçen kavramlar tasavvufî kavramların bütünü değildir. Tasavvufî kavramlar ilk olarak derlendi daha sonrasında ise hikayeler detaylı bir incelemeye tabi tutuldu ve hikayelerde gönderme yapılmayan kavramlar elendi. Çalışmamızda sadece eserlerde rastlanabilecek kavramlar üzerinden bir çalışma oluşturuldu.

METODOLOJİ

Araştırma'nın Konusu

Edebî açıdan ele alınan bu çalışma yeni bir söylem ortaya koyma kaygısıyla yazılmıştır. Edebiyatın önemli bir çalışma alanını oluşturan yazar/eser bağlamı bu çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Yazarlar ortaya koydukları eserlerini çeşitli kaynaklardan yararlanarak ortaya koymaktadır. Bir eserin ortaya çıkma serüveni, felsefe, ilahiyat, sosyoloji, ekonomi, tarih vs. gibi unsurlar bağlamında değerlendirilebilir. Yazarın kendine esas teşkil ettiği bir yaklaşım biçimi, kurguladığı dil özgünlük kapsamında değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda Rasim Özdenören'in hikâyeleri sadece belli başlı kavramlar ve dil bağlamında değerlendirilmemelidir. Edebi eserlerin asli unsuru olan insan ve toplum, diğer bilimlerde de bu konumdadır ve bu anlamda ortak bir paydada buluşmaktadırlar. İşte bu birliktelik çerçevesinde Rasim Özdenören'in hikâyeleri tasavvufî açıdan çeşitli nüanslarla bezelidir. Bu bakış açısı çalışmanın esas konusu teşkil etmektedir.

Araştırmanın Amacı

Araştırma Rasim Özdenören'in hikâyelerindeki tasavvufî analizini yapmakta ve Rasim Özdenören'in hayatı, sanatı ve eserleri üzerinden genel bir çözümleme örneği sunmaktadır.

Araştırmanın Problemi

Edebiyat perspektifinde tek bir unsurun etkin olacağını söylemek eksik olacaktır. Bu bağlamda edebiyat, ilişkisel durumlar arz eden argümanlar kullanarak yeni bir alan oluşturma çabası içinde olunmuştur. Bu çaba ekseninde edebiyat ve ilahiyat unsurlarının birbirini beslediği ve çeşitli kavramların ortaya çıkmasını sağladığı görülmüştür.

Araştırmanın Önemi

Edebi metinlerin beslendiği kanalın toplum olduğu gerçeğinden hareketle edebi eserlerin bir noktada toplumun aynası olma görevini üstlendiğini görmekteyiz. Bu çalışma bu aynadan yansıyanları görme açısından önem arz etmektedir. Cemil Meriç'in ifadesiyle aktarmak gerekirse, "her edebi eser sosyal bir olgudur." Yapılan araştırmanın bir başka önemi de edebi eserlerdeki yaklaşım biçiminin eserlerde verilerle desteklenebilir olduğunu göstermektir. Bu hem yazarın kendine odak noktası seçtiği unsurları hem de yazarın daha anlaşılır olmasını sağlaması açısından önemlidir.

Araştırmanın Modeli/Deseni

Bu araştırma model olarak nitel çalışma modelini kullanmıştır. Nitel araştırma yöntemi, akademik disiplinlerde özellikle sosyal bilimlerde en çok kullanılan yöntemlerden biridir.

Araştırmanın Örnekleme

Genellikle nitel araştırmalarda genel - geçer bir örneklemin oluşturulması imkânsızdır. Dolayısıyla nitel araştırmalar genelleyici de olmadığı için bu tür indirgemeci diğer bir ifadeyle örneklemlerle açıklanamamaktadır. Çalışmada nitel analiz tekniği olarak betimsel analiz yöntemi uygulanmıştır. Betimsel analizde veriler "daha önceden belirlenen başlıklar altında özetlenir ve yorumlanır. Veri toplama aşamalarında elde edilen ön bilgiler ışığında da düzenlenebilir. Bu bağlamda can alıcı unsurların yansıtılması sağlanacaktır. Burada amaç var olan verinin okuyucuların anlayabileceği ve algılayabileceği bir duruma getirilmesidir. Son olarak da yapılan betimlemeler yorumlanır ve sonuca gidilir. Ortaya çıkan bu sonuçtan hareketle tahminlerde bulunulup yeni çıkarımlar yapılabilir.

Veri Toplama Süreci

Nitel araştırmalarda kullanılan yöntemlerden betimsel analiz kullanılarak veri elde edilme yoluna gidilmiştir. Nitel araştırmalarda betimsel analiz tekniği kullanılırken verilerin tanımlanması önemlidir. Çünkü çalışma sürecinde elde edilen veriler kullanılan yöntemin ve çalışmanın desteklenmesi açısından büyük önem arz etmektedir.

Doküman İncelemesi

Edebiyat, hikâye, sanat, tasavvuf, ilahiyat kavramlarıyla ilgili literatür taraması yapıp bu kavramlarla ilgili dokümanlar incelenmiştir. Tasavvufi kavramlar ekseninde Rasim Özdenören'in hikâyelerinin çözümlenmesi yoluyla sonuca gidilmeye çalışılmıştır.

Eserlerin Belirlenmesi ve Tahlillerinin Oluşturulması

Rasim Özdenören'in kaleme aldığı tüm hikâye kitapları baz alınarak eserlerindeki tasavvufi kavramlar çıkartılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın temellendirilmesi için çeşitli kaynaklardan yararlanılarak ortaya konulan düşünceler desteklenmiş, betimsel analiz tekniğiyle birlikte metinler tahlil edilmeye çalışılmıştır.

1.BÖLÜM: RASİM ÖZDENÖREN HAYATI, SANATI, ESERLERİ

1.1.HAYATI

Günümüzün yaşayan hikâyeci ve düşünce adamlarından biri olan ve çok yönlü biri olan Özdenören'in hayatını tüm yönleriyle ortaya koymak mümkün olmasa da biz bu çalışmada Özdenören'i ve hayatından kesitleri ana hatlarıyla sunmaya çalışacağız. Sanat hayatında 50 yılı devirmiş bir isim olan Rasim Özdenören'i anlatmak, ortaya koyduğu eserlerle bir bütünlük içerisinde mümkün gözükmektedir. Her sanatçı gibi Özdenören de aslında yazdığı ve ortaya koyduğu eserlerdedir. Fahri Tuna, Yaşa'yan Portreler adlı eserinde Rasim Özdenören'i "Gül Yetiştiren Adam'ın Ta Kendisi" ifadesini kullanarak şu anlatımda bulunmaktadır:

"Maraş'tan sadece şair değil hikâye yazarı da çıkabileceğini ortaya koyan adam.

Müslüman entelektüel.

Müslümanca düşündü, Türkçe yazdı.

Naif adam; naifliği sanat, naifliği meslek, naifliği hayat edinmiş adam!

İçine uzun, içine derin, içine genişir. Bunu ancak onu okuyanlar ve onunla yaşayanlar bilebilir.

Görünmeyen bir üniversitesi var; hikâye, roman, deneme, düşünce, tiyatro fakülteleri olan. Binlerce öğrenci geldi geçti sessizce, rahlesinden. Görenlerin gördüğü, bilenlerin bildiği, okuyanların beslendiği bir üniversitedir o.

Âkif'in diliyle; sessiz yaşamıştır, kim nereden bilecektir" (Tuna, 2015, s.133).

Fahri Tuna, Yaşa'yan Portreler adlı eserinde Rasim Özdenören anlatımı şu şekilde devam etmektedir:

"Yüzünde sabır, gözünde teslimiyet, kelâm ve kaleminde huzur olan adam; estetik bir medeniyetin huzuru.

Tevazuu karizmasını ikiye katlıyor.

Bozkırın ortasındaki çorak, kuru, ruhsuz, suni şehir, a-kara, makara, en kara, Ankara'yı sevimlileştiren, güzelleştiren, zenginleştiren adam. Tıpkı Pakdil, D. Mehmet Doğan, Hüseyin Su, Necip Tosun gibi.

Yedi Güzel Adam'ın en küçüğüydü, en ufak ve çelimsiziydi, en sessiziydi. Ve en sona kalanı" (Tuna, 2015, s. 133-136).

Rasim Özdenören için paltosunda hikâyeler, düşünceler, taşıyan adam dense yeridir. Tuna'da buna yakın bir yaklaşımla Özdenören'in cüssesine aldanılmaması gerektiğini dercesine şunları aktarır:

"Bakmayın ufak tefek çelimsiz sessiz sedasız bir adam olduğuna onun; son kırk yıldır onun kadar sesi yüksek çıkan var mıdır edebiyat ve düşünce dünyamızda; son kırk yılda tam otuz iki kitapla haykırdı bizlere" (Tuna, 2015, s. 133-136).

Aynı yazının devamında Tuna, Özdenören anlatımını eserleri üzerine çevirerek bakışlarımızı da bu yöne çevirmeye çalışır. Çünkü Özdenören'i Özdenören yapan temel unsur "yazı" dır. Ortaya koyduğu eserlerdir. Özdenören, kendisini bizde eserleri ile var etmiştir. Tuna, bu yüzden, eserleri üzerinden bir cümle kurgulayarak şunları aktarır:

"İki Dünya'mız için de Açık Mektuplar gönderdi her birimize ayrı ayrı. Yaşadığımız Günlerde her birimizin Acemi Yolcu olduğumuzu iyi biliyordu elbet. Ben ve Hayat ve Ölüm üçgeninde Eşikte Duran İnsandık, her an Kuyuya düşmek üzere olan. Toz dumandı her şey. Modern hayatın Çapraz İlişkileri, en çok da Kent İlişkileri'nin açmazı ve çıkmazında örselenerek Köpekçe Düşünceler içerisindeki Yüzlerce binlerce yüzü çıkartıyordu karşımıza. Çarpılmışlara dönmüştük adeta, toplum olarak. Hastalar ve Işıklar sarmıştı dört yanımızı. Evet, evet; bir Çözülme içerisindeydik; hızla Çok Sesli Bir Ölüme doğru koşturuyorduk. Kafa Karıştıran Kelimelerce istila edilmişti zihinlerimiz. Düşünsel Duruşumuzu kaybetmiştik bir süredir. Yumurta'yı Hangi Ucundan Kırmalıydık Peki; bilemiyorduk ki. Aşkın Diyalektiğiyle İpin Ucu'nu yakalamak ve Denize Açılan Kapı'dan geçerek ötelere uzanmalıydık. Hışırıtılı bir yolda yürüyüp İmkânsız Hikâyeler dinleyerek avunmak; hayır bu değildi isteğimiz. Müslümanca Yaşamaktı bizi, bizleri, hayatı ve dünyayı ihya edecek olan. Onun için Yeniden İnanmak gerekiyordu, kuşkusuz. Öncelikle Red Yazıları yazmalıydık; reddetmeliydik yeryüzünün tüm kirlerini; arınmalıydık kalbimizin lekelerinden. Biz gönül medeniyetinin çocukları değil miydik; elbette öyleydik! Öyleyse gönlümüzün götürdüğü yere doğru yol almalı, Gül Yetiştiren Adamı aramalı, bulmalı, ortaya kapılanmalı; bir ömür biz de güller yetiştirmeliydik!" (Tuna, 2015, s. 133-136).

Bu şiirsel anlatımla birlikte Özdenören'in hayat hikâyesine baktığımızda Özdenören; 20 Mayıs 1940 yılında Kahramanmaraş'ta doğmuştur. İlkokulun 2.

sınıfına kadar Maraş'taki "Sakarya İlkokulu'nda" daha sonra babasının tayini nedeniyle eğitimini Maraş, Tunceli ve Malatya gibi şehirlerde tamamlamıştır. Özellikle Malatya'da öğrencilik yıllarındaki en büyük eğlencesi bisiklete binmektir (Eryarsoy, 2008). Bu dönemde ayrıca Özdenören kardeşlerin okuma zevki de elde ettiği bir dönemdir, ikiziyle birlikte kitaplar kiralar, Hazreti Ali Cenkleri başta olmak üzere birçok kitabı zevkle okumuşturlar (Eryarsoy, 2008).

1964 yılında daha sonra başlamasına rağmen İstanbul Üniversitesi'nin Gazetecilik Enstitüsünü, 1967 yılında ise aynı üniversitenin Hukuk Fakültesi'ni tamamlamıştır (Şahin, 2014). Özdenören'in ailesi İkinci Paylaşım Savaşının olduğu yıllarda babanın memurluk yaparak ailesinin geçimini sağladığı bir ailenin ikiz çocuğu olarak dünyaya gelmiştir ikiz kardeşi Alaeddin'dir. Annesi ev hanımı ve yine kendinden önce ikiz kardeşleri vardır (Eryarsoy, 2008). Bunlar Necibe ve Nedime'dir. Özdenören, 1946 yılında ilk defa Maraş dışına çıkmış, baba ocağı olan İstanbul Eyüp'teki dedesinin evine gitmişlerdir. Seyahatlerinin nedeni amcası Basri Beyin vefatıdır.

Özdenören'in yazım serüveninin başlaması Maraş Lisesi'nde okumakla başlayacaktır. Rasim Özdenören 1955 yılında Maraş Lisesi'ne başlar. Sınıfı 60-70 kişiliktir ve adeta bir Hababam Sınıfı örneği sunmaktadır. Sınıf, kozmopolit bir yapıdadır, öğrenciler arasında çok zekiler olduğu gibi hala okuma yazmada sıkıntılar yaşayanlar da vardır. Bu sınıfta ayrıca ismini Türk Edebiyatına altın harflerle yazdıracak isimler de vardır. Bunlar; Cahit Zarifoğlu ve ağabeyi Sait, Erdem Bayazıt, Ali Kutlay, Hasan Seyithanoğlu, Özcan Tamer ve İhsan Özkan vardır (Eryarsoy, 2008). Özdenören yazı yazmaya o dönem revaçta olan şiirle değil aksine hikâyeye başlar. Arkadaşıyla girmiş olduğu bir iddia üzerine yüzden fazla hikâyeye yazmıştır, fakat bu kadar hikâyeye yazmasına rağmen edebiyattaki yeni gelişmelerden habersizdir (Eryarsoy, 2008). Özdenören, Necip Fazıl ile tanıştıktan sonra Büyük Doğu Dergisi'ne gidip gelmeye başlar, bu sayıda birçok yazar ve şair için okul vazifesi görmüş bu büyük dergide iyi dostluklar ve iyi bir çevre edinmiştir. Necip Fazıl'ın yanında bulunduğu sürede fikir ve sanat bakımından ufku genişler, ayrıca küçük yaşlarda yayıncılığı ve dergiciliği iyice öğrenmesine vesile olur (Eryarsoy, 2008). Sezai Karakoç ile tanışması Nuri Pakdil vesilesiyle olur. Tanıştıktan sonra "nasıl olsa Sezai Karakoç daha iyisini yazar" düşüncesine büründüğü için yazmayı bırakır. Fakat 1964 yılında Sezai Karakoç'un teşvikiyle George Orwell'in distopya tarzında

kaleme aldığı ve dünya çapında bir üne kavuşan Hayvan Çiftliği'ni Türkçe'ye çevirmiştir. Bu eser daha önce Halide Edip Adıvar tarafından da tercüme edilmişti. Özdenören'nin çevirisi Bedir Yayınları tarafından yayınlanmıştır (Eryarsoy, 2008). Özdenören, üniversiteyi bitirmesinin akabinde Ankara'da DPT'de iş bularak buraya taşınmıştır. Onun Ankara'ya yerleşmesiyle Nuri Pakdil, Erdem Bayazıt ve Akif İnan ile mesai sonraları buluşmaları başlar. Sohbetler genellikle Akif İnan'ın müdürlüğünü yaptığı Türk Ocağı binasında yahut Gençlik Parkındaki çay bahçelerinde yapılır (Eryarsoy, 2008). Özdenören'in Ankara'ya taşınması İstanbul'dan tam bir kopuşun ifadesi değildir. Her fırsat bulduğunda – genellikle hafta sonları – İstanbul'a gidip döner. Bu süreç zarfında Ankara'da iken Karakoç'tan bir telefon alır; “Rasim, senin hikâyelerinin ilgili olarak bir yayıneviyle görüştüm, basacaklar. Hikâyelerini acele bana gönder” der. Özdenören, bu çağrıya uyararak elindeki hikâyeleri hemen gönderir. Dosyadaki *Kan Otları* hikâyesinin dosyaya dahil edilmesinde tereddütleri vardır, Çünkü bu hikâye dosyadaki diğer hikâyelerinden hem kurgu hem de dil bakımından farklıdır. Dosyaya alınıp alınmaması konusunda çok düşünür. En sonunda yine de dosyaya bu hikâye dahil edilir. Bu dosya Hastalar ve Işıklar adıyla Fatih Yayınevi tarafından basılır (Eryarsoy, 2008). Yazar, şair veyahut genel olarak sanatçıların hayatları eserleriyle baş başa yürümektedir. Anlatılan/ortaya konulan her eser aslında sanatçının kendine dair bir işareti, bir izi, bir hikâyeyi anlattığı parçalardır. Parçaların bütününden sanatçının hayatı anlaşılabilir. Bu bakımdan bir yazarı/şairi/sanatçıyı anlatmanın hem en kolay hem de en zor yolu eserleri üzerinden bir portre çıkartmaktır. Kolaylığı, ortaya konulan eserlerin mevcudiyetidir. Zorluğu ise ortaya konulan her eserin ayrıntılı bir okuma ile tahlil edilmesi gerekliliğidir. Özdenören'in de hayatı bu bakımdan ortaya koyduğu eserlerle ortaya konulabilir. Özdenören'in hayatı ve sanatı birbirine bir paralellik sergilemektedir. 60'lı yıllardan bu güne değin Türk Hikâyeciliğinde kendi özgü bir anlatım tarzı ile ele alıp işlediği konular, ortaya koyduğu kahramanlar ve okuyucunun zihninde oluşturduğu imaj ve atmosferlerle belli bir merhaleyi gerçekleştirmiş önemli bir isimdir (Uçman, 2015). Bugün Türk edebiyatında Rasim Özdenören Hikâyesi yahut Hikâyeciliği diye bir konudan rahatça söz edilebilmektedir. Ortaya koyduğu eserler, Anadolu insanını anlatmaktadır. Anadolu insanını kendine odak noktası seçerken onun psikolojik durumunu, trajik durumlarını, iç dünyalarını aktarır. Bunu ortaya koyarken de anlatış biçimi ve

üslubuyla dikkati çeker. Bu anlatış biçimiyle okuyucu kavrar ve ince ayrıntılarıyla insanın macerasını ortaya koymaya çalışır (Uçman, 2015).

1.2.SANATI

Sanat hayatında elli yılını aşmış ve farklı farklı türlerde eserler ortaya koymuş Özdenören'in yazım hayatına bakıldığında iki türün yoğun olarak önce çıktığı görülür. Bunlar hikâye ve denemedir. Bu türlerdeki süreklilik yazarda bu alanlarda bir tür uzmanlaşmaya, daha doğrusu yetkinleşmeye sebep olmuştur. Özdenören'in eserlerini bir bütün olarak okuyan okurlar görecektir ki onun dili, kaleme kullanma beceresi, kelimeleri örme stili, üslubu, meseleleri ele alma yöntemi zamanla değişmiş ve en iyi halini almıştır (Yıldız, 2010). Yazar veyahut sanatçıların eserlerine bir takım genellemelerle yaklaşmanın getirmiş olduğu çeşitli sıkıntılar olabilir. Edebi eserlerin “sosyal bir olgu” olarak ele alınması, onun çeşitli unsurlardan etkilenen öge haline getirmektedir. Özellikle düşün alanında ortaya konulan eserler, toplumdan bağımsız, toplumu dışlayarak ortaya konulamaz. Zamanın getirmiş olduğu konjonktürle eserlerde de değişimler görülebilir. Özellikle şiir, hikâye ve romanlarda farklı farklı insanların, farklı farklı olayları anlatıldığı için değişimler, üslup kaymaları görülebilir (Yıldız, 2010). Özdenören, hikâye dünyasının kapılarını Maraş Lisesinde okurken bir arkadaşının hikâye yazdığını söylemesi ve bunun akabinde hikâyeyi okumak için ısrarı sonucu iddiaya tutuşması sonucu açmıştır. Yüzlerce hikâye yazan Özdenören, o dönemde edebiyat dünyasının yeni gelişmelerinden haberdar olmadan, kendi kalemini sivrilterek günden güne ilerlemekteydi (Şahin, 2014). İlk hikâyesi 1957'de bir dergide basılan Rasim Özdenören'in 57'den bu yana giderek zenginleşen Türk Hikâyeciliğinin bu gün önde gelen isimlerinden biri olmuştur. Özdenören, her şeyden önce hikâyecilikte kendine özgü bir anlatım tarzı yakalamış, ele alıp işlediği konular, hikâyelerini anlattığı kahramanlar ve okuyucunun zihninde oluşturduğu imaj ve atmosferlerle önemli işler başarmış bir yazardır (Uçman, 2015). Bu başarının getirmiş olduğu nedenleri Uçman şu şekilde özetler:

“Bugün hiç şüphesiz Türk edebiyatında “Rasim Özdenören Hikâyesi veya Hikâyeciliği” diye bir konudan rahatça söz edebiliriz. Benim okuduğum hikâyelerinde Rasim Özdenören'in genellikle Anadolu kasaba ve köylerinde geçen bir takım trajik durumları anlattığını söyleyebilirim. Onun için önemli olan canlandırdığı kahramanların dış dünyaları değil, iç dünyaları ve yaşadıkları trajedidir. Bu trajedi sadece kişisel

hayatlarıyla ilgili değil, içinde yaşadıkları toplumla da doğrudan doğruya ilgilidir. Rasim Özdenören hikâyesinde bence dikkati çeken en önemli taraf, yazarın üslûbu, yani hikâyeyi anlatış tarzıdır. Bu anlatış tarzında okuyucuyu içten kavrayan, en küçük ayrıntıları dahi ihmal etmeyen, hayatı bir bütün olarak verme çabasındaki bir yazarın yer yer şiirsel diyebileceğimiz üslûbu hakimdir. Onun hikâyelerinde daima insan, insanın macerası, insanın trajedisi, insanın hayattaki duruşu ön plandadır” (Uçman, 2015).

Bir yazarı, sanatçıyı veyahut şairi tanıtacak, onun sanatı hakkında geniş çapta fikir verecek olanlar o yazarı/sanatçıyı derinlemesine incelemiş, teşriki mesai harcamış kişilerdir kanaatimize göre. Ali Haydar Haksal da Özdenören’i derinlemesine incelemiş ve kendisine hikâyedeki ustam demiştir. Haksal, bu söylemini şu şekilde devam ettirmiştir:

“Hikâyemizin bir dönüm noktasıdır Rasim Özdenören. Sol ideolojik söylemin yoğun olduğu, insanın salt bir nesne gibi görüldüğü bir zamanda insan merkezli hikâyeye yöneliştir Özdenören hikâyesü. Üstat Sezai Karakoç’un şiirdeki yöneliminin bir benzeridir onun hikâyedeki çıkışı. Sezai Karakoç hikâyesi ise çok daha farklıdır. Uygurlüğümüzün ruh dünyasındadır Üstat” (Haksal, 2015).

Özdenören, her ne kadar hikâyeleriyle ön plana çıksa da onun düşünür tarafı da vardır. Hikâyesinin arkaik zeminini oluştururken bir düşünce biçimi üzerinden bunu şekillendirir. Düşüncelerini ifade ederken, sözü eğip bükmeden açıkça ifade edebilmektedir. O, düşünsel duruşuyla her zaman kral çıplaktır diyebilen bir yazarlardandır. Tanzimat’tan günümüze değin “bölmeli kafalar”ın düşünce-kültür-sanat iktidarına karşı yılmadan, yorulmadan kalemini tüm yetkinliği ve ustalığıyla kullanarak bu savaşı sürdürmüştür (Ay, 2015). Kendisine hareket noktası olarak akıldan yola çıkarak hakikate ulaşmayı değil, ilahi mesaj olan vahiyden yola çıkarak hakikate ulaşmayı ve ona teslim olmayı vurgular sürekli (Ay, 2015). Özdenören; gerek hikâyelerinde gerekse de düşünce yazılarında üzerinde durduğu ana tema insan, insan psikolojisi ve insanın içsel serüveni olarak görünmektedir. Rasim Özdenören’in tüm hikâyelerinde derin bir psikolojik katman mevcuttur. Bu katmanlar iki noktada şekillenir “Bireyin ‘yalnızlaşması’ ve ‘kişilik’ ‘oluşum’ mücadelesi. Özdenören, kendisiyle yapılan bir mülakatta yazı hayatı boyunca “an”, “durum” hikâyesinin peşinde olduğunu vurgular. An’ın prizmasından bakınca, bireyin psikolojisi tüm dokusuyla açılır” (Türkdoğan, 2007). Çalışmamızın odak noktası olan “tasavvufî kavramlar” eksenini de Özdenören’in hikâyelerinin değerlendirilmesi de bu çabanın bir ürünüdür. Çünkü insan, Özdenören’de nefsiyle,

letailerleriyle, duygu ve düşünceleriyle çok farklı yönleri olan bir insandır. Özdenören “kendisini” yani “insanı” konumlandırırken “ben ve öteki” doğrultusundan hareketle bir tür hesaplaşma içerisinde bunu yapar. Özellikle “İt” hikâyesinde bunu görmek mümkündür. Özdenören; hikâyelerinde “ötekini” konumlandırırken yine “kendi içerisindeki öteki”nden yola çıkarak bunu açıklamaya çalışır. Ona göre insanın ötekisi “it” olarak ifade bulur. İt hikâyesinde, içindeki itle hesaplaşan, kimi zaman onun esiri, kimi zaman da ona düşman kesilen bir “ben” vardır. Burada anlaşıldığı üzere “it” olarak tanımlanan olgu insanın “nefsi”dir. İt, bir metafor olarak kullanılmış ve “nefsi” tanımlamak için başvurulmuştur (Aslan, 2015). “Ben ve öteki” karşılaştırmasını Özdenören, insanın yaşamak zorunda olduğu bir gerçek olarak görür. Şahin, bu durumu şu şekilde özetler:

“Özdenören’in hikâyelerinde ‘ben’ ve ‘öteki’ çatışması, insanın ya da insanlığın ebedî olarak yaşayacağı ya da yaşamak zorunda kaldığı bir gerçektir. Hikâye kişileri anlatılarda dünya hayatını sorgularken bu dünyanın simgesel anlamda tutunma noktası olarak görülen kendi beden ve nefislerini de irdeler. Özdenören’in, hikâyelerinde ‘ben’ ve ‘öteki’ diyalektiği bireyleşme veya kendini gerçekleştirme mücadelesi düzleminde ele alınır. Özdenören’in hikâyelerinde ‘öteki’ ile ‘ben’in mücadelesi, anlatı kişilerinin kendi olma sürecinin en önemli sınavıdır. Hikâyelerde bilinçaltının kara güçlerinin tutsağı ‘öteki’; “şeytan, köpek-it, beden, meta ve dünya” gibi simgelerle ele alınırken ‘ben’; “ışık, nur, ruh ve ‘Mutlak Ben’” olarak sembolize edilir. Anlatı kişilerinin kendi ol(ma)ması bedensel duygu ve arzularına yenilip evrensel anlamda görevlerinden uzaklaşması olarak görülür” (Şahin, 2014).

Edebiyat ve toplum ilişkisi edebiyat ve sosyal bilimciler sürekli irdelenen bir konu olmuş ve edebiyatla toplum ilişkisinin bir birini sürekli beslediği, geliştirdiği, çeşitli biçimlerde ifade edilmiştir. Edebiyat, toplumdan muaf olmaz ve her edebiyat aslında toplum ve topluluklar içindir. Bazı edebî eserler direkt olarak toplumla ve onun yaşadığı mekânlarla ilgiliyken bazı eserler ise tamamen insanın psikolojik durumuyla ilintilidir. Karpat’ın da ifade ettiği üzere: “Çağdaş Türk edebiyatının önemli bir bölümünü oluşturan hikâye, konusunun büyük kısmını şehirden alır. Bu eserlerin sanatsal yönü toplumsal yönünden daha ağır basar. Şehirliler birey olarak incelenir, genellemeye gidilmez. Yine de şiir de olduğu gibi, toplumun havasıyla, olayların geçtiği çevreyle kendini duyurur” (Karpat, 2011, s. 134). Bilal Can ise edebiyatın medeniyet kurmakla ilintili olduğunu belirterek şunları aktarır:

“Edebiyat eserleri dönemlerinin şahitleridir. Yazarların kaleme aldığı eserler bir toplumun yaşadıklarını, hissettiklerini, düşündüklerini cümlelere yansıtarak

okuyuculara sunabilir. Bireysel düşünüş ve irdeleme dâhilinde bir rahatsızlık, bir tepkisellik, bir bastırılmayan uğultunun, o gurbet duygusunun, sancılı, yorucu, kimi zaman rahatlatıcı etkisi sonucu yazılan edebi eserler, insanoğlunun dünyada bir bırakma isteğinin karşılığı olarak değerlendirilebilir. Bu bakımdan edebiyat, insanoğlunun medeniyetler kurması kadar önemlidir” (Can, 2017, s. 15).

Benzer biçimde, edebiyat ve toplum ilişkisini açıklarken de edebi metinlerin anlattığı olay ve olguların sosyolojiye dair yol haritaları sunduğunu ve Cemil Meriç’ten referansla her edebi eserin sosyal bir olgu olduğu aktarır (Can, 2017, s. 19). Rasim Özdenören de eserlerinde toplumsal hayatta meydana gelen değişim ve dönüşümü, bu değişim ve dönüşümlerin birey ve toplumda yaptığı değişiklikleri ortaya koyarak irdeler. Özdenören’e göre modern çağın artık metalaşmış insanları hayatın sistemsel işleyişini acımasızca yok ederek, yaratmış olduğu sözde yeni “yaşam alanında” kurgusal bir hayatı izlemeye başlamıştır. Şahin, bu durumu şu şekilde özetler:

Yazara göre birey, dünyaya indiğinden beri büyük bir kuşatılmışlık içindedir. İnsanın kuşatılmışlığı, onun etrafındaki varlık ve nesnelere olan ilişkisiyle alakalıdır. İnsanın kendi soylu varlığını da bu kuşatılmışlık içinde yeniden anlamlandırıp bilinçlenmesi, tinsel bakımdan kendi sınırlarının farkına varmasını da sağlar. Yazara göre insanın varoluşsal problemlerini “Mutlak Ben”in karşısında irdelemesi, onun ontolojik sınırlarını kavraması ve kendilik bilincine ulaşmasını sağlar. Rasim Özdenören, hikâyelerinde kendi kültürü ve değerlerini irdelemiştir. Yerelden evrensel göndermelerde bulunan yazar, bireyin ontolojik sorunları, ruhsal sıkıntıları ve huzur arayışını kendi olma sorunsalı ekseninde ele alır” (Şahin, 2014).

Özdenören, hikâyelerindeki olayları ve durumları ortaya koyarken “evler”den büyük oranda faydalanır. Onun için ev canlı bir organizma olarak belirginleşir. Bütün değişim ve dönüşümler mekân ekseninde “evde” somutlaşır. Evler;

“İnsanların barındığı bir yapıdan ziyade, aile hayatının, duyguların, heyecanların, sevgilerin, üzüntülerin yaşandığı bir mekândır. Ev, bütün hikâyenin döndüğü, çözüldüğü bir saha, bir ana alandır. Her şey burada yoğunlaşır, çatışma, çözülme, infilak burada gelişir, büyür. Hikâyesini birey ve aile üzerinde yoğunlaştıran bir yazar için, onların yaşadıkları mekân da elbette önemli olacaktır, bunda şaşılacak bir yan yoktur” (Irmak, 2012).

Anadolu coğrafyası, tarihsel olay ve olgular bakımından çalkantılı dönemler geçirerek bu güne ulaşmıştır. İbn Haldun’un “coğrafya kaderdir” sözüne binaen yazar, şair, düşünür ve sanatçılar da bu coğrafyanın kaderini yaşayıp eserleriyle yansıtan insanlardır. İnsanın toplumsal bir varlık oluşu ve yaşadığı toplumdan bağımsız yaşayamayışı onu sınırları belirlenmiş, çerçevesi çizilmiş bir kurallar

bütünlüğü içerisinde hayatını idame ettirmeye sürüklemiştir. Ülkelerin sınırları bu bakımdan, farklı kültür ve etnisiteyi kendine hayat biçimi seçen insanların “habitus”ü olarak anlam kazanmıştır. Sanatçı ve düşünürler, yaşadıkları coğrafyanın bir tür hafızalarıdır. Yaşadıkları coğrafyanın özelliklerini, tarihini, yaşantı biçimini, ilgi ve yönelimlerini izleyerek insanlara kendi insanlarını anlatırlar. Özdenören de zaman zaman edebiyatçı kimliğiyle, zaman zaman da düşünür kimliği ön plana çıkarak hem teknik anlamda hem de düşünlerinin bütünlüğü ve sınırları göz önüne alındığı gerçek anlamda bir düşünürdür (Su, 2015). Çünkü yaşadığı topluma gerek hikâyeleriyle gerekse de düşünceleriyle katkı sağlamaktadır.

Özdenören, Necip Tosun’a göre modern hikâyenin günümüzde aldığı mesafeleri, imkânları bilen ve bu doğrultuda kendi hikâyesini kurgulayan bir isimdir. İlk hikâyesini ortaya koyduğu 1957 yılından bu yana “yerlilik” ekseninde eserlerini kurgulayan Özdenören, “yerlilik” düşüncesinin yeni yeni kendini ifade etmeye başladığı dönemlerde belirli bir dönem ve kesim üzerinde etkili bir işlev görmüştür (Tosun, 2015). Özdenören’in hikâyelerinde ana tema olarak ölüm ve ötesini kullanan yazarlardandır. Ölümü diğer yazar ve sanatçılar gibi serüvenimsi değil daha çok zihinsel, düşünsel etkisi üzerinde durmaktadır (Tosun, 2015). Özdenören’in hikâyelerindeki ana temalardan biri de çocuk ve onun dünyası üzerindedir. Çocuğun, olaylara ön yargısız, saf, temiz yaklaşımı, çocuk gözünden gerçeklere yüklenen anlamlar, bazen yazılan hikâyenin ana sorunsalını oluştururken, bazen de hikâyenin ana unsurunu destekleyen bir yan öge olarak kullanılmaktadır (Tosun, 2015). Özdenören’in hikâyelerindeki dikkat çekici unsurlar arasından biri de betimleme/tasviridir. Tosun, Özdenören’in tasvirlerinin hem geleneksel hem de imgesel fonksiyonlarla kullanıldığını ifade eder, ayrıca hikâyelerinde önemle durduğu konulardan biri de atmosfer olduğunu, fiziki ve insan atmosferi arasındaki uyumun iyi bir şekilde kurgulandığını ifade eder (Tosun, 2015). Özdenören’in hikâyesi uyum üzerine şekillenirken tasvirten ve kelimelerin çağrışımlarından olabildiğince yararlandığını belirten Tosun, Özdenören’in tasviri bir süs, çerçeve olmaktan ziyade olmazsa olmaz bir unsur olduğunu belirtir ve tasviri bu şekilde kullandığını ifade eder (Tosun, 2015).

Özdenören’in eserleri dil bakımından incelendiğinde ise onun Öz Türkçe hareketine körü körüne bağlanmadığı, dildeki gelişmeye karşı çıkan muhafazakâr bir tutum sergilemediği görülür. Ayrıca “Yazı dili-konuşma dili gibi teorik dil arayışları

içinde olmadığı gibi, kısır ‘dil savaşları’nda saf tutmaz” (Tosun, 1996, s. 101). Dili önemser ve doğrultuda kendi ifadesini bulur. Dili kullanma beceresi yüksek olan kişileri okumaktan zevk duyar. Bunların başında Dostoyevski gelmektedir. Üniversite okuduğu yıllarda derslerden kalma pahasına Dostoyevski’ye eğilmiş olan Özdenören, Dostoyevski’nin en çok felsefi mülahazalarını takip eder. En çok etkilendiği isimdir Dostoyevski. Ona göre Dostoyevski, bilinçaltının derinliklerini Freud’tan çok önce bilinçaltının derinliklerine inmiş bir yazardır (Eryarsoy, 2008).

Türdoğan, Rasim Özdenören’in sanat anlayışını aktarırken onun sanatının postmodern/avangard olmadığını, felsefi ve sanatsal bir arka planı olduğunu, hayatın içinden sosyal ve psikolojik bütünlüğüyle insan ve toplumu ele aldığını ifade eder. (Türkdoğan, 2007). Gelenek konusunda ise bunun Özdenören için bir kaynak olduğunu, mazmun geleneği sürdüren bir isim olduğunu ve kültürel kodlarla temas eden eserler, metinler ortaya koyduğunu ifade eder (Türkdoğan, 2007). Özdenören’in sanat anlayışı konusundaki bakış açısının “içeriden” olduğunu ifade eden Türkdoğan, bunu şu şekilde açıklamaktadır “O, anlatıya derinlik katacak, postmodern bir kolaj/montaj, ya da ‘new age’ tarzı bir açılım peşinde değildir. O, zaten tasavvufla kendiliğinden bir bağ kurmuş, tasavvufun kültürel kodlarına içeriden vakıf olmuştur. ‘Hikmet’ derleyicisi değil, hikmet kültürü içinden yetişen bir yazar olarak, bu kültürü doğal olarak yansıtır” (Türkdoğan, 2007). Güneş ise Özdenören’in sanatının en bilinen noktası hikâyecilik olduğunu ifade ederek Özdenören’in hikâyeci kimliğinin yanında “fikirlerini gözler önüne seren denemeleri de edebî hayatında büyük paya sahiptir. Hatta denemelerinin oluşturduğu kitapların sayısı, hikâye kitaplarının sayısından fazla” (Güneş, 2014) olduğunu ifade eder. Bu yüzden de Özdenören’in sanatçı kimliğini değerlendirirken onun denemeci yanının da es geçilmemesi gerekmektedir.

1.3.ESERLERİ

1.3.1.Kuyu

Rasim Özdenören tasavvufi manalarla dolu hikâyesi Kuyu, başından sonuna ibretli hikâyelerle dolu bir eserdir. Kuyu adlı eseri uzunluğu ve anlatım biçimi olarak roman türüne yakın bir eserdir. Eser, kendine “rüya” konusunu temel alarak işlemiştir. Rüya eksenindeki bu anlatım tasavvufi unsurlarla yoğun biçimde

işlenmiştir. Yusuf adlı kahraman geçmiş yaşantısında duymuş olduğu pişmanlığa tövbe etmek ve yeni bir hayata başlamak amacıyla bir yolculuğa çıkmaktadır. Bu yolculuk, birçok farklı şekillerde okunabilir. Tasavvuf'ta "sefer der vatan" ile mükellef olan saik, yolu bir gelişim, nefsini tezkiye için bir amaç olarak görür. Bu yolculuk halinin birçok yansıması bu güne kadar yazılmıştır, özellikle Attar'ın Mantık'ut-Tayr adlı eseri buna en güzel örnek olarak verilebilir. Özdenören de bu yolculuk temasını eserine dahil ederek saliki yola çıkarır. Bu yolculuk bir çeşit imtihandır. Çeşitli bela ve musibetlere uğrayabilir yolcu. Ki Kuyu adlı eserde de yolcunun başına yolculuk sırasında çeşitli işler gelmektedir.

Ana karakter olan Yusuf'un amacı tekkeye gidip tövbe etmek ve yeni bir hayata başlamaktır. Fakat bu öyle kolay olmamaktadır. Yolculuk Yusuf'un vermesi gereken bir sınavdır. Bu yolculuk onun için manevi yolculuktur, yolculuk esnasında nefsi kendisinin boş bırakmamakta ve sürekli kendisinin kötülüğe çağırmaktadır. Yusuf yolculuk sırasında kaldığı bir otelde bir düşkün kadınla karşılaşır ve nefesine yenik düşer yapmış olduğu günahtan dolayı büyük bir pişmanlık duyar ve çıkmış olduğu yoldan vazgeçmemesi gerektiğine karar verir. Yusuf, tekkenin yoluna düşer orada tekkede bulunan mürşid-i kâmil ile karşılaşır bu tekkede manevi haller yaşar ve bir süre tekkede kalmaya devam eder tekkede şeyhle karşılaşma anı şu şekilde anlatılır:

"Oturun efendim buyurun Safalar getirdiniz uyarısıyla ve herkesle birlikte o da oturdu. Demek buydu nihayet görüyordu onu daha önceden tembuhlendiği üzere iki kaşının arasına bakıyor ve yüzünün güzelliğini algılamaya çalışıyordu güzel, arı, arınmış berrak bir yüz vardı orda, karşısında. Böyle bir yüzden yalan sadır olmaz, diye geçirdi içinden. İçinden nedense ve birden bire bir ölüm uykusu yekindi ben diye kendini düşündü ve bilinçsizce ben öldü dedi ve bunun ne demek olduğunu kendine sordu" (Özdenören, 2012B:, s. 96).

Yusuf tekkede geçmişte yapmış olduğu hata ve günahlara karşı tövbe edip yeni bir hayata başlamanın mümkün olduğunu öğrenir ve bu tekkede hayatın gerçek manasını yaşayarak öğrenir. Bu güne kadar farklı biçim ve kişilerde Tövbe etmenin büyük bir nimet olduğunu tekkeye vardığında öğrenir.

"Nereden nereye demek ki bir kere daha bu yanlış işlemeyeceğim diye kesin karar verdiğinden o yanlıştan dolayı utanç ve pişmanlık duyduğundan o yanlış işlememiş sayılıyor kimilerine göre böyle bir karar küçük adam işi oluyor büyük adam

ya da üstün insan yanlışlarından pişmanlık duymayandır. Yanlışlarının üstüne basıp geçebilendir” (Özdenören, 2012B, s. 96).

1.3.2.Çok Sesli Bir Ölüm

Dört ayrı hikâyeden oluşan ve Rasim Özdenören’in ilk eserlerinden biri olan Çok Sesli Bir Ölüm adlı eser, 1977 yılında Yücel Çakmaklı tarafından filme aktarılmış ve Prag’da düzenlenen TV filmleri festivalinde juri özel ödülünü almıştır eserde geçen hikâyeler şunlardır: Çok Sesli Bir Ölüm, Sabah Aralığı, Kan, Çatışma. Bu eserinde Özdenören, Cumhuriyet ilanından sonra Türkiye’de yaşanan ve teknoloji-modernleşmeye bağlı değişim ve dönüşümleri ele alarak işlemektedir (Irmak, 2012). Eserde 1950’li yıllarda Türkiye’de yaşanan köyden kente doğru göç dalgasının izleri çarpıcı bir biçimde aktarılmış olup, bu ulusal hareketlenişin Maraş özelindeki durumu, Maraş insanı üzerindeki etkileri hikâyeleştirilerek aktarılmıştır (Irmak, 2012).

Çok Sesli Bir Ölüm adlı hikâyede 13 yaşlarındaki Kamber adlı çocuğun babasının rahatsızlığı üzerine köyden tedavi imkânı olmadığından onu şehre götürmek için gösterdiği olağanüstü çaba ve babasının onu kurtarmayışının verdiği derin üzüntü anlatılmaktadır.

Köyden kente göçün yoğun olarak yaşandığı bir zamanda köyde yaşamaya azmeden Şehmus ve oğlu Kamber’in köyde yaşadıkları zorlu hayat bu eserde başarılı bir biçimde işlenmiştir. Eserde Kamber, babasını kurtarmak için büyük bir çaba sarf ettiği ayrıntılı bir biçimde işlenmiştir. Yağmurlu bir havada ve zor şartlar altında babasını atın sırtına yükleyerek şehre ulaştırmaya çalışır. Betimlemelerin ve benzetmelerin yoğunlukla başvurulduğu bu eserde özellikle Kamber’in canını ortaya koyarak babasına bir şekilde vefa örneği sergilediği bu tutumu canlı bir anlatımla anlatılmaktadır. Eserde Kamber’in durumu şu şekilde aktarmaya devam eder:

“Hayvanı sürüklemeye çalıştı ortalık kararı yağmur birden bire sağanak halinde yağmaya başladı yoğun yağmurun altında çevresi görünmez olmuştu gözünü açamıyordu sular boynundan, boğazından aşağılara doğru bol bol akıyordu ne yapacağını nereye gideceğini şaşırılmış orada olduğu yerde dönenip duruyordu.” (Özdenören, 2016, s. 30-31).

Eserde geçen Çatışma adlı hikâyede ise köyden kente göç eden bir ailenin hazin hikâyesi anlatılmaktadır. Şehrin hayatına ayak uyduramayan bu aile, kente göç ettikleri için çok pişman olmuşlardır. Baba ve hala, geleneklerinden taviz vermemeyi

bir ilke haline getirirken; evin kızı Şermin ise şehir hayatına ayak uydurmaya çalışmış bu da bir kültür çatışmasının oluşmasına ve onda felaketvâri durumların oluşmasına sebep olmuştur. Şermin, Sadık adlı kişiyle flört etmeye başlamış ve onu halasıyla tanıştırmak istemiş, işin ciddiyete binmesini istemiştir. Fakat Şermin'in halası bu durumdan büyük bir üzüntü duymuş, her ne kadar işin ciddiyeti ortaya konulsa da durum yanlış anlaşılmalara sebebiyet vermiştir. Çünkü durum, ailenin tasvip etmediği bir biçimde gelişme göstermiştir.

Eserde Şermin büyük bir çaresizlik içerisinde kıvrandığı, yaşadığı iç bunalımlar ve krizler yansıtılmakta, psikolojik olarak tahlilleri ayrıntılı bir biçimde yapılmaktadır. Yaptığı hatalarından pişmanlık duymakta İlahi öfkenin kendisini bir gün cezalandıracağını bilip bundan çok korkmaktadır. Bu korku ve endişeler Şermin'in uykularını kaçırmaktadır (Özdenören, 2016, s. 41). Bu ruh hali ve çıkmazlar içerisinde bir portre sunan Şermin, hikâyenin ana karakteridir. Olaylar onun ekseninde yansıtılmaktadır. Özdenören, bu şekilde köyden kentlere göç eden ailelerin yaşadıkları drama, acı ve üzüntülere bir şekilde ışık tutmaya çalışmıştır.

1.3.3.Denize Açılan Kapı

Rasim Özdenören'in 1984 yılında "yılın hikâyesi" ödülüne layık görüldüğü bu eser, on farklı hikâyeden oluşmuş bir eserdir. Eserde geçen hikâyeler Kapıyı Vuran Kim, Beklenen, Ocak, Sabahın Seher Vaktinde Aman, Bir Adam, Karşılaşmak, O Zaman, İt, Öteki, Çekirgeler adlı hikâyelerdir.

Eserde geçen ilk iki hikâye diyalog şeklinde oluşturulmuş ve bir tiyatro metnini andıran şekliyle dikkat çekmektedir. Eserde denize kavuşmak isteyen ırmaklar gibi debelenip duran insanların çaresizliklerinin, umutsuzluklarını, hayatla mücadelelerini anlatılırken nihayetinde bütün zorluklardan sonra bir umut kapısının mutlaka var olduğu gözler önüne serilmektedir. Eser bir şekilde umutsuzluğa kapılmama konusunda uyarılarda bulunmaktadır. Eser yayınlandığı dönem itibariyle ele alındığında 80 ihtilalinin yapılmasından kısa bir süre sonra Akabe Yayınları arasından okuyucularla buluşmuştur. Eser tematik ve dilsel yönden Özdenören'in gittikçe farklılaşan, bu farklılıkla da özgünleşmeye başladığına işaret etmektedir (Sağlam, 2019).

Kapıyı Vuran Kim adlı hikâyede Ahmet ve annesi arasında geçen ibretlik bir diyalog göze çarpmaktadır. Hayatın bir sonu olduğunu yaşamın bir gün biteceğini

günlük rutin işlerimizin bu hayatın sonunu bizlere sürekli unutturduğunu ölümün bir gün ansızın kapımızın çalacağını çarpıcı bir biçimde anlatılmaktadır.

1.3.4. Ansızın Yola Çıkmak

Eser on iki farklı hikâyeden meydana gelmektedir. Eserde geçen hikâyeler şunlardır: Bir Kapının Önünde, Okalıptüs, İçi ve Dışı, Ansızın Yola Çıkmak, İki Leyla, Mum, Tuhaf şeyler, Boyalı Ölü, Yırtılma, Maske, İskelet, Ölü hikâyelerin tamamında insanın ruhsal yanı en yanık haliyle gözler önüne serilir. Kimi hikâyelerde kapalı bir anlatıma başvurmuş dikkatle okunduğunda bu hikâyelerde derin tasavvufî manalar göze çarpmaktadır. Eserdeki ilk hikâyede kahraman kendisini büyük bir boşlukta hisseder bu boşluktan kurtulmak için çareler arar. Hayatını anlamsızlaştıran şeyin ne olduğunu araştırmaya başlar. Bu hikâye genelde kahramanın iç konuşmalarıyla devam eder kahraman hakikati bu iç konuşmalarda anlamaya çalışır. Ansızın Yola Çıkmak Adlı eser, insanın metafiziksel boyutuna işaret eder, özellikle “İçi ve Dışı” adlı öyküde Özdenören “kendi değerler dünyasının farkındalığını kavrayamamış, nereye ait olduğunu ve nereye gittiğini sorgulamayan” (Şahin, 2014) kişileri ele almaktadır. Bu kişilerden biri de işte ilk hikâyede anlatılan kahramandır. En büyük düşmanın nefis olduğunu ve Allah'a ulaşmak için bu nefsi terbiye etmesi gerektiğini anlar nefsin kendisinin sürekli beğendiğini ve hep gösteriş peşinde olduğunu anlar: “Pijamasını çıkardı elbisesini giyse miydi? Ama böylesi daha rahattı.” Nefs dikkati kendi üzerine çekmemeli. (Özdenören, 2014A, s. 11). Eserde Nefisle mücadele ve bu mücadelenin zorluğu sembollerle anlatmıştır. Nefs bazı yerlerde bir köpeğe benzetilmiş bu şekilde nefsin ne derece aşağılık bir varlık olduğu resmedilmiştir: “Bademlerin gölgesinde otururken görüyordu kendini lekesiz bir gökyüzü vardı badem ağaçlarının sık yaprakları arasında. Yukarda bir köpek geziniyordu” (Özdenören, 2014A, s. 11). Ayrıca “Rüzgârda sallanan bir korkuluk: Tepesinde köpeğin kuru kafası, yani bir iskelet ve ne güzel bir dizi inci dişleriyle” (Özdenören, 2014A, s. 13). Kahraman sonunda Nefsten ve onun hilelerinden kurtulmanın yolunu bulur. Bu yol tövbe etmek büyük bir pişmanlık duyarak Allah'a yönelmek ve geçmişi unutup yeni bir hayata başlamaktır. Eserde bu pişmanlık şu şekilde betimlenir:

“Dışarı çıktığında ortalık ağrıyordu, ama güneş daha doğmamıştı. Eve dönme arzusu, içinde birden çılginca tepindi zaten niçin çıkmıştı evden, bilemiyordu. Ama şimdi eve dönmekten utanç duyuyordu. Bencillik. Sert kabuklu, kanca tırnaklı bir

böcek kök salmıştı içinin bir yerlerinde. Ve pişmanlık. Bir sarkaçtı sanki kendisi” (Özdenören, 2014A, s. 19).

Hikâyenin sonunda kahraman yeni bir yolculuğa başlayarak yürümeye devam eder Ve hikâye bu şekilde biter.

1.3.5.Hastalar ve Işıklar

İlk kez 1967 yılında yayımlanan eser, 15 farklı hikâyeden oluşmaktadır. Eserin belki de diğer eserlerden en önemli farkı bu 15 farklı hikâyenin genelde birbiriyle bağlantılı ve birbirinin devamı olduğu izlenimi vermesidir. Hikâyelerin ortak özellikleri genelde insanın bunalımları ve bu bunalımlardan çıkış yolu, toplumdan uzaklaşmış, topluma ayak uyduramamış, kahramanın içsel acıların ve çaresizlik içinde kıvranmalarıdır. Hikâyelerde genellikle kişinin anlık hisleri ve bu hislerin kişileri sürüklediği travmalar başarıyla işlenmiştir. Hikâyeler okunduğunda bu haliyle bir deneme yazısını da andırıyor. Her hikâye başka bir acıyı başka bir yaşamışlığı v başka bir çaresizliği anlatıyor. Olay akışı neredeyse yok daha çok zamanın bir süreliğine dondurulup bir durumun ayrıntısına inme var. Hastalar ve Işıklar üzerine bir değerlendirmede bulunan Kemal Varol, eserin uzun zaman edebiyat kanonları tarafından görmezden gelindiği, yazıldığı günden bu güne 50 yıldan fazla zaman geçmesine rağmen eserin değerinden bir şey eksilmediğini ifade eder ve eserin adeta tek bir öyküymüşçesine okunabildiğini, birbiriyle geçişimli olduğunu, öykülerin “sıklıkla aydınlık sarmalıyla” genişlediğini ifade eder (Varol, 2019). Aynı yazının devamında Varol, mekânın taşra olduğunu ifade eder ve şunları ekler:

“Dış dünyadan kaçan birey içe, eve sığınmıştır. Ama beklenenin aksine ev de boğar ve karanlığına çeker kahramanını. Eşyalar üzerine üzerine gelir. Bir kararıp bir aydınlanır ev. Bu aydınlanma anları çoğunlukla metafizik bir duyusun eşğine getirir öykü kişisini. Gerçi Özdenören’in öykülerinde bu kişinin varlığı ve yokluğu da belli değildir” (Varol, 2019).

1.3.6.Çözülme

İlk baskısı 1973 yılında yapılan eser dört hikâyeden oluşan bir eser. Eserdeki hikâyeler: Ölünün Odaları, Şimdi Çok Uzaklarda, Aile ve Çözülme'dir. Çözülme adlı hikâye aynı zamanda Yücel Çakmaklı tarafından filme aktarılmıştır. Film Prag Film Festivalinde ödüle layık görülmüştür. Eser adından anlaşıldığı gibi bir çözülme üzerine kurgulanmıştır.

Özdenören hikâyelerinin çoğunda gelenek unsurların, kültürel kodların vurgulandığı görülür. Geleneksel unsurlar toplumu ayakta tutan unsurlardır. Toplum geleneklerden uzaklaştıkça bir çözülme sürecine girer ve kargaşa, toplumda huzursuzluğa yol açar. Çözülme adlı eserde de toplumdan başlayan çözülmenin artık toplumun en küçük yapı taşı olan aile kurumuna kadar indiği ve bunun ciddi sorunlara yol açtığı anlaşılmaktadır.

Eserdeki Çözülme adlı hikâyede işsiz ve serseri bir genç olan Kerim, evin tek erkek çocuğudur. Annesi ve babası ile yaşayan Kerim'in akıl hastası bir de kız kardeşi vardır. Aile maddi zorluklar içerisinde, Kerim ise sorumsuz ayrıca da kumara bulaşmış, sorumsuz bir kişi olarak yansıtılmaktadır. Kerim arkadaşlarıyla bir gün yine kumar oynarken bütün parasını Arabacı Cemal'e kaptırır. Eve dönerken Arabacı Cemal'i görürler. Arkadaşı Ragıp, Cemal'in üzerine atlar ve parasını geri ister, ikisi bir süre boğuşurlarken Kerim elindeki bıçakla sadece olanları izlemektedir. Ragıp Kerim'in elindeki bıçağı alır ve arabacıyı öldürür. Kerim bu olaydan dolayı çok korkmuştur. Paralarını aldıktan sonra yola koyulup herkes evine gitmiştir. Olay gün yüzüne çıkmış ve savcı olayı araştırmaya başlamıştır. Bu süreç Kerim'de büyük bir korkuya neden olmuştur. Polisler eve gelip kendisini götürür ve savcının huzuruna çıkartırlar. Kerim bıçağın kendisine ait olduğunu söyler. Kendisine verilecek cezaya razı olur. Babası da o gün ölür. Kerim babasının bu olayı duyamamasından memnundur, fakat iç hesaplaşması dolayısıyla huzursuz geceler geçirir. Eserde Kerim'in olayla ilgili ruh hali şu şekilde betimlenmiştir:

"Bu kadar kısa, bu kadar karşı koymaksızın nasıl verdim kendimi ele? Beni gören yoktu. Bizi kimse görmemişti. Ne bir şahit, ne kimse. O bağırsıklar sürüyordu kafamın içinde, yani bacımın ve anamın ve kimsenin olmayan bağırsıklar, polise diyordum ki babam öldü, ona bağıryorlar ve susuyordum bir şey demeden ve çünkü çok birdenbire olmuştu, polis niye duymuyordu beni ve sormuyordu niye bu bağırsıklar diye, niye sormuyordu, niye konuşmuyordu, çok sıcak vardı, hükümet binası sevimsizdi..." (Özdenören, 2013A, s. 96).

Özdenören, Kerim'in ruh halini, geçirdiği iç sıkıntıları ayrıntılı bir biçimde ortaya koyar, yazarın dil ve üslubu, olayları anlatım biçimi ustacadır.

1.3.7.Çarpılmışlar

İlk kez 1977 yılında basılan eserde beş ayrı hikâye vardır. Eserde geçen hikâyeler: Arasat, Sedir Yaprağı, Işımamıştı Sabah Daha, Mor sinekler, Ay

Doğarken Geceleri'dir. Eserde tasavvufi kavramlar ve inceliklere sıkça değinilmiştir. Özellikle de Arasat adlı hikâyede hayatın akışı içerisinde unutulmuş ölüm gerçeğinin bir gün ansızın karşımıza çıkacağı ve sonunda hesap gününde bu dünyada yaptığımız her şeyin en ince ayrıntısına kadar bizden sorulacağı gerçeği vurgulanmaktadır: "İşte öyle bir an da gelecek celal perdeleri tarafından bir nida işitilecek ey mücrimler şimdi sizler ayrılız" (Özdenören, 2012A, s. 9).

Arasat adlı hikâyede Ejder karakteri, büyük bir zihni bunalım yaşamaktadır. Karısı evi terk etmiş, annesine sığınmıştır. Kayınvalidesi de Ejderin bu başıboşluğundan dolayı ondan nefret etmekte ve onu eve yaklaştırmamaktadır. Çünkü kız Ejder'i hiç sevmemiş ve ona asla koca gözüyle bakmamıştır. Ejder bir gün tarlada Elif adlı bir hizmetçi kıza çadırda kötülük eder. Kötülük ettiği kıza ahlaksızca bir teklifte bulunur kız kabul etmez bir süre boğuşurlar bu sırada kıza vurur ve kız yere düşüp bayılır. Ardından Ejder tarladan ayrılır eve gider silahını alır annesinden de bir miktar para alıp bu gecenin son gecesi olduğunu bilir gibi eğlenceye dalar. Akşam en son pavyonda eğlenirken Elif'in kardeşleri tarafından takip edildiğini anlar. Elif'in kardeşleri Ejder'i dışarı çıkartıp öldürürler. Bu hikâyede Ejder karakteri üzerinden "yabancılaşma" kavramı sorgulanmaktadır. Kendisine yabancılaşan birinin zamanla çevresine ve toplumuna nasıl yabancılaştığı gözler önüne serilmektedir.

Hikâyede hayatında hiçbir işe yaramayan ve hayatını hep pişmanlıklarla yaşayan birinin sonuç olarak hem ailede hem toplumda sürekli dışlanacağı vurgulanmaktadır. Özdenören hikâyeciliğinin neredeyse tamamında toplumsal ahlak, gelenek ve dinden uzaklaşmanın kişiyi ve toplumu bir çözümlenme sürecine ittiği vurgulanır. Hikâyede kimi yerlerde ahlaki ve dini kimi mesajlar verilir: "Ecelin gölgesi her daim başımızdadır can alıcı gelmeden tövbe kapısına sığınmak gerek o gün celal neden korkuyorlarsa onun sesiyle korkutulurlar ateşin bir tek şifası vardır gözyaşdır tövbedir ya rabbim sen o gün bizi ..." (Özdenören, 2012A, s. 36). Eser içindeki diğer bir öykü olan Mor Sinekler, Sedir Ağacı, Ay Doğarken Geceleri adlı hikâyelerin odak noktasında namus meselesi ve ölüm vardır. Özellikle ölüm üzerine hem psikolojik hem de ölüm gerçekliği üzerine çözümlenmeler yapılarak adeta okuyuculara ölüm gerçeğiyle yüzleştirmektedir Özdenören.

1.3.8.Toz

İlk bakısı 2002 yılında yapılan eser on altı ayrı hikâyeden oluşmaktadır. Eserde geçen hikâyeler: Toz, Güller, Gece, Mağara, Kapatılmış Gün, Dolambaçta, Çılgılık, Cehennem, Fırtına, Gölge, Oyun, Çalılıkta Yanan Ateş, Uğultu, Gecenin Sesi, Menzilsiz Yolculuk, Havuz, Soyтары'dır. "Hafifçe esen rüzgâr masanın örtüsünü dalgalandırıyor, örtünün üstüne yığılmış tozu, oraya buraya savuruyor. Sevgilisini bekleyen kız, masanın savrulan örtüsüne çeki düzen veriyordu." (Özdenören, 2009, s. 8). Toz bir aşkı anlatmak için nasıl kullanılabilir? Özdenören bu hikâyesinde etrafi her zerresine kadar saran tozdan bahsetmiş ve bunu Havva'nın tüm yeryüzünü saran o aşkıyla özdeşleştirmiştir. Tozların milyarlarcası kendi aralarında dans ediyor ve bunlardan bir tanesi milyarda bir ihtimal gelip önünde duruyor bu iki insanın bu evrende birbirine aşık olmasına benziyor. İlk okunduğunda bir deneme hissini veren eser, okundukça akıcı bir hikâyeye dahil eder okurları.

Kapatılmış Gün adlı hikâyede kocasını aldattığını hayata ait umutlarını henüz yitirmemiş kızıyla ve kızının hayaller dünyasındaki kurgularıyla geleceğe umutla bakması gerektiğini anlayan genç kadın. Dolambaçta adlı hikâyede hırsın ve mağrur olmanın kişiyi düşüreceği aşağılık durum betimlenmiş hayatın bir oyun ve herkesin taktığı bir maskeyle bu oyunda rolünün gereğini yerine getirdiği dile getirilmektedir. Sonunda ise tek başımıza kaldığımızda maskelerimizi çıkartıp gerçek benlerimizle hesaplaşıyoruz. Eser bir süre sonra cehennemi betimlemekte bunu hayatla özdeşleştirmektedir. Bu cehennem, hesap defterinin dürülüp hesapların görüleceği cehennem şeklinde değil yazarın anlattığı hayatı başıboşluklarımız ve acımasızlığımızla cehenneme çevirdiğimiz anlatılıyor.

Hayat ancak bir oyun ve eğlenceden ibaret değil miydi? Oyun, hayatın gerçeklerinden uzaklaşıp günü geçirmenin telaşında olan insanoğlunu kendisini bekleyecek ibretlik sonu konusunda uyarıyor. "Oku, Oku! dedi kağıdı burnuma dayayıp. Okudum: domuz eti yeme, içki içme, adam öldürme diye yazıyordu" (Özdenören, 2009, s. 74). Mutlu bir akıbet için bunu hak edecek ameller yapmak gerekir. Hayat bir yolculuk bu yolculukta çeşitli duraklar var, her durakta çeşitli badireler... Bütün bunları göze alarak yola çıkmalı insan. Yoksa akıbet bir kör kurşunla pisipisine gitmekle son bulabilir, şeklinde genel geçer nasihatlerle eser son bulmaktadır.

1.3.9.Gül Yetiştiren Adam

Bir roman olarak basılmasına rağmen, Özdenören hikâyelerinin geleneksel özelliklerini içinde barındırması nedeniyle çalışmamıza dâhil edilmiştir. İlk baskısı 1979 yılında yapılan eser, Kurtuluş Savaşı'nda birçok arkadaşını cephede kaybeden ve kendisini küçük bir kasabada bir eve kapatan, ilgilendiği tek şey ise gül yetiştirmek olan bir “adam” ile alakalıdır. Bundan dolayı kendisine Gül Yetiştiren Adam denmiştir. Kendisini kapattığı bu evde tam kırk yıl boyunca kalır ve hayatla bütün bağlantısını koparır. Sadece tefekkür ve ibadetle uğraşır.

Gül Yetiştiren Adam; zamana direnen, giyiminden kuşamından taviz vermeyen modern değişim ve geleneksel çöküşten etkilenmeyen bir davranış sergiler yıllarca. Bir gün torunun ısrarı üzerine dışarı çıkmaya karar verir, uzun yıllardan sonra dışarı çıkması çok zor olur, bu onun için kırk yıllık alışkanlıklarını bir günlük bile olsa vazgeçmesi demektir. İlk camiye gider fakat camide gördükleri karşısında dehşete kapılır. Camide yıllarca uğruna şehit verdikleri sarık yerine fötr şapka giymiş kişilerle karşılaşır. Camide gördükleri İslam milletinden insanlar değildi sanki. Ama camide namaz kıldıklarına göre de bunlar Müslüman olmalıydılar. Bunca yıl eve kapanıp sadece kendisini muhafaza ettiğine pişman olur. Kendisini, başını kuma gömen bir deve kuşuna benzetir. İslam milleti bunca yozlaşmaya uğramışken ben evde tefekkürle uğraşarak ne yapabildim ki diye içi içine yer. Bu gelgitler içerisinde camideki cemaate seslenir:

"Ey cemaat-i müslimin, dedi, bekledi. Az önce içerde gördüğü fötr, şimdi önünde duran başların birinin üstündeydi. Yaşlı adam, sanki anlamak isteyen, öğrenmek isteyen bir ses tonuyla: sizler nasrani misiniz?" (Özdenören, 2013B, s. 131).

"Şimdi namazdan çıktığınıza göre siz İslam milletindensiniz, dedi adam bakışlarını o belirsiz, bilinmeyen noktadan ayırmayarak. Ve devam etti: Ama bunu ispat edebilir misiniz? Siz buraya camiye namaz kılmaya geldiğinize göre İslam'a uyan insanlarsanız? Fakat hani İslam'ımız.(Özdenören, 2013B, s. 132).

Eser aynı zamanda geçmişten gelen, gelenekle bağları güçlü olan ve dünyaya kapılarını kapatmış bir adam olan Gül Yetiştiren Adam ile modern zamanın başıboşluğu içerisinde parçalamış, Avrupalı bir hayat modelini seçmiş ve hayatının her alanında çelişkiler yaşayan Sitare adlı kadını da buluşturur. Bunun amacı geçmiş ile gelecek arasındaki yozlaşma farkını ortaya koymaktır. Sitare isimli karakter, hayatını zevk ve eğlenceye adanmış evlendiği kocası hastalık içinde kıvrılırken bile zevkenden ödün vermeyen, başka erkeklerle samimi ve rahat davranışlarıyla modern

zamanın insanları nasıl bir felakete sürüklediğinin bir örneği olarak ortaya konmuş bir karakterdir. Modern ve gelenek arasındaki farkı iki karakter üzerinden ayrıntılı bir biçimde ortaya koyan Özdenören, bu eseriyle geleneğin ve geleneksel unsurların önemini vurgulayarak modernliğin felakete yol açacağıın altını çizer.

1.3.10.İmkansız Hikâyeler

İlk baskınızı 2010 yılında yapan İmkansız Hikâyeler adlı eser, seksen farklı hikâyeden oluşmakta, her hikâyede birbirine yakın vurgular üzerinde durmaktadır. Bu hikâyeler kısa fakat yazarın zengin hayallerinin bir yansıması olarak okunabilmektedir. Ruhsal betimlemeler hikâyelerde başarıyla işlenmiş, kurgu Özdenören'in kendine özgü tarzının yansıması olarak işlenmiştir.

Yazarın diğer eserlerinde olduğu gibi bu eserinde de toplumsal alandaki köklü değişimlerin kişiler ve kurumlar aracılığıyla toplumsal düzeni nasıl yıkılmaya başlandığı gözler önüne serilmeye çalışılmaktadır. Eser Kel Satıcı adlı hikâyeye başlar Kel Satıcı ve Çolak Berber toplumda dışlanmış bir kesimi temsil etmesi bakımından önemli. İnsanların dış görünüşleri ile değil, karakter ve ahlaki yönleriyle değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Eserin sonunda Kör Kemancı'da da durum neredeyse aynı şekilde devam etmektedir. İhtiyar bıçak bileycisi ile kör kemancının toplumdan dışlanmış hayatları ve hayalleri dile getirilmektedir. Palyaço adlı hikâyede bir palyaçonun hayata bakışı dile getirilmektedir. Palyaço karakteri üzerinden toplumsal olay ve olgular çeşitli biçimlerde yansıtılmakta, dıştan eğlenceli gözükken bu kıyafet ve boya ile süslenmiş kişi içten içe büyük acıları yaşayan, içten içe sızısını kalbinde yaşayan bir insandır. Özdenören, diğer eserlerinde olduğu gibi bu eserinde de toplumsal bakışını gözler önüne sermiş, toplumsal bozulma ve dezenformasyonu işlemeye çalışmıştır. . Ona göre toplumda düzen bozulmuştur, geriye dönüş yoktur, ok yaydan çıkmıştır artık:

"Acemi sarhoşlar, serseri takılmak isteyen aile çocukları, ipini koparmış kenarlılar, topu birden, bir arada, bir şaşkınlık topluluğu halinde yerlere serilerek, havalara sıçrayarak bağırıyor, küfürler savuruyor, mütecaviz gürtlülerle zıplayıp duruyorlar.." (Özdenören, 2010, s. 31)

Eserin devamındaki hikâyelerde okuyucunun bakışlarını farklı olay ve olgulara çeken Özdenören'in toplumu önemsemesi, bireysel acı ve yaşantılar üzerinden toplumsal koşullara vurgu yaptığı vurgulanır. Kendi dilini oluşturmuş bir

yazar olan Özdenören'in yine kendine has anlatımıyla renklenen eser, insana, insanlığa nasihatler içeren bir eser olarak Özdenören hikâyeleri arasında önemli bir yere sahiptir.

1.3.11.Hışırıtı

Toz adlı eserindeki kadın ağırlıklı karakterlerin yansımalarını Hışırıtı adlı eserinde gözlemlenmektedir. Kadın psikolojisi ve fizyolojisine dair önemli okumalarla oluşturulmuş bu eserlerde kadın fitratının ayrıntıları bir erkek yazar tarafından ortaya konulması önemli. Özdenören'in kadın karakterinin güçlü ve çarpıcı bir anlatımı olduğu muhakkak. Yazar, eserlerindeki kadın karakterleri olabildiğine canlı, ayrıntılı bir biçimde ortaya koymaktadır. . Bu eser de diğer eserleri gibi bir arayış, toplumsal değişim ve dönüşümün okunabileceği eserleri arasında sayılabilir. Kısa ve yoğun hikâyelerden müteşekkil bir eserdir.

2.BÖLÜM: TASAVVUFA GENEL BİR BAKIŞ

2.1.TASAVVUF NEDİR?

Tasavvufun ne olduğuyula ilgili tartışmalar tarihin çok eski dönemlerinden beri süregelmiştir. Nitekim bu tartışmalardan yola çıkarak şu sonuca varmak mümkündür. Tasavvufun kavram olarak Arapça olduğunu gösteren bir delil yoktur. Bundan da anlaşılacağı üzere bu kavram bir isim değil velilerin hallerini belirten bir lakaptır. En yaygın görüşle tasavvuf hedefine insanı alan ve güzel ahlakı amaçlayan, kulu Allah'a yaklaştıran bir terbiye sistemidir. Bazı yanlış anlayış ve meşreplerin belirttiği gibi bir din veya mezhep değildir. İslamiyet'in daha güzel yaşanması için kurulmuş ve bu manada aslı Kur'an ve sünnete dayalı bir yoldur: "Tasavvuf terbiyesi, Allah ve Resulünün (s.a.v) öğrettiği edep üzere kurulmuş manevi bir ahlak eğitim sistemidir. Bu sistemin hedefi, takva ve edeple Allah Teâla'nın rızasına ulaşmış olgun insan yetiştirmektir" (Selvi, 2015, s. 24). Tasavvufun tanımı tarih boyunca farklı şekillerde yapılmıştır. Bu tanımların tamamında "sufi" kavramı üzerinde durulmuştur. Bu kavramın hangi tanımına bakılırsa bakılsın Allah'a yakın, saf, temiz, kendisini kötülüklerden arındıran bir insan tipiyle karşılaşırız. Tarih boyunca konuyla ilgili görüşler şunlardır: Bazıları Tasavvufun yün manasına gelen "süf"ten türetildiğini savunur. Bu görüş sufilerin sadece yün elbise giymedikleri için zayıf bir düşünce olarak kalmıştır. Bir başka görüşe göre HZ. Muhammed'in mescidinde bulunan ve kendilerini ilme adayan "Ashab-ı suffe"ye nispetle bu kavramın kullanıldığıdır. Bazıları "sufi" kelimesinin "saf" kelimesinden türetildiğidir. Mana olarak bu kelime Tasavvuf ehlinin kalbini kötülüklerden arındırarak saf getirmesiyle uygunluk gösterse de dil açısından "saf" kelimesinden türetildiği doğru değildir. Bütün bu tartışmalar da gösteriyor ki tasavvuf bir kavram olarak değil kendilerine ait ilim, marifet, ahlak ve halleri gibi sıfatlarıyla tanınırlar (Kuşeyri, 2013:527). Buradan yola çıkılırsa büyük mutasavvıfların sufiliğın ne olduğuyula ilgili görüşlerine başvurmakta fayda vardır. Sehl b. Abdullah demiştir ki: "Sufi, kalp kirinden ve karışıklığından kurtulmuş, kafası ve kalbi tefekkürle dolmuş,

beşerden kopup Allah'a bağlanmış, gözünde toprak ile altın eşit hale gelmiş kimsedir” (Sühreverdi, 2013, s. 89).

Ebu Said Harraz' a tasavvuf ehlinin hali sorulunca şöyle demiştir: “Onlar öyle bir topluluktur ki (Cenab-ı Hak tarafından) kendilerine memnun olacakları kadar ihsan ve iyilik verilmiştir. Gönülleri halka yönelmekten alıkonulmuş ve nefsanî arzularından tamamen kurtulmuşlardır” (Kuşeyri, 2013, s. 529). Ebu Hafs Haddad (k.s) tasavvufun ne olduğunu şöyle anlatmıştır:

“Tasavvuf bütünüyle edepten ibarettir. İnsanın yaşadığı her anın, her halin ve her makamın kendine göre bir edebi vardır. Bu edebe her zaman riayet eden kimse Allah dostu olur. Edebi korumayan kimse her ne kadar kendisini güzel bir halde zannetse bile, esasen onun Allah katında yeri ve değeri yoktur” (Selvi, 2015: 24-25).

Tasavvuf nefisle yapılan ve barışı olmayan bir savaştır. Büyükler tasavvufu herkesin yükünü çekmek kimseye yük olmamak olarak tanımlamışlardır. Tasavvufun tek bir amacı vardır: Kişiyi kâmil olma makamına ulaştırmaktır. Tasavvufun baştanbaşa edep olduğu da söylenebilir (Uludağ, 2012, s. 345).

2.2.TASAVVUFUN KÖKENİ

Tasavvuf kavram olarak İslamiyet'in temel kaynaklarından Kur'an ve sünnette geçmez. Çünkü tasavvuf kelime olarak İslamiyet'in sonraki yıllarında ortaya çıkmıştır. Tasavvuf bir ihtiyaçtan dolayı ortaya çıkmış bir terbiye sistemidir. Nitekim Peygamber Efendimiz (s.a.v) vefat ettikten sonra İslamiyet'te çeşitli hurafeler ortaya çıkmış, çeşitli farklı fırkalar dini kendilerince yorumlamaya başlamışlardır. Bu nedenle dinde tahribatı gören büyük veliler İslamiyet'in Peygamber Efendimiz (s.a.v) dönemindeki gibi yaşanması için çaba göstermiş ve tasavvufun temellerini bu şekilde atmışlardır. İslamiyet'in ikinci asrında İslam dini çok geniş coğrafyalara yayılmış ve bu birçok kültür topluluğunu kendi içinde barındırmasını zorunlu kılmıştır. V. ve VI. asırda İslam âleminin her bir memleketinde çeşitli mezhepler ve meslekler hüküm sürmeye başlamıştır. Bazen de hükümdarların şahsi ve siyasi ihtirasları bunların gelişmesine büyük bir saha bırakıyordu. Bu zamanda İslam âleminde göze çarpan diğer bir nokta ise tasavvufun umumileşmesi ve mutasavvıfların çoğalmasındı. İslamiyet'in ilk yıllarında hiç yok iken bu dönemde hızla çoğalmıştır. Bu dönemdeki ilk mutasavvıflar şunlardır:

“ Suriye’de ilk zaviyeyi kuran Küfeli Ebu Haşim’den sonra Süfyan-ı Servi (Ölümü H. 168 M. 784/785) eski Hristiyan keşişlerin yerleştiği Mısır’da yetişen Zu’n-Nun (H.245- M. 859/860) Horasanlı Beyazid-i Bistami(H. 309- M. 874/75) Hakkında farklı fikirler yürütülen Hallac-ı Mansur (H. 309- M. 921/22) Sonra Cüneyd Bağdadi gibi birçok büyük mutasavvıflar mesleklerini bütün mümaneatlara, isnatlara rağmen yaymaktan geri durmuyorlardı) (Köprülü, 2007, s. 79)

Görüldüğü üzere tasavvuf İslam dünyasını saran büyük fitnelerin önüne geçmek ve İslamiyet’in ilk indiği şekliyle korunması için büyük mutasavvıfların büyük çabaları sonucu sistemleşmiş ve İslam dünyasında hızla yayılmıştır. Tasavvufun temel gayesi dini sonradan eklenen hurafelerden arındırarak saf haliyle yaşamaktır. Bu manada tasavvuf İslam dünyasında hak ettiği yeri almış, birçok devlet adamı bizzat bir şeyhe intisap etmiştir. Ayrıca birçok devlet tekke ve zaviyeler kurmuş ülke sınırları içerisinde bunu yaygınlaştırmaya çaba göstermişlerdir. Tasavvufun kökeni hakkında kaynaklar hemfikir değildir. Ama genel görüş bu kavramın Resulullah (s.a.v) zamanında mevcut olmadığıdır. Sufi kavramı ilk kez tabiin devrinde kullanılmaya başlanmıştır:

“Hasan-ı Basri’nin şöyle dediği nakledilmiştir: Kâbe’yi tavaf ederken bir sufi gördüm, ona bir şeyler verdim almadı, ve yanımda dört çeyrek dirhemim var, o bana yeter! Dedi. (Avarif’ül Maarif, 2013: 98) Süfyan-ı Servi’den nakledilen şu söz bu düşünceyi kanıtlar niteliktedir: “Eğer Ebu Haşim es Sufi’yi tanımasaydım, riyanın inceliklerini bilmezdim”(Sühreverdi, 2013, s. 98).

Buradan hareketle sufi ismi daha önce biliniyordu. Bununla birlikte hicretin 200’üncü yılına kadar bu isim kullanılmamıştır. Çünkü Asr-ı Saadette yaşayan kimseler Resulullah’ın (s.a.v) sohbetiyle şereflendiklerinden kendilerine “sahabe” denilmişti. Sahabeyi tanıyanlara ise tabiin denilmiştir. Bu iki nesilden sonra din tahrip olmuş, dinde çeşitli görüş ve akımlar görülmeye başlandı. Takva ehlinin oluşturduğu güzel ahlak bozuldu. Bütün bu olumsuzluklar içinde bir grup insan salih amellere, sadakate, kuvvetle sarıldılar. Kendilerine Suffe ahabını örnek seçerek tekke ve zaviyeler inşa ettiler. Bu şekilde İslamiyet’in o saf ve temiz yaşantısını koruyabildiler. Bu kişiler tasavvufun sistemleşip yayılmasında büyük rol oynadılar (Sühreverdi, 2013, s. 98).

2.3.TASAVVUFUN KAYNAKLARI

Tasavvuf, İslam dininin dışında bir olgu değildir. O yüzden tasavvufun kaynakları bizzat İslamiyet'in kaynaklarıdır. Ayrıca şunu da belirtmek gerekir ki tasavvuf ne bir din ne de bir mezheptir. Sadece dini en güzel bir şekilde yaşatmak için kurulmuş bir terbiye sistemidir. O yüzden tasavvufun kaynaklarını kimi felsefi akımlarda aramak büyük bir yanıltır. İslamiyet'in ilk yıllarından beri tasavvuf yaşantı olarak vardır. Bu yaşantı İslamiyet'in sonraki yıllarında sistemleşip günümüze kadar ulaşmıştır. İslamiyet'in iki temel kaynağı Kur'an-ı Kerim ve sünnettir. Bu çerçevede İslam dininde çeşitli ilimler dinin anlaşılması adına ortaya çıkmış ve zamanla sistemleşerek günümüze kadar ulaşmışlardır:

Tefsir alimleri tefsir şekillerini, tevil ilmini dildeki kullanım ve anlayışları, sarf ve nahvin inceliklerini kıssaların asıllarını ve kıraat şekillerindeki ihtilafları iyice anlayıp öğrendiler. Hadis imamları hadislerin sahih olanı ile hasen olanını birbirinden ayırdılar. Ravileri ve hadis ricalini tanıma konusunda son derece titiz davranarak, her birinin hadisteki yerini tespitte çalıştılar. Fakihler ise asıl kaynaklardan hükümler çıkarmak, meseleleri sınıflarına göre tasnif etmek ve hükmü tespit etmek, hükümlerdeki ortak illeti bulmak için var güçleriyle çalıştılar.(Sühreverdi, 2013, s. 31- 32).

Görüldüğü üzere İslamiyet günümüze kadar bu ilimler vasıtasıyla ulaşmış bu ilimlere hayatlarını adayan âlimler İslamiyet'e büyük hizmetler sunmuşlardır. Tasavvuf ilmini bahsi geçen ilimlerden ayırmak mümkün değildir. Nitekim Tasavvuf âlimleri tefsir, hadis ve kelam ilimlerini en iyi şekilde öğrenen ve bu ilimlerle amel eden âlimlerdir. Mutasavvıflar bu ilimler dışında ledün ilmiyle meşgul olmuşlar, dünyaya olan meyillerinden vazgeçip kalplerini sadece Yüce Allah'ın sevgisiyle doldurup yaptıkları her işi sade O'nun rızası için yapmışlardır:

Sufiler çalışıp öğrenmeyle elde edilen zahiri ilimlerden kendilerine lazım olanı öğrenip onunla amel ettiler. Bu amel onlara veraset ilmini kazandırdı. Onlar zahiri ilimlere sahip olan alimlerle aynı ilme sahip olmalarının yanı sıra manevi veraset (marifetullah) ilmi gibi onlardan ayrı bir ilme sahiptirler ve bu ilimle onlardan ayrılmışlardır”(Sühreverdi, 2013, s. 33).

Bütün İslami ilimlerin şüphesiz kaynağı Kuran-ı Kerim ve O'nu en güzel şekilde hayatına tatbik eden Hz. Muhammed (s.a.v.) dir. Hadis, fıkıh ve kelam ilimleri nasıl bu kaynakları esas alarak oluşmuşsa tasavvufta bir ilim olarak bu kaynaklar dışında aranmamalıdır. Tasavvufu diğer ilim dallarından ayıran en önemli özelliği marifet, ihlas, yakin, hikmet gibi manevi ilimleri esas almasıdır. Bu ilim çok

okumak ve çok bilgili olmakla elde edilebilecek bir ilim değildir. Bu ilim insanın iç dünyasıyla, kalbi ve ruhuyla Yüce Allah'a tam ve kesin bir teslimiyet sağlamanın ilmidir. Bu ilim sayesinde dinin incelikleri anlaşılabilir ve takva üzere ancak bu ilim sayesinde yaşanabilir.

3.BÖLÜM: RASİM ÖZDENÖREN VE TASAVVUF, TASAVVUFİ KAVRAMLAR

3.1.ÂRİF

Arif, kelime anlamı olarak bilen, vakıf, aşına tanıyan, anlayışlı kavrayışı mükemmel anlamına gelmektedir (Uludağ, 2012, s. 44). Tasavvufi manada arif kavramı Allah'ı gerçek yönüyle bilen kişi manasına gelmektedir. Burada bahsedilen Allah'ı bilmek alim kavramının karşılığı olan bilmekten farklıdır. Çünkü alim ve arif arasında fark vardır. Alim ilmi tahsil ve çaba sonucu elde ederken arif bu ilmi ilham yoluyla elde eder. Nitekim bazı arif zatlar Zahiri ilimlerde bir eğitim almamalarına rağmen bu hallerini elde edebilmişlerdir (Cebecioglu, 2014, s. 52). Arif kavramı tasavvufi manada sufilik kavramıyla da kimi zaman eşdeğer olarak kullanılmıştır. Nitekim kimi tasavvufi kavramlar bütün tasavvuf ehlini sufiler genel kavramı çerçevesinde ele alır. Şehabeddin Sühreverdi'nin Avarifü'l – Mearif adlı eserinde de arif kavramı sufiler genel kavramıyla ele alınmıştır. Eserdeki şu tanım ariflerin hallerini açıklaması bakımından önemlidir: “Akıllarıyla sünneti tam anlamaya gayret eden, kalpleriyle ona bağlanan ve nefislerinin şerrinden de Cenab-ı Hakk'a sığınan kimseler gerçek sufilerdir” (Sühreverdi, 2013, s. 78). Tasavvufi bir kavram olarak bu kavram Özdenören hikâyelerinde karşımıza kimi zaman isim olarak kimi zaman ise bir arifin herhangi bir özelliğiyle çıkar. “Hışırta” adlı hikâyeye kitabında geçen “Mevsim Sonu” adlı hikâyede kahraman hayatını eğlenceyle ve gösterişle meraklı bir biçimde geçirmiş genç bir kızdır. Kahraman bir süre sonra bu hayattan sıkılmaya başlar. Yaşadığı hayatın yapmacık bir hayat olduğunu anlar ve bir kurtuluş yolu arar. Bir an içinde duran birisi ama kim olduğunu bilmediği birisi kendisinin bütün bu gereksiz şeylerden yani masivadan kurtulması gerektiğini söyler. Bunun nasıl mümkün olacağını öğrenmek isteyen kahramana bu ses kendisini daha önce masivadan kurtarmış arif zatların bulunduğunu şu ifadelerle belirtmiştir: “Bu sesi bir buyruk gibi ve bir buyruk olarak algılıyordu ve sormaktan kendini alamıyordu: ben (Ben) kendimden nasıl boşalabilirim, kendimi nasıl terk edebilirim? Ses ısrarlıydı:

edersin (Edersin), diyordu, bunu başaran insanlar var, git ve bul onları!” (Özdenören, 2011, s. 25).“Denize Açılan Kapı” adlı hikâyede yazar çocukluk yıllarında mahallelerinde Derviş olarak bilinen birinden çok etkilenir. Bu dervişin aslında arif bir insan olduğunu onu dikkatlice izlediğinde anlar.

Edebiyatçıların kendilerine bir hareket noktası olarak seçtiği birçok unsur olabilmektedir. Pulat’a göre de “Edebiyatçıları besleyerek eserlerini zenginleştiren önemli kaynaklardan biri de tasavvuf düşüncesidir” (Pulat, 2017). Bu düşünce doğrultusunda Özdenören’de eserlerine tasavvufi düşünceler bağlamında birçok unsuru dahil etmiştir. “Denize Açılan Kapı” adlı eserinde derviş özelinde arif bir insanın ayrıntılarını açıklar. Onun huzuruna varınca halinde büyük bir farklılık hisseder. Büyük gelgitler yaşar, kendisindeki bu değişimi şaşkınlıkla karşılar. Kendisini bir mıknatıs gibi buraya çeken bir güç vardı. Bu arif zat kendisini sanki milyonların arasından bir cımbız gibi çekip huzuruna getirmişti. Bir yandan da neden huzurda olduğuna dair kafasında bir sürü düşünce belirmektedir. Bu düşüncelerin içinde kalacağını ve kimseye anlatamayacağını da bilmekteydi, çünkü anlattığı takdirde kendisine deli yaftası yapıştırılacağını düşünmekteydi: “ama bunlar değildi şimdi önemli olan. Önemli oldukları için aklıma geliyor değillerdi. İçinde bulunduğum tuhaflığın mahiyetini kendim de kestiremediğim için olsa gerekti. Kesinlikle bulunmam gereken yerde, evde değil de, burada, mescitte bulunuşumun tuhaflığı kendime dışarıdan, kendi dışımdan baktığımda ortaya çıkıyordu.” (Özdenören, 2014A, s. 55)

Kuyu adlı hikâyede nefsinin hilelerinden bıkan Yusuf bir çıkış yolu aramaktadır. Nefsi sürekli olarak kendisini aldatmaktadır. Kendisine bu konuda nefsinden kurtulması ve arif bir zatın yani bir mürşid-i kâmilin kendisine bu konuda yardımcı olunacağı telkin edilmiştir. Zaten daha önce nefsin hilelerini yenmemiş, hakikate ulaşmamış bir insan böyle bir konuda kendisine nasıl yardımcı olabilir ki? Yusuf bunun farkındadır ve tövbe edip o arif kişiyle tanışmak istemektedir, bunu şu ifadesinden gözlemlemekteyiz: “Nefsini hem terk etmesi gerekiyor, hem onu yüklenmesi, öyle mi? Böyle bir şeyin üstesinden gelinebilir mi? Belki de bu yüzden, bu işin üstesinden gelmeyi öğretecek bir üstadın bulunması gerektiği söyleniyordu” (Özdenören, 2012B:, s. 87).

Yusuf o arif zati bulmak ister. Bütün kurtuluşunun onu bulmakta olduğunu anlar. Yoksa nefsinin kendisini çok kötü hallere düşüreceğini biliyor: “Ya üstat olan o zat çıkacak karşıma ya da onun yolunu gösterecek biri...” (Özdenören, 2012B, s. 87).

3.2.VELİ

Veli kelime manası olarak yar, sevgili, dost, eren, ermiş manasına gelmektedir. Tasavvufî manada Allah ile dostluk elde etmiş O'nun sevgili kulu manasına gelmektedir (Uludağ, 2012, s. 378). Kutsi hadiste velilik şu şekilde anlatılır: “Allah bir kulunu sevdiği zaman onun gören gözü, duyan kulağı, tutan eli yürüyen ayağı olur. Bu kul Allah'tan bir şey dilese dileği kabul edilir. Allah'a sığındığında da Allah onu korur. Allah, velisine düşman olan kimselere harp ilan eder. Bu kutsi hadisten de anlaşılacağı üzere veli makamına yani Allah'a dostluk mertebesine ulaşan kimselere Allah, büyük lütuflarda bulunur. Onları özel himayesine alır. Onların isteklerini geri çevirmez. Günahkârlar onların kapılarında tövbe istiğfarla Allah'a güzel kul olma yolunda önemli adımlar atarlar. Tasavvufun temel kaynaklarından olan Kuşeyri Risalesi'nde velilerin hangi vasıflara sahip olduklarıyla ilgili şu bölüm konumuz açısından önemlidir, Kuşeyri'ye göre veli kişi, güzel ahlakı ile herkesin yükünü çekmeye hazır kişidir, bu kişilerin zahmetine katlanabilir, herkes için Allah'u Teala'nın lütuf ve ikramını diler, kimseden bir beklenti içerisine girmez, bütün himmet ve gayretini insanlığın kurtuluşu için kullanır, intikam için çabalamaz, çünkü kin gütmez. Kimsenin malında gözü yoktur, bir kusur görmüşse onu kimseye söylemez ve “Halkın kötü halini görmekten kendini korur. Dünyada ve ahrette kimseye nefis adına davacı ve düşman olmaz. Şunu bil ki, velilerde bulunan en büyük keramet sürekli Allah'a taat ve ibadette muvaffak olmak, günahlardan ve ilahi emre muhalefetten korunmaktır” (Kuşeyri, 2013, s. 649).

Kuşeyri Risalesinden alınan yukarıdaki bölümden de anlaşılacağı üzere veli, kendisini halkın itibarından uzaklaştırıp niyetini sadece Allah'ın rızasına dikmiş bu yüzden de Yüce Allah'ın dostluğunu kazanmış kimsedir. Bu manada hikâyelerin büyük bir kısmında tasavvufu referans alan Özdenören, veli kavramını doğrudan veya dolaylı olarak sıkça kullanmıştır. Kimi zaman veli kavramı hikâyelerin içine serpiştirilmiş biçimde de verilmiştir. Bu manada veli kavramını hikâyelerden çıkarmak için veli zatların tasavvufî manada hangi özellikler taşıdığı bilinmelidir.

Hışırtı adlı hikâye kitabında geçen Pörsüme adlı hikâyede Leyla adlı kahraman bir süre önce kocasını kaybetmiştir. Kocasını bir avukattır ve adliye çıkışında öldürülmüştür. Leyla bu olaydan sonra bir daha mutlu olamaz ve hayata hep karamsar bir şekilde bakar. Artık hayatın yükünü çekemez duruma gelir. Böyle bir anda kendisine bir veli zatı ziyaret etmesi tembihlenir. O veli zatı ziyaret eder ve tövbe istiğfar ederek içinde bulunduğu bu halden kurtulmayı amaçlar. Veli zat kendisine dünya ve ahirette mutlu olmayı sağlayacak öğütlerde bulunur. Pişmanlık ve dövünmenin sadece dünya hayatında gerçekleşeceğini ahiretteki pişmanlığın kişiye bir faydası olmadığını şu sözlerle ifade eder: “Diyordu ki, o da: Bak, kendine çekidüzen ver ve toparlan. Yoksa öyle bir durum çıkabilir ki karşına, orada pişmanlık ve dövünme fayda vermez, orada pişmanlık günaha dönüşür ve tövbede isyana dönüşür, sense isyan etmek istemiyorsun, öyle görüyorum, öyle değil mi? Öyle efendim” (Özdenören, 2011, s. 48).

Denize Açılan Kapı adlı hikâyede yazar mahallelerinde derviş olarak adlandırılan bir velinin çocukluk yıllarında üzerinde büyük bir etki bıraktığını, kendisini gördüklerinde korkuyla kaçıştıklarını anlatır. Bu korkunun aslında kendilerine haşyet veren, saygı uyandıran bir şey olduğunu fark ederdi. Veli, burada toplumun içinde gereksinim duyduğumuz en değerli ilme sahip kişilerin bu ilim sayesinde büyük bir heybete sahip olduklarını ve insanlar üzerindeki etkileriyle anlatılmıştır. Çünkü veli zatlar, halvet der encümen yaparken insanların bakışları onun üzerindedir. Özdenören, bu halin açıklamasını yaparken “çocuk ruhlarımızda büyümüş de küçülmüş bir olgunluk duygusu gibi bir şey, buna benzer bir şeyler haşyet veren, saygı uyandıran bir hali vardı” (Özdenören, 2014B, s. 52) şeklinde aktarır bu durumu.

Hikâyenin devamında yazar o dervişi betimlemekte ve onu veli zatların özellikleriyle tanımlamaktadır. Mahalledeki o veli zat zahiri olarak etkileyici bir simaya sahip, giyinişiyle de çevresinde dikkatleri üzerine çekmektedir.

“Omzuna kadar yükselen esasını sağ elinin parmaklarıyla göğsünün hizasında kavradı, üzerinde kaşarlanmış amerikan (Amerikan) bezinden bir entari... Beyaz ve uzunca, pek de düzgün kesilmemiş sakalı amerikan (Amerikan) bezinin rengine benzerdi. Bir gün olsun kimseye bir tek söz ettiğini, herhangi biriyle ayaküstü bir çift laf konuştuğunu görmemiştik de, duymamıştık da”(Özdenören, 2014B:, s. 53).

Yazar çocukluk yıllarında kıtlık zamanı annesinin gece yarısı kalktığında lambanın yanıyor olduğunu gördüğünü, lambayı söndürüp gittiğinde tekrar lambanın kesin kes kendiliğinden yandığını gördüğünü bunun üzerine mutfağa tekrar gittiğini ve boş olan pirinç torbalarının ağzına kadar dolduğunu gördüğünü anlattıktan sonra bu işi yapacak olan kişinin mahallelerindeki o veli zat olduğuna inanır. kendisine derviş diye hitap edilir. Bu olayı yapsa yapsa bu derviş denilen kişinin yaptığına inanır (Özdenören, 2014B, s. 53) Hikâyede geçen şu bölüm çocukluk yıllarında o dervişin kendisi üzerinde bıraktığı etkiyi anlatması bakımından önemlidir: “Yıllar sonra annem bu olayı anlatırken – hala çocuktum o zaman – Derviş diye çağrılan o adam sokaktan geçiyordu. Kim bilir nasıl bir bağlantıyla bu işi dervişin Şimdi bu adam o muydu? Birden irkildim” (Özdenören, 2014B, s.53). Veli bir zatın huzuruna varınca kişi de tuhaf haller yaşanır. Denize Açılan Kapı adlı hikâyede yazar çocukluk yıllarında mahallelerinde yaşayan bir veli zatın varlığını hatırlatır ve onun huzuruna varınca kendisinde çok farklı duygular yaşandığını ifade eder. Ayrıca kendisine o akşam gelip evlerinde pirinç torbalarını dağıtan zatın kendisi olmadığını da söyleyerek çocuğun hangi niyetle orda olduğunu da aşikâr eder. Mahalledeki veli zat çocuğu yıllardır görmeyi umduğu kişinin bu dünyadan göçtüğünü ama ona benzeyen başka salih zatlarla kendisini tanıştırabileceğini ifade eder:

“İşte tam o sırada, adam, hiç beklenmedik biçimde bileğimden kuvvetle yakaladı. Olduğum yerde adeta çakılıp kaldım. Kıpırdamadan kaldım, İstesem de kıpırdamayacağımı duyumsuyordum. Gözlerim yeniden kendiliklerinden yumuldu, bu kez sıkıca yumuldular. Alnımdan, sırtımın oyuğundan sıcak bir terin boşandığını anlıyordum. Başımı kaldırıp da yüzüne bakamadım bile. Adam: ‘ Dur’ diye seslendi dünyanın en yumuşak, en kadife sesiyle. Durmuştum, bekliyordum. Ama beklediğim neydi? Nasıl bilebilirdim? Başımın üzerinde ışıktan bir bulutun heybetle çöreklediğini çok nesnel biçimde ‘hissettim’ ağırlıksız varlığı her yanıma sarmış gibiydi. Kuvvetli parmakları hala bileğimi bırakmamıştı. İşte konuşmasını sürdürüyordu; hem söyledikleriyle, hem söylemedikleriyle: ‘ O adam ben değilim’ dedi. Görmeyi umarak arkandan geldiğin adam ben değilim. Göçmüş olmasaydı seni ona gönderirdim. Ama akşama bize gel. Belki ona benzeyen ona benzeyen bir başkasıyla karşılaşsın.’ Ayağa kalktı. Ben de onunla birlikte kalktım. Yüzüne bakamıyordum. Elini tutup öpmek istedimse de izin vermedi, omzumdan tuttu. ‘Haydi şimdi git’ dedi. ‘ Evde seni beklemeye başlayacaklar.’”(Özdenören, 2014B, s. 57).

Allah'ın veli kulları huzurlarına varan insanlara bir manevi huzur kaynağı olur. Kendisindeki ilahi aşkı yanlarına varan insanlara sunarlar. Kişi bir Allah dostunun huzuruna vardığında onun manevi cezbisine kapılır. Ve o Allah dostuna karşı içinde büyük bir sevgi oluşur. Denize Açılan Kapı adlı hikâyede çocuk mahalledeki veli zatın tarif ettiği yere gider ve orada yıllardır aradığı zatın o olduğuna inandığı heybetli birini görür. Hikâyede anlatılanlara göre burası bir tekkedir. Çocuk tekkede şeyhle karşılaşmıştır. Bu ilk karşılaşmada çocuk çok etkilenir, bu etkilenme durumunu aktaran Özdenören; bir derinleşme anının, yetkinleşmeyle birlikte ortaya çıktığını, sorulacak soruların daha sorulmadan cevaplandığını ifade etmiştir. Ayrıca huzura çıktığına göre demek ki çağrıldığını aktarmaktadır. Bu hali de şu şekilde aktarmaktadır: “Yaşamak ve ölmek, düşmek, kalkmak, sevinç ve hüznün, hız ve durgunluk! Bilinmez bir dengede eşitlenmişlerdi gözleriyle görüyordu” (Özdenören, 2014B, s. 63).

Hikâyenin devamında yazar, çocukluk yıllarından beri aradığı veli zatla tanışmasını anlatır. Kendisine bir telefon gelir ve tekkeye davet edilir. Tekkeye vardığında yıllardır aramış olduğu zatın o olduğuna inandığı kişiyle tanışır. Bu kişi bir şeyhtir ve birçok müridi vardır. Tekkede söylenenleri yapar ve tarikata intisabı gerçekleşir. Tarikata nasıl girdiğini de pek anlayamıyordu. Kendisine hatırlamadığı bazı sözler tekrar ettiriliyordu. Sadece o sözleri kabul ettiğini hatırlıyordu. Başka birisinin de kendisine şeyhin de inşaallah kendisini kabul edeceği temennisini işitiyordu. Eserde bahsi geçen sözler tarikata girerken yapılan tövbe sözleridir. Bu sözler çocukta büyük bir tesir bırakmıştır. Eserde geçen şu bölüm bu manevi hallere bürünmüş çocuğun durumunu anlatması bakımından önemlidir: “Dizler üzerinde zarif aralıklarla sıralanmış parmaklara bakıyordu. Sıkıca sarıldı bu ellere, doyumsuz bir istekle öpmek ve ağlamak istedi ve bu kez de bu isteğine müsaade olundu” (Özdenören, 2014B, s. 65-66).

İmkânsız Hikâyeler adlı eserde geçen Öğle Yemeği adlı hikâyede bir tren yolculuğunda çeşitli şehirlerden ve bu şehirlerdeki veli zatlardan bahsedilmiştir. Her şehrin önemli velileri hatırlatılmıştır. Bahsi geçen hikâyede Şam şehrinin tasarrufunun hala İbn-i Arabi'de olduğu Bağdat ise İmam-ı Azam'da. Ankara'nın sahibinin Hacı Bayram-ı Veli olduğu hissettirilmiştir. Maraş, Antep, Adana'ya tasarruf eden zat ashaptan Ukkâşe Hazretleriydi. Malatya'nın sahibi Battal Gazi, Harput'un

ise Arap Babadır. Nitekim zaten her yerin bir sahibi olduğuna inanır yazar. (Özdenören, 2010, s. 86)

3.3.ŞEYH

Kelime manası kabile başkanı, yaşlı adam, pir, bey önder anlamlarına gelen kavramın tasavvufi manası kulu Allah'a Allah'ı da kula sevdirmek isteyen kişi olarak tanımlanır (Cebecioğlu, 2014, s. 462). Tarikattaki şeyh müritlerini bir annenin çocuklarını terbiye edip koruyup gözettiği gibi terbiye eden manevi korumasına alan kişidir (Uludağ, 2012, s. 334). Tasavvufi manada şeyh ve mürşit çoğu zaman aynı manalarda kullanılmıştır. Bir silsile sahibi mürşit kendisine intisap eden müritlerini irşat eder, onların kötü sıfatlardan arınarak kâmil bir insan olması için çaba harcar. Özdenören hikâyelerinde şeyh kavramı hikâyelerde sıkça karşımıza çıkar. Bu kavram kimi zaman boşluğa düşmüş ve hayatını anlamlandırmak isteyen şahsın son çare diye başvurduğu bir veli zat ya da kimi zaman onca meşakkatli zamandan sonra yolu bir tekkeye rastgelen ve hayatını tasavvufi ahlaka göre şekillendiren bir geri dönüşün mimarı mürşit kavramıyla aynı içerik ve manada kullanılmıştır. Bu yönüyle Özdenören hikâyelerinde şeyh kavramı incelenirken mürşit, veli, evliya gibi kavramlarla bütünlük içerisinde işlenmesi zaruridir. Şeyh kavramı Özdenören hikâyelerinde çeşitli şekillerde kullanılmıştır. Daha çok tasavvufi manada evliya, arif, mürşit, gibi kavramlarla tasavvufun özüne uygun bir anlamla ifade edilmiştir. Mürşit gerçek manada yol gösteren, kendini nefsin hile ve desiselerinden kurtarmış, büyük bir nefis tezkiyesiyle bu makamı elde etmiş kişidir. Kuyu adlı hikâyede Yusuf kötü yola düşmüş olan kadınla konuşur ve kadın Yusuf'a herkesten farklı biri olduğunu söyler. Bundan sonra kadın büyük bir pişmanlıkla kendisinden ve yaptığı işlerden dolayı bütün iyi insanların ve evliyaların nefret edeceğini belirtir. Burada düşkün de olsa bu kadın evliyalara büyük bir hürmet gösterdiğini şu ifadelerle açıklamıştır: “Benim tanıdıklarım hep fırsatçı heriflerin tekiydi. Biliyorum, şimdi herkes nefret ediyor benden, bütün iyi insanlar. Evliyalar” (Özdenören, 2012B, s. 27). Kuyu adlı hikâyede Yusuf, işlemiş olduğu günahtan dolayı pişmanlık duyar. Bu pişmanlıktan kurtulması için tövbe etmesi gerektiğini bilir ve kendisine bu yolda yardımcı olacak bir mürşide ihtiyaç duyduğunu şu ifadelerle dile getirir: “Gene açmaza giriyor. Nefsini hem terk etmesi gerekiyor, hem onu yüklenmesi, öyle mi?

Böyle bir şeyin üstesinden gelinebilir mi? Belki de bu yüzden, bu işin üstesinden gelmeyi öğretecek bir üstadın bulunması gerektiği söyleniyordu” (Özdenören, 2012B, s. 87). Aynı hikâyede Yusuf, bu yol gösterici zatla bir gün karşılaşacağı yönünde büyük bir ümit beslemekte ve o kendisini terbiye edecek şeyhi ya kendisinin bulacağını ya da ona götüreceğini mutlaka bulacağını şu ifadelerle anlatmaktadır: “Diyordu ki, ya üstat olan o zat çıkacak karşıma ya da onun yolunu gösterecek biri...” (Özdenören, 2012B, s. 87). Kuyu adlı hikâyede Yusuf, birileriyle karşılaşır ve kendisine başıboşlardan olup olmadığı sorulur. Burada “başıboş” kavramı bir şeyhe intisap etmemiş kişiler için kullanılan bir tabirdir. Nitekim devamında onu yani kendisine teslim olacağı şeyhi araması için kendisine şu şekilde telkinde bulunulur: “Arkadaşım başıboşlardan mısın sen de öyleyse işte git orada başıboşlar için bir yerler bulunuyor ve sen de kendi sığınağını orada bulmaya bak ama önce ara onu heyy, önce ara!” (Özdenören, 2012B, s. 90).

Ansızın Yola Çıkmak adlı hikâyeye eserinde geçen Mum adlı hikâyede kahramanın yolu bir tekkeye düşer. Tekkedeki zikir halkasına geç kalındığı kendisine söylenince çok üzülür. Oradaki müritlerden biri ona üzülmemesi gerektiğini, halkanın dışında kalsa dahi sevabının aynı olduğunu, söyler ve Yusuf şeyhle ilk o an karşılaşır: “Şeyh Efendi ortadan çekilmişti. Herkesle birlikte o da, onun nereye gittiğini merak etti: acaba geri dönecek miydi, döndüğünde aynı şeyh efendi olmaya devam edecek miydi, burası aynı dünya olarak kalacak mıydı?” (Özdenören, 2014A, s. 45) . Aynı hikâyenin devamında kahraman, şeyhin huzurunda farklı bir hale bürünür. Kendisini yanmamış ama yanmaya hazır bir mum olarak düşünür. Şimdi o mumu yakacak birine ihtiyacı olduğunu düşünür: “Elindeki muma bu soruyu da ekledi, onu yakacak bir ateş bulursam işler kolaylaşır, diye düşündü. Öylece durdu” (Özdenören, 2014, s. 45).

3.4.HAVAS

Seçkinler, özel insanlar, Allah’a kavuşma hasretiyle yanan kimseler manalarına gelmektedir. Bu kavramın zıddı avamdır (Cebecioğlu, 2014, s. 200). Tasavvufta kişi âlim bile olsa sufilerden değilse avam sayılır. Havas, avamın dini yaşantısıyla yetinmez. Daha bilinçli ve daha derin bir yaşantı içerisindedir (Uludağ, 2012, s. 161). Havas dinde derinleşmiş kişilerdir. Bunlar kimi zaman halk arasında veli, arif, ermiş kavramlarıyla da anlatılır. Bu seçkin kimseler günahlardan uzak

durmakta, dünyaya rağbet etmemekte ve sürekli olarak nefisleriyle mücadele etmektedirler. Bu insanlar gaflete düşmüşlerin umududur. Gaflet ehli insanlar bu seçkin insanların yaktıkları kandillerle yollarını aydınlatmışlardır. Herkesin sırt çevirdiği günahkârlara bu seçkin insanlar kucaklarını açmış, onlarla ekmeklerini paylaşmış, onları asla hakir görmemişlerdir. Kuyu adlı hikâyede Yusuf nefsiyle büyük bir mücadeleye girer. İşlemiş olduğu günahtan dolayı büyük bir pişmanlık duyarak tekkeye gidip orda büyük bir velinin huzurunda tövbe eder. Bu tövbesini korumak ister yalnız önünde aşması gereken büyük bir nefis engeli var. Bu nefsin engelini ancak kendisine yol gösterecek bir üstatla aşacağını bilir: “Nefsini hem terk etmesi gerekiyor, hem onu yüklenmesi, öyle mi? Böyle bir şeyin üstesinden gelmeyi öğretecek bir üstadın bulunması gerektiği söyleniyordu” (Özdenören, 2012B, s. 87). Yusuf bu bir iştiyakla bu seçkin kimsenin kendisine yol göstermesi için karşısına çıkmasını beklemektedir: “Diyordu ki, ya üstat olan o zat çıkacak karşıma ya da onun yolunu gösterecek biri..” (Özdenören, 2012B, s. 87).

3.5.TEKKE

Tekke tarikat ehlinin bir araya geldikleri bir şeyhin yönetimi altında zikir ve ibadet ettikleri yer manasına gelir. Tekkeler ibadet ve zikir yapılan yerler olmasının yanı sıra sosyal ve kültürel merkezler olarak da kimi zaman işlev görmüşlerdir (Uludağ, 2012, s. 351). Osmanlı'nın ilk dönemlerinde tekkeler sosyal, ekonomik, ilmi ve siyasi özellikleri içinde barındırıyordu. Tekkenin küçüklerine zaviye denilmektedir. Tasavvuf edebiyatında meyhane kavramı tekkeler için kullanılmıştır.(Cebecioğlu, 2012, s. 161). Özdenören'de Tasavvufi kavramlar içinde en sık kullanılan kavramlardan biri de tekke kavramıdır. Kendisini kalabalıkların hengâmesinde kaybeden karakterler kalabalıklardan uzak ve kendilerini Allah'a adanmış kimselerin bulunduğu tekkelere gidip yollarını aydınlatmak istemişlerdir. Tekke kavramı Özdenören'de tasavvufi manaya uygun kullanılmış ve yozlaşmış özünü kaybetmiş kimi tekkeler eserlerde yansıtılmamıştır. Kişi Allah'a yöneleceği zaman şeytan onu çeşitli desiselerle bu yoldan çevirmeye çalışır; nitekim Kuyu adlı hikâyede Yusuf, günahlarından pişmanlık duyarak Anadolu'nun ücra bir yerindeki tekkeye gidip tövbe etmek ister fakat kendisini bu yolda karşılayan birçok zorluk vardır. Bu zorluklar nefsiyle olan mücadelesidir. Daha hikâyenin başında bu mücadele başlamıştır. Yusuf tekkeye gitme niyetiyle çıktığı yolda bir kadınla

karşılaşır ve nefesine yenik düşerek günah işler. Daha sonra bu günahından pişmanlık duyarak tekrar tekkeye gitmeyi arzular ama nefsi kendisini alıkoymaya devam etmektedir. Bu kez o tekkeye işlemiş olduğu günahından dolayı hangi yüzle gideceğini düşünmekte, iç dünyasında büyük bir gelgit yaşamaktadır:

“Sabahleyin tekkeye nasıl gideceğini düşünüyor, gitmeyi göze alıp alamayacağını bilemiyordu. Bunu göze alamasa bile gideceğinden emindi. Hayır, yüzlerce kilometrelik yolu tepip geldiği için değil, bunlar için değil, bu kadar yolu çiğnemiş olduğu için değil, bunlar için değil gidecekti, hepsi bu. Bu kadar yolu boşa çiğnemiş olmayı seve seve göze alabilirdi, sorun bu değildi, fakat oraya hangi yüzle gidecekti? Hangi yüzle?” (Özdenören, 2012B, s. 3).

Denize Açılan Kapı adlı hikâyede kahraman, bir tekkeye gider ve orada tövbe ederek hayatına bir çeki düzen verir. Tekke bu hikâyede geleneksel tasavvuf anlayışına göre tasvir edilmiştir. Tekkede kırk elli kişiye yakın derviş vardı. Bu dervişler çok nazik, sessiz ve saygılı kişilerdi. Dışarıdaki insanlar gibi değillerdi bunlar. Her biri belli bir terbiyeden geçmiş her hareketlerini edep dairesi içinde gerçekleştiriyorlardı. Bu dervişlerin çoğu sakallı ve hepsi birbirine benziyordu. Tekkeye yıllarca aradığı kişi için gelmişti. Gözleri onu arıyordu her yerde. Bu kişi tekkenin şeyhiydi. Görür görmez tanıdı onu. Yıllardır özlemini çekiyordu. Şeyhi görünce tarifsiz duygular kapladı kalbini, bütün bir geçmişi yok oldu. Sanki hayata gözlerini burada bu mübarek zatın huzurunda açmış ve gözlerini de burada yumacakmış gibi bir hal yaşadı. şeyhin sohbet halkasına oturdu. Herkeste bir sessizlik ve dinginlik vardı. Büyük bir özlemlerle o mübarek eli öpmeyi arzuladı fakat bu isteğine engel oldular. Her şeyin bir yeri ve zamanı vardı. Henüz bunları bilmiyordu. Fakat çok huzurluydu tek bildiği şey şu an olması gerektiği yerdeydi. Yani en doğru yerdeydi. “Ne ki herhangi bir ürküntü okunmuyordu yüzlerde, tersine alabildiğine derin bir dinginlik bu yüzlerin, davranışların özünde mevcuttu, doğal bir alışkanlık halinde beliriyordu” (Özdenören, 2014B, s. 62-63). “Ansızın Yola Çıkmak” adlı eserde geçen “Mum” adlı hikâyede yolunu aydınlatmak isteyen kahraman, bir arkadaşının vesilesiyle tekkeye gider. Orada zikir halkası önceden kurulmuştur. Zikre katılma için geç kalmıştır. Bu nedenle çok üzülür. Bu üzüntüsünü gören dervişlerden biri onu teskin eder. Ona zikre katılmak niyetiyle geldiği için aynı sevabı aldığını hatta isterse kendi hayrını da ona verebileceğini söyler. Dünyaya ait bir yer değildi sanki bu mekân. Burası insan görünümlü meleklerin yaşadığı bir dünyaydı sanki. Büyük bir gelgit yaşıyordu kahraman. Bu mekânın kendine has

kuralları vardı ve saçma sandığımız şeyler burada saçma olmayabiliyordu. Hâsılı bu mekan dünya içinde başka bir dünyaydı. Eserde tekkeyle ilgi yapılan şu tasvir önemlidir:

Yeniden kendini, nerde olduğunu yitirdi. Bu yolculuktan ona kalan, böyle bir binayı düşünün mü yarattığı, yoksa bu binanın ona düş görmesini mi sağladığı sorusu oldu. Elindeki muma bu soruyu da ekledi, onu yakacak bir ateş bulursam işler kolaylaşır, diye düşündü. Öylece durdu” (Özdenören, 2014A, s. 44-45).

Kuyu adlı hikâyede Yusuf memleketinden trenle uzak bir şehirdeki tekkeye doğru yola çıkar. Yol uzundur, uzun olduğu gibi Allah yolunda yolculuk da zordur. Kendisi bunca yolu tekkeye varmak tövbe ederek yeni bir hayata başlamak için kat etmiştir. Akşam şehre varır ve tekkeye bu saatte gitmesinin yakışık kalmayacağını düşünerek bir otelde kalması gerektiğini düşünür: “Ne var ki, bu saatte tekkeye varmanın yakışık almayacağını düşünüyor, bu yüzden gün ışıyınca kadar başını sokacak bir yer bulması gerektiğini duyumsuyordu. Tekkenin nerde olduğunu da bilmiyordu” (Özdenören, 2012B, s. 8). Yusuf gece yarısı vardığı şehirde istemeden kendisini tekkenin önünde bulmaktan dolayı tedirginlik yaşamaktadır: “Gecenin bu olmayacak saatinde kendini istemeden tekkenin önünde bulabileceği korkusuyla artık sokak aralarından mı, yoksa ana caddeden mi yürüdüğünü kestiremeden, biraz da bunu umursamadan yürüyordu” (Özdenören, 2012B, s. 9).

3.6. RİCALULLAH

Evliyauallah, Allah adamları, gayb erenleri, hak erenleri manalarına gelmektedir. (Uludağ, 2012, s. 296). Bu kavram manevî güç sahibi veliler için de kullanılır. Bu zatlar dualarıyla ümmetin yardımına koşarlar. Bu zatların içinde buldukları makamı çok az kimse bilebilmektedir (Cebecioğlu, 2014, s. 400). Nasıl ki peygamberlerde masumiyet şart ise velilerin de günahlardan uzak durması şarttır. Kendisinde dinin kabul etmediği bir hal bulunan kişi veli bir insan olamaz. Yüce Allah veli kulunu asla kendi nefesine bırakmaz. Onun işlerini üstlenerek onu kendi himayesine alır (Kuşeyri, 2013, s. 495). İmkansız Hikâyeler adlı eserde geçen İnilti adlı hikâyede yazar, Bir veli kul olan Ebulleys Kavşenci’yi anlatır. Bu zatın çok içli biri olduğunu ve sürekli ağladığını anlatan yazar, Hz Ebubekir’in ağlamakla ilgili ağlayamıyorsanız ağlar gibi yapın sözünü de Allah’a yaklaşmak isteyenlerin çokça ağlaması gerektiğine delil olarak sunmuştur. Eserde bu veli kul şöyle anlatılmıştır: “Ebulleys Kavşenci, acıklı bir ses duysa ağlardı. Bir gün, bir mezarlıktan geçerken,

bir kabrin kenarına ilişmiş bir kadının ağzından şu iniltiyi duydu“ Anne!” Yürüdü, uzaklaştı ve saatlerce, günlerce kalbini yakan hasret ateşini üzerinden atamadı” (Özdenören, 2010, s. 116). Çözülme adlı eserde geçen “Ölünün Odaları” adlı hikâyede küçük yaştan beri kendisini büyüten babasını kaybeden İdris’in babasına ait hatıraları gözünde canlanır. Bu hatıralardan biri de hasta babasının başına gelen kısa kesilmiş sakallı, iri yarı bir adamdır. Bu adamın babasına ait mide filmini elinde sallarken aslında onun manen babasının günahlarına ait bir torbayı sallandığını görürdü. Bu kişi bu özelliğiyle keramet sahibi bir zattır: “Adam, hiç aldırmadan gülümsüyor, elinde, o, kocamanlaşmış mideyi sallayıp duruyordu. Mide, gözlerine yaklaştıkça daha büyüyor, ondan başka bir şey göremiyordu. Günahlarının toplandığı bir torbaydı bu. Bunu birden anladı ve bir kez daha kendinden geçti” (Özdenören, 2013A, s. 14-15).

“Kuyu” adlı hikâyede Yusuf, nefsiyle büyük bir mücadeleye girer. İşlemiş olduğu günahtan dolayı büyük bir pişmanlık duyarak tekkeye gidip orda büyük bir velinin huzurunda tövbe eder. Bu tövbesini korumak ister yalnız önünde aşması gereken büyük bir nefis engeli var. Bu nefsin engelini ancak kendisine yol gösterecek bir üstatla aşacağını bilir: “Nefsini hem terk etmesi gerekiyor, hem onu yüklenmesi, öyle mi? Böyle bir şeyin üstesinden gelmeyi öğretecek bir üstadın bulunması gerektiği söyleniyordu” (Özdenören, 2012B, s. 87). Yusuf büyük bir iştiaqla bu seçkin kimsenin kendisine yol göstermesi için karşısına çıkmasını beklemektedir: “Diyordu ki, ya üstat olan o zat çıkacak karşıma ya da onun yolunu gösterecek biri..” (Özdenören, 2012B, s. 87).

3.7.ZİKİR

Anmak, hatırlamak, yad etmek manasına gelen zikir Allah’ı anmak O’nu unutmamak ve gaflette olmamaktır. Tarikatta kişinin belirli bir kelime ve ibareyi belirli bir zamanda, belirli bir sayıyla düzenli olarak söylemesidir. Bu zikir çeşidinin adı “ vird “ olarak tanımlanmaktadır. Zikir genel olarak tarikatlara göre iki şekilde yapılır. Bunlardan birincisi “cehri zikir”dir. Bu zikir sesli herkesin duyabileceği şekilde yapılan zikirdir. Bir diğeri ise “hafî zikir”dir. Bu da gizli zikir demektir ki zikri yapan kişinin bile duyamayacağı şekilde Allah’ı zikretmesidir. (Uludağ, 2012: 393-394). Zikir temelde iki kısımdır dille ve kalple zikir. Kul kalbi ve diliyle zikrederse onun manevi terbiyesinde en kâmil hali bu halidir. Zikrin belirlenmiş bir

vakti bulunmamaktadır. Allah (c.c.) gerçek akıl sahiplerini “Onlar ayakta, oturdukları halde ve yanları üzerinde yatarken sürekli Allah’ı zikrederler”¹ ayetiyle tanıtmaktadır. Tasavvuftaki zikrin esas gayesi budur. Mürit yaptığı bütün zikirlerde bu hali elde etmeyi amaçlar. (Kuşeyri, 2013, s. 433-436). Zikir, Allah’ı anmak, ona yönelmek ve ibadet etmektir. Allah için yapılan her iş ve amel zikirdir. Bu manada namaz kılmak, oruç tutmak gibi farz ibadetlerde birer zikirdir. Zikrin tasavvufi manası biraz daha farklıdır. Tasavvufa göre farz ibadetler zaten her kulun yapması gereken zorunlu zikirlerdir. Mürit ayrıca Allah’ı gizli veya açık her an zikretmelidir. Bu zikir çeşitli tarikatlarca göre farklılık arz etmektedir. Zikir kavramı da diğer çoğu tasavvufi kavramda olduğu gibi Özdenören eserlerinde Nakşibendilik, usul ve esaslarına göre işlenmiştir. Nakşibendi tarikatında zikir zamanı ve miktarı belli olan ve bunun müşid-i kâmil tarafından belirlendiği bir vird şeklinde yapılan zikirdir. Bu tarikatta zikirden maksat kalbi ve diğer letaifleri sürekli zikir haline ulaştırmaktır. Mürit, müşidinin belirlemiş olduğu esaslara göre virdini çekerse artık, gece uyurken dahi kalbi Allah’ı zikredecek hale gelir. Bu vird kişinin bireysel yapmış olduğu zikirdir. Ayrıca Nakşibendilikte toplu yapılan zikirler de vardır bunun da en önemlisi Hatme-i Hâcegan’dır. Halka şeklinde yapılan bu zikirde Peygamber (sav) Efendimizden başlanarak tarikatın bütün silsilesi okunur ve çeşitli dualarla bu zikir de bitirilir. “Kuyu” adlı hikâyede bu zikirler yukarıdaki esaslara göre işlenmiştir. Yusuf onca badireler atlatarak nefsin onca hilelerine karşı durarak sonunda tekkeye varır. Şeyh Efendi ile tanışır. Pişmanlık duyarak geçmiş günahlarına tövbe ederek yeni bir hayata başlamaya karar verir. Tekkede gerekli şartları yerine getirip artık o da diğer dervişler gibi halka halinde yapılan zikre dahil olabilecektir. Öncelikle kendisine her gün yapacağı düzenli zikir dersleri verilir. Bu zikirlerin tamamının adı virttir. Sonrasında zikir meclisine girince onu halkanın ortasına oturturlar. Kendisine Halkanın ortasında oturmasının sevabını eksiltmediği söylenir. Estağfirullah ile gözlerine yumarak zikre başlarlar:

“Sonra virtleri anlatıldı ona, sonra halka kuruldu, şeyh efendi: “Halkamız değirmi olsun” dedi, sonra ona yöneldi: “Siz beyim, size söylenen görevi yerine getirmeden halkaya giremezsiniz.. sizi şöyle alalım, halkanın ortasında oturabilirsiniz efendim.. görevinizi (Görev) yerine getirince siz de halkada yerinizi alırsınız, ama sevabımız aynıdır, eğer içine bir şüphe girerse benimki de senin olsun. Şimdi gözlerimizi yumalım efendim... estağfirulaaaah...”(Özdenören, 2012B, s. 100).

¹Al-i İmran Suresi, 3/191

Tasavvufun temel hedeflerinden biri de kalbin sürekli zikir halini elde edebilmesidir. Denize Açılan Kapı adlı hikâyede kahraman daha önce kendisine tarif edilen zikri günlük hayatta uygulayarak sürekli zikir halini yakalamayı arzular. Tarikatte sürekli zikir hali esastır. Yani yatarken, yürürken, çalışırken her zaman Allah'ı zikretmek gerekir. Kahraman günlük hayatta bunun talimini yapmaya çalışır: "Bir, iki, üç adım yürüyünceye kadar kalbim kaç kez Allah diyecek acaba?" (Özdenören, 2014B: 94) Hikâyede kişinin bu süre zarfında sonsuz kez Allah diyebileceği belirtilmiştir. Çünkü Kalbin temel amacı Allah'ı zikretmektir ve bu yüzden kalp bu konuda sınırsız güce sahiptir. Kahraman usulünü öğrendiği zikri günlük hayatında uygulamaya başlar. Yapmış olduğu zikri sayı tutmadan mümkün olduğu kadar hızlı bir şekilde uygular. "Ansızın Yola Çıkmak" adlı eserde geçen "Mum " adlı hikâyede kahraman, gittiği bir tekkede yapılan zikre geç kalır ve bu konuda üzülmemesi gerektiği tekkedeki müritler tarafından kendisine telkin edilir. Burada yapılan zikir toplu bir zikir ve usul olarak da halka şekline yapılan hatmedir.

"Rehberlik yapan eski dost, elinde peydahlanan eski büyük demir cümle kapısı anahtarıyla, önüne çıkan ağır ahşap kapıyı kolayca açtı ve birlikte içeriye girdiler. Orada zikir halkası kurulmuştu. Ona, zikre katılmak için geç kaldığı bildirildiği için halkanın dışında kaldı, ama aynı zamanda halkanın feyzinden istifade ettirildiği bilgisi bilincine yüklendi. Sonra zikir bitti. Yanından geçen müritlerden biri, onun metus olduğunu gördü ve ona: ' İçinde kuşkun varsa, benim sevabım da senin olsun, dedi, aha bunların sevabının hepsi senin olsun" (Özdenören, 2014A, s. 45).

"Ansızın Yola Çıkmak" adlı eserde geçen "Tuhaf Şeyler" adlı hikâyede kahraman, kendisine bir kız gibi görünen ölümle konuşur. Buna önce inanamaz. Ama eve gelip durumu ananesine anlattığında onun gerçekten ölüm olduğunu anlar. Biraz korkar ve çekinir. Aslında verilmek istenen mesaj açıktır. Ölüm her an yanı başımızdadır. Ve her an onu karşılamaya hazırlıklı olmalıyız. Kahraman sonrasında odasına çekilir. Zikir dersini çekmeye başlar. Ölüme hazırlıklı olmanın en güzel yolu vaktini zikirle geçirmektir:

"Elbisesini değiştirdi. Aslında, kendine eski erkeklerin giydiği entarilerden yaptırmak istiyordu, daha da rahat olur ve nefis, o zaman kendi üstüne yüklenmez.. kendinden kurtulmadıkça O'na yönelinmez, demişlerdi: bunu da unutmayacak! Masadan ders tespini aldı. Kibleye döndü, diz çöktü, gözlerini yumdu. Şimdi, sevgilisi, efendisi ve ölüm hatun karşısındaydılar. İçini derince çekti, soluğunu dışarıya verirken, tek ve uzun bir nefes halinde: ' Estağfirullaaaahh... ' diye fıslıladı. Titredi, kendinden geçti" (Özdenören, 2014A, s. 51).

“Ansızın Yola Çıkmak” adlı eserde geçen “İskelet” adlı hikâyede kahraman, yıllar önce âşık olup peşinden gittiği sevgilisini kaybeder. Büyük bir üzüntü duyar bu durum karşısında. Hayatına bir çeki düzen vermek isteyen kahraman tekrar kasabasına geri dönmek ister. Kasabada yaşayan bir şeyh vardır. Kendisi bu tür şeylere karşı çocukluğundan beri isteksizlik duyar. Tekkeye giden zikirle meşgul olan kimselerin kafayı oynatacaklarına inanır. Bir an kararını verir ve kasabaya giderek bu tekkeden istifade etmeyi ister. Tekkede kendisine zikir dersi verilir. Bu zikri tarif edilen usul ve edeple çeker. Sonraları da bu zikre devam ederek artık kendisinin kurtuluşunun bu kapıda olduğu inancına varır. Hikâyede zikirle ilgili kahramanın şu ifadesi onun düzenli olarak çekilen ve vird olarak adlandırılan zikir dersini aldığıının kanıtıdır:

“İlk dersini aldığı gün, sevinçten çıldırarak gibiydi. Tespihinin ucundan tutturarak ona tövbe veren zat yoğun bir saygı duygusu uyandırıyor, sözleri kesin ve güven vericiydi, ona güveniyordu. O günden sonra haftada birkaç defa sohbet katılmıştı, her defasında memnun kalarak, bunları daha önce yapıp bitirmesi gerektiği duygusuna kapılarak” (Özdenören, 2014A, s. 75).

“İmkânsız Hikâyeler” adlı eserde geçen “Sabah Molası” adlı hikâyede sabah namazında yapılan zikrin güzelliği anlatılmıştır. Bu zikir ruhlarda bir dinginlik meydana getirir. Kahraman bu güzellik ve huzur halinde Allah'ı daha çok zikretme ve onu ululama isteği duyuyordu: “Ağzında Allah'ı ululayan ve birleyen sözcükler yuvalanıyordu” (Özdenören, 2010, s. 71). Aynı hikâyede bu zikir ruhlarda büyük bir etki uyandırır. Allah'ın zikredildiği yerlerde Allah'ın semanın çatısı altından kentin her tarafına tecelli edeceği anlatılır. Bu hal kahramanı çıldıratabilecek bir hal idi. Allah'ı ululama ve birleme sözcükleri bir anda her yer de yankılanacaktı. Bu halin benzerini daha önce yaşamıştı fakat bu seferki farklıydı: " Ama bu kez her şey sil başlandı. Her şey, daha önce hiç olmamışçasına yinelenecek, yenilenecekti." (Özdenören, 2010, s. 71) Ansızın Yola Çıkmak adlı eserde geçen Boyalı Ölüm adlı hikâyede kahraman, Ölümü tefekkür eder ve günlük hayattaki her şeyin arkasında ölümün saklandığı hissine varır. Ölümün kaçınılmaz bir son olduğunu anlayan kahraman ölüme hazırlık yapar ve eve varır varmaz kendisine ders olarak verilen virdini yerine getirmesi gerektiğini düşünür: “Namazını kıldıktan sonra seccadesinden kalkmadı. Gözlerini yumdu: virdini yerine getirmesi gerekiyordu” (Özdenören, 2014A, s. 58).

3.8.EDEB

Terbiye, incelik, nezaket; kabul gören kurallara uyma, iyi ahlak güzel terbiyeye sahip olma anlamlarına gelir. (Uludağ, 2012, s. 116).. Edep kişinin içini ve dışını kötülüklerden korumasıdır. Kişi içini ve dışını terbiye ettiği zaman gerçek manada edepli olur. Allah Teâla bütün insanları edebe uygun bir fitratla yaratmıştır. Kul yaratılış fitratına uygun davrandığı zaman edebi de muhafaza etmiş olur. (Sühreverdi, 2013: 353-354). Edebin hakikati bütün güzel ve hayırlı sıfatların bir arada toplanmasıdır. Edepli kişi bütün bu hayırlı sıfatları kendisinde toplar. Hz. Peygamber'in (s.a.v) şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir. "Beni rabbim terbiye etti ve edebimi ne güzel yaptı" Hasan-ı Basri'ye, edep hakkındaki görüşü sorulunca şu cevabı vermiştir: " Dinde fakih olmak(din, güzelce öğrenmek), dünyadan gönlünü çekmek ve yüce Allah'ın senin üzerindeki hakkını bilmektir." Hasan-ı Basri bu sözyle dindeki edebini dini en güzel biçimiyle yaşamak olduğunu dile getirmektedir. Tasavvuf yolunda ariflerin edebi çok daha önemlidir. Çünkü arif zatın kalbini bizzat Allah Teâla edeplendirir. Zünnun-i Mısıri şu sözü buna delildir: "Arifin edebi bütün edeplerin üzerindedir; çünkü onun kalbini yüce Rabbi terbiye etmiştir". (Kuşeyri, 2013, s. 534-537). Kişi bir evliyanın huzuruna çıkınca o evliyanın heybeti kendisini sarar ve onun huzurunda kendiliğinden bir edepli olma isteği doğar. "Denize Açılan Kapı" adlı hikâyede kahraman yıllardır aradığı zatın huzuruna varınca kendisinde istem dışı edepli olma isteği doğar ve iç dünyasında da büyük bir muhasebeye başlar. Huzuruna çıktığı zat bir şeyhtir ve kahraman onun huzuruna çıkmaktan hayâ etmektedir. Aklına geçmiş günahları gelmekte bu günahkârlıkla şeyhin huzuruna çıkmaya layık olmadığını düşünmektedir. " Önemli olan sorun başka bir şeydi: bu (Bu) adamın karşısına hangi yüzle çıkacaktım? " (Özdenören, 2014B, s. 55-56) Allah dostlarını en çok önem verdikleri şey edeptir. Kendilerine gelenlere de ilk önce edepli olmayı öğretirler. Edep olmadan yol anlaşılmaz, usul bilinmez, hakikate erişilmez. Kişi ilk önce Allah'a karşı edepli olmalı, günahlardan uzak durmalı. Hata işlemişse de bir an önce tövbe etmeli. Hikâyede şeyhin huzuruna varınca bir anda günahları aklına geliyor kahramanın. Bu insanın öncelikle günahı işledi Zata karşı edepli olması gerektiğini anlatıyor. "Ama işte aklıma getiriyorlardı. Bunlardan birini bile düşünmektense yerin dibine geçmeyi yeğleyen bir hal gelmişti" (Özdenören, 2014B, s. 55-56). "Denize Açılan Kapı" adlı hikâyede tekkeye giden kahraman, orada şeyhin huzuruna varınca en çok dikkatini çeken şey tekkedeki edeplerdir. Daha

önce yaşamadığı bir edep ortamıyla karşılaşmıştır. Müritler şeyhin huzurunda başlarını önlerine eğmiş uyku ile uyanıklık arasında büyük bir edep ve huzurla oturuyorlar, hepsi derin bir şekilde düşünüyordu. Uykuya benziyordu bu hal ama uykudan başka bir şeydi bu. Bu edep hali kahramanın iç dünyasında fırtınalar kopartır. Tekkenin dışında karşılaşmadığı bir ruh haline bürünür. Bu insanların bu edebi, bu nezaketi nasıl öğrendiklerini merak eder. Bu ortam gönlüne tarifsiz bir huzur verir. Sanki her şey donmuş ve sadece Allah'ı zikredenler yaşıyor gibi bir hal yaşar:

“Susuluyordu hemen herkes başını önüne eğmişti, derin düşüncelere dalıp gitmişlerdi, öyle görünüyorlardı. Uyku değildi, ama uykudan başka bir şey de değildi: Titreyen göz kapaklarının önünde garip bir gülün ışığı derin, bulutsu aydınlıklara doğru kayıyor, çiçeklerin taç yapraklarını çatlatırkenki duyulabilseydi ancak böyle olabilecek bir takım iç geçirmeler duyuluyor, toprağın altından insan iniltileri- acı çeken iniltiler değil fakat hayretten doğan iniltiler- yükseliyor, şimdiye dek tatmadığı bir sevincin, dinginliğin bu odadaki eşyaya, herkese ve kendi dokularına sindiğini algılıyordu” (Özdenören, 2014B, s. 63-64).

3.9.KERAMET

Peygamberlerden zuhur eden harikulade olaylara mucize denir. Evliyalardan meydana gelen bu tür olaylara da keramet denir. Keramet Allah'ın (c.c) veli kuluna bir ikramıdır. Bir velinin büyüklüğünün ölçütü keramet olamaz. Hatta çoğu zaman sufiler kendilerinden zahir olan kerametler karşısında çok utanırlar. Keramet, tasavvuf yolunda bir çocuğu oyalamak için kendisine verilen bir oyuncağa benzetilir. Tasavvufa yeni giren birine gösterilen keramet onun kalbinin tasavvufa ısındırılması içindir (Uludağ, 2012, s. 211). Kerametler çok çeşitli şekillerde gerçekleşebilir. Bu bazen bir duanın kabulü şeklinde olabilir. Bazen sebepler dışında bir anda yiyecek hâsıl olur veya susuz bir anda suya kavuşulur. Bazen çok uzun bir yol kısa bir sürede kat edilir. Bazen gayb âleminden gizli bir ses işitilir. Bu ve bunlara benzeyen olağanüstü birçok keramet çeşidi vardır. Keramet olayı sıklıkla tasavvuf yolundaki velilerden hâsıl olur. Tasavvufta keramet haktır. Yalnız tasavvufun amacı bu değildir. Keramet hakka ulaşmak için sadece bir araçtır. Tasavvufi kaynaklarda anlatılan velilerin başlarından geçmiş binlerce keramet hikâyeleri vardır. (Kuşeyri, 2013, s. 641-642). Keramet konusunu “Kuşeyri Risalesi”nde geçen şu örnekle pekiştirelim: “Şöyle anlatılır: Fudayl b. İyaz, Mina’da bir dağın üzerinde bulunuyordu. Bir ara, ‘Eğer Allah’ın velilerinden biri şu dağa sallan diye emretse dağ

sallanır.’ dedi. O sırada dağ sallanmaya başladı. Fudayl dağa ‘ Sakin ol, ben senin sallanmanı istemedim.’ Dedi. Dağ sakin oldu”. (Kuşeyri, 2013, s. 672). “Denize Açılan Kapı” adlı hikâyede yazar çocukluk yıllarında, annesinin bir gece kalktığında lambanın açık olduğunu gördüğünü, kalkıp lambayı söndürdüğünü ama biraz uzaklaşınca lambanın yine açıldığını mutfığa tekrar geldiğinde orada kıtlık yılları nedeniyle boşalan pirinç çuvallarının ağzına kadar dolu olduğunu gördüğünü anlatır. Çocukluk yıllarında bu işi yapsa yapsa mahallelerindeki derviş zatın yapacağını düşünür. Ama yıllar sonra o pirinçleri getiren zatın başka bir veli zat olduğunu mahalledeki dervişten öğrenir:

Kimseye söz etmez bu olaydan. Sabahleyin mutfığa indiğinde yerlere pirinç saçılmış olduğunu görür, orada duran çuvallar tepeleme pirinçle doludur, oysa bir gün önce hepsi boşmuş. Bütün o yıllar boyunca eşe dosta da dağıtarak yemişler bunları. Yıllar sonra annem bu olayı anlatırken – hala çocuktum o zaman – Derviş diye çağrılan o adam sokaktan geçiyordu” (Özdenören, 2014B, s. 53).

“Denize Açılan Kapı” adlı hikâyede yazar, çocukluk yıllarında annesinin kıtlık yıllarında evlerine bir veli zatın gelip boş pirinç torbalarını doldurduğunu anımsar ve gelen o veli zatın mahallelerindeki derviş diye bilinen zat olduğuna inanır. Bir gün mescitte karşılaştığı derviş zat kendisine hiç soru sorulmadan o aradığının kendisi olmadığını, aradığı kişinin bu dünyadan göçtüğünü yaşasaydı onunla görüştüreceğini söyleyerek bir keramet göstermektedir:

“Kuvvetli parmakları hala bileğimi bırakmamıştı. İşte konuşmasını sürdürüyordu; hem söyledikleriyle, hem söylemedikleriyle: ‘ O adam ben değilim’ dedi. Görmeyi umarak arkamdan geldiğin adam ben değilim. Göçmüş olmasaydı seni ona gönderirdim. Ama akşama bize gel. Belki ona benzeyen ona benzeyen bir başkasıyla karşılaşırın.’ Ayağa kalktı. Ben de onunla birlikte kalktım. Yüzüne bakamıyordum. Elini tutup öpmek istedimse de izin vermedi, omzumdan tuttu. ‘Haydi şimdi git’ ” dedi. (Özdenören, 2014B, s. 56-57).

3.10.KEŞİF

Bir şeyi açığa çıkarma, gizli olanın meydana çıkması, gayb âleminin açılması manalarına gelmektedir. Kulun gayb âlemini göreceği şekilde kalp gözünün açılmasına keşif denir (Uludağ, 2012, s. 213). Şeriatla çelişmeyen keşif hakttır. Tarikatta keşif bir amaç değil araçtır. Mürit keşif peşinde koşmaz. Yüce Allah’a nasıl daha iyi bir kul olurumun derdine düşer (Cebecioğlu, 2014, s. 282). Kuyu adlı hikâyede tekkeye varıp tövbe eden Yusuf’un halinde değişmeler meydana gelir.

Nefsiyle artık mücadeleye başlamıştır. Bir an nefsini bir köpek suretinde keşif eder ve nefsinin hilelerinin neler olduğunu nefsiyle yaptığı şu diyalog ortaya koyar:

“Sonunda işte karşısında oturmuş konuşuyordu köpek: Kendime bakmaktan hoşlanırım, diyordu, çünkü benim kendime bakmam sana şirin görünmek için..

Başka?

Sana yaltaklanmak için..

Aynalarla aran nasıl?

Aynalara bayılıyorum, aynalarla aram harika! Nerde bir ayna görsem kendimi incelemeye geçiyorum” (Özdenören, 2012B, s. 62).

Yusuf elde ettiği bu keşif sayesinde nefsini tanımaya başlar. Aslında en büyük düşmanın nefis olduğunu anlar. Tekkeye varıp tövbe edip müşhidine intisap ettikten sonra yaşamış olduğu bu hal kendisini olgunlaştırmış ve şu zamana kadar yapmış olduğu hataların temel kaynağının kendi nefsi olduğunu Müşhidinin onun keşfini açmasıyla yakinen anlamış olur. Nefsiyle yaşamış olduğu bu muhasebe bir süre daha devam eder. Bu muhasebede nefsinin en büyük hilesinin kendisini çok beğenmesi olduğunu anlar: "Bir köpek kendisini beğenmedikçe başka hiçbir köpeğin onu beğenmesi beklenemez. Senin beni beğendiğini biliyor olmam benim kendimi beğenmeme yetiyor" (Özdenören, 2012B, s. 62).

3.11.FERASET

Feraset, Kalpte bulunan zıt düşünceleri yok eden haktan gelen düşüncedir. Bu şekilde nefse ait düşünceler yok olur. İmanı kuvvetli olan kişinin feraseti de kuvvetli olur (Kuşeyri, 2013, s. 449). Feraset sahibi bir zat olayların iç yüzünü görür. Tasavvufi manada ferasetli kişi gayb âlemini de müşahede edebilen kişidir. Feraset sahibi zatlar Yüce Allah’ın nuru ile bakarlar. Ebu Said Harraz demiştir ki: “Kim feraset nuru ile bakarsa, Hakk’ın nuru ile bakar. Onun ilminin kaynağı bir yanılma ve gaflet olmaksızın Hak’tandır. Bundan da öte feraset Hakk’ın kulunun dili üzerinde cereyan eden hükmüdür” (Kuşeyri, 2013, s. 449). Tasavvufta Hak âşıkları diğer insanların baktıkları gibi olaylara bakmamışlar. Olayların iç yüzünü ferasetleri sayesinde anlayabilmişlerdir. Bu Hak âşıkları her olayın içinde bulunan gizli hikmetleri yakalayabilmiş ve kendilerine ondan dersler çıkartabilmişlerdir. Hışırtı adlı eserde geçen Mevsim Sonu adlı hikâyede her türlü imkâna sahip bir genç kızın, bütün bu zenginlik ve süslü yaşamında mutluluğu ararken içinden somut olarak duyduğu ve kendisine bütün bu gösterişli hayatı terk ederek gerçek huzura ermesini

isteyen bir sesle bir iç muhasebeye erişir. Feraseti açılan kız artık hayatın anlamını daha gerçekçi bir şekilde sorgulamaya başlar: “Ama anlamaya çalış beni. Ben diyorum ki, O’na perde olan bizzat kendi varlığımdır. Ve öyleyse ben varlığımdan boşalmış olmalıyım. Ben kendi varlığımdan boşalmış olmadıkça hakikatle temas imkânı kuramam” (Özdenören, 2011, s. 33).

3.12.AŞK

Sevginin son mertebesi, aşırı muhabbet duymak, manalarına gelir. İki çeşit aşk vardır. Bir kadına duyulan aşk zahiri aşktır. Tasavvuftaki aşk ilahi aşkı temsil etmektedir. Allah’ı (c.c.) tanımak gerçek manada aşkla mümkün olur. Allah’ı (c.c.) gerçek manada seven kişi onun yarattıklarını sever. Gerçek aşka ulaşmak ilim ile olmaz. Nitekim çoğu ilim okumuş kişiler bu aşktan yoksunken ilim okumamış birçok kişi bu ilahi aşkı en derin şekilde yaşayabilmiştir. Tasavvufta kişi aslında ilahi aşka varmak için öncelikle bütün muhabbetini mürşidinde toplar. Bu muhabbet büyüdükçe kişi ilahi aşka ve cezbeyle ulaşır. Yani ilahi aşkın ilk basamağı bir mürşid-i kâmile bağlanıp ona âşık olmaktır. Bir kişinin tek başına ilahi aşka ulaşması çok zordur. Tasavvufta bunun yolu ve yöntemi bellidir (Cebecioğlu, 2014, s. 54-55). Tasavvuftaki aşk anlayışı mutlak yaratıcıya olan aşktır. Bunun başlangıcı tasavvuf terbiyesinde mürşit aşkıyla başlar, Bu aşk Peygamber (sav) aşkına ulaşır ve son nokta olarak Allah’a âşık olunur. Kişi bu basamakları geçmeden gerçek aşkı bulamaz. Çünkü Aşkı gerçek manada yaşayan birine önce âşık olmak gerekir. Sonra ise bu aşk kişiyi mutlak aşka ulaştırır. Özdenören hikâyelerinde aşk işte tam da burada önemli bir yer tutar. Hikâyelerde aşk tasavvufi anlayışa uygun işlenmiştir. Kuyu romanında karakterin Yusuf olarak belirlenmesi Yusuf ile Züleyha’nın aşkına bir gönderme yapmaktadır. Eserde geçen şu bölüm bu aşkı anlatır:

“Ne yapıyorsun, diye fısıldadı. Soyunuyorum, dedi kadın. Adın ne senin, diye sordu Yusuf, Zeliha mı? Kadın, şaşırarak baktı delikanlıya: Evet, dedi, nereden biliyorsun? Benimki de Yusuf, dedi Yusuf, bilmiyorum, öyle aklıma geldi. Ne tuhaf diye kıkırdadı kadın, kimmiş Zeliha? Karın falan mı? Mısır maliye nazırının karısıydı o, dedi Yusuf. Kadın geceliğini çıkartmış, yastığın bir kenarına bırakmıştı, şimdi yarı çıplak durumdaydı. Gözleri iri iri açılmış, Yusuf’a bakıyordu: Gazete okumam ben, dedi, nazır boşamış mı onu? Binlerce yıllık olay bu, dedi Yusuf, işte o Zeliha, Yusuf aleyhisselamı odasına çağırınca odada bulunan bir heykelin yüzüne bir parça örttü. Yusuf aleyhisselam da ona heykelin yüzünü niye örtüyorsun diye sordu. Zeliha da ondan utanıyorum, onun için örttüm, dedi. Yusuf da ona, sen bir taş parçasından

utanıyorsun da ben her şeyi gören rabbimden utanmaz mıyım, diye cevap verdi”
(Özdenören, 2012B, s. 26)

Denize Açılan Kapı adlı hikâyede geçen şu bölüm bir kadına duyulan gerçek sevginin kişiyi İlahi aşka ulaştırabileceği vurgulanmıştır: “Kimilerine göre tanrısal sevgi bir kadına duyulan sevgiyle başlamış. Ama sevgi mi benimki? Yoksa salt kösnü mü?” (Özdenören, 2104B, s. 85).

3.13.TAKVA

Takva; korkma, kaygılanma, endişelenme manalarına gelmektedir. Takva, nefsinin cezayı gerektirecek eylemlerden korumaktır. Takvalı bir insan dinin bütün hükümlerini eksiksiz ve itirazsız bir şekilde uygulamaya gayret eder. İslamiyet’te insanlar arasındaki üstünlük takvasına göredir. Takva dini hükümleri uygularken en küçük bir ayrıntıyı bile atlamamaktır (Uludağ, 2012, s. 342). Tasavvufta müridin en temel amacı bu takva halini yakalayabilmektir. Çünkü tasavvuf dinin en güzel şekilde yaşanması için kurulmuş bir terbiye sistemidir. Bu terbiye sisteminde avamın önemsemediği birçok dini hüküm tavizsiz bir şekilde uygulanmıştır. Özdenören, hikâyelerinde takva kavramı, kimi yerlerde çok açık bir şekilde vurgulanırken kimi yerlerde ise hikâyelerin arasına serpiştirilmiş bir biçimde yer alır. “Hışırıtı” adlı hikâye kitabında bulunan “Kör Buluşma” adlı hikâyede, kocasını kaybeden eski sevgilisinin cenaze töreninde bulunan adam geçmişe yönelik hatıralarını canlandırır. Kendisiyle aynı yatakta bulunmasına rağmen eski sevgilisine sırf Allah korkusundan dolayı dokunmadığını anımsar: “Hani sevgilisiyle aynı yatağı paylaşıp da tanrısal bağ olmadığı için ona el sürmediği, süremediği gece?” (Özdenören, 2011, s. 10).

3.14.ZÜHT

Züht, dünyaya karşı rağbet göstermemek, dünyadan yüz çevirmek, gönlünde mal ve mülk sevgisi bulundurmamaktır (Uludağ, 2012, s. 397). Kur’an-ı Kerim’de züht hakkında birçok ayet vardır: “Biliniz ki mallarınız ve çocuklarınız bir fitnedir” (8/ Enfal, 28). Kalbinde dünya sevgisi buluna kimsenin Hakk’a vasıl olması çok zordur. Bütün kötülüklerin başlangıcı dünya sevgisidir. İlahi tecellilere mazhar olmaya çalışan bir kişinin yapması gereken ilk iş kalbindeki dünya sevgisini atmaktır. Tasavvuf züht üzere yaşamanın üzerinde çok durmuştur. Esasen burada züht sadece maddi anlamda dünyayı terk etmek olarak da anlaşılmalıdır. Nitekim

malı veren Yüce Allah'tır. Kul verilen dünya malını elinde tutarak da züht hayat yaşayabilir. Bunun yolu dünyaya ait olan şeylerin sevgisini gönlünden çıkarmasıdır. Süfyan-ı Sevri demiştir ki. “Züht, kuru ekmek yemek ve kalın aba giymek değildir; asıl züht, emeli kısa tutmaktır (Yani yarın ölecekmiş gibi gönlü dünyadan çekmektir)” (Kuşeyri, 2013, s. 277). “Hışırtı” adlı hikâye kitabında geçen “Mevsim Sonu” adlı hikâyede, aile boyu gösterişe ve eğlenceye meraklı bir kız gün gelir bu yapmacık hayattan sıkılır. Bir gün içinden somut olarak duyumsadığı bir ses kendisine bütün sahip olduğu bu dünyalıklardan kurtulması gerektiğini söylüyor. Ancak bu şekilde gerçek manada huzuru yakalayacaktır. “Bütün bunlardan boşalmalısın, öyle ki, bunlardan boşala boşala, geriye yalnızca ve som olarak kendin kalmalısın. Bu sesi bir buyruk gibi ve bir buyruk olarak algılıyordu” (Özdenören, 2011: 24). Devamında genç kız bu sese kendisinin bütün bunlardan nasıl boşalacağını bilmediğini söyler. Ses ona Züht makamına erişmiş, dünyaya rağbet göstermeyen kimselerin var olduğunu ve gidip onları bulmasını öğütler: “Kendimi nasıl terk edebilirim? Ses ısrarlıydı: edersin, diyordu. Bunu başaran insanlar var, git ve bul onları!” (Özdenören, 2011, s. 24). Züht kavramı Özdenören hikâyelerinde tasavvufî mananın dışında belli bir zaman dünyayı önemsememe şeklinde de kullanılmıştır. Kimi hikâyelerde yaşadıkları olaylar sonucu dünyaya ve içindekilere karşı ilgilerini kesen ve onları artık önemsemeyen karakterlerle karşılaşmak mümkündür. Çarpılmışlar adlı eserde geçen Arasat adlı hikâyede Ejder, ailesinde ve çevresinde seilmeyen, sürekli hatalar işleyen biridir. Bu yüzden karısı tarafından da terk edilmiştir. Ejder bütün bu yaptıklarını düşündükçe büyük bir boşluğa düşer. İçinden şu sözler dökülür: “ Dünya kendi dışında cebinde duran herhangi önemsiz yabancı bir nesne gibiydi” (Özdenören, 2016, s. 137).

3.15.HİKMET

Doğru bilgi, isabetli görüş, Hakk'a uygun düşen söz manalarına gelir. (Uludağ, 2012, s. 169). Hikmet, Allah'ın veli kullarına verdiği bir hediyesidir. Allah Teâla onunla veli kullarının kalplerini güçlendirir. Onların söyledikleri sözler bu yüzden derin manalar ifade etmektedir. Türk tasavvuf edebiyatında Hoca Ahmet Yesevi ile başlayan hikemi tarzı şiir yazma geleneği sonraki zamanlarda yaygınlaşarak devam etmiştir. Özellikle bu tür şiirleri tasavvuf erbabı şairler söylemiştir. Özdenören, bu hikem-i tarz şiir anlayışını hikâyelerinde başarılı bir

biçimde uygulamıştır. Yazarın hikâyelerinin neredeyse tamamında bunu görmek mümkündür. Hışırtı adlı eserde geçen Pörsüme adlı hikâyede avukat olan kocasının adliye sarayı önünde öldürülmesi sonucu dul kalan bir kadın anlatılır. Kadın yaşadıklarından dolayı isyan noktasına gelmiştir. İçinde bulunduğu durumla ilgili düşüncelerinden dolayı günaha girdiğini anlar. Kendisine bu konuda danışacağı birini gösterirler. Hikâyede bu kişi hakkında bilgi yoktur. Sadece kendisinin söylediği hikmetli sözler vardır. Bu kişinin bir evliya olması muhtemeldir. Bu zat kadına şu hikmetli sözleri söyler: “Bak, kendine çekidüzen ver ve toparlan. Yoksa öyle bir durum çıkabilir ki karşına, orada pişmanlık ve dövünme fayda vermez, orada pişmanlık günaha dönüşür ve tövbede isyana dönüşür” (Özdenören, 2011, s. 48). Özdenören, hikâyelerinde birçok yerde kimin söylediği çokça değişen hikmetli sözlere rastlamak mümkündür. Bu bazen Tasavvuf erbabı bir zat tarafından söylenirken bazen de sıradan kimseler tarafından söylenmiştir. Kim tarafından söylenirse söylensin bu sözler mana olarak tasavvufi manadaki hikmet kavramına uygundur. “Çarpılmışlar” adlı eserde geçen “Arasat” adlı hikâyede Ejder yaptığı hataların ağırlığında ezilir ve bir çıkış kapısı arar. Bir an kendisine hala dediği uzaktan akrabası kadının şu sözlerini hatırladı: “İşte öyle bir an da gelecek celal perdeleri tarafından bir nida işitilecek ey mücrimler şimdi sizler ayrılıңыз” (Özdenören, 2012A, s. 9). Ejder, bu hikmetli sözün etkisinde kalır ve sonunun ne olacağını düşünür: “Acaba o zaman mücrimlerin safında mı yer alacaktı yoksa tövbe edenlerin hiç günah işlememiş gibi olacağı vaadi gereğince onlardan ayrılacak mıydı?” (Özdenören, 2012A, s. 10). “Mor Sinekler” adlı hikâyede küçük çocuk ölüm döşeğinde olan babasının durumunu gözlemlemektedir. Olaylara bir çocuğun masum duygularıyla yaklaşmaktadır. Evlerine gelen hafız, babasının başında ölümle ilgili şu hikmetli sözleri söylemektedir: “Kabi kapısından ağlayarak değil gülererek gir çünkü cemili zülcelalin dairei rahmetine ve mertebeli huzuruna gidiyorsun” (Özdenören, 2016: 137). Hafız, bu hikmetli sözlerine ölüm döşeğinde olan babasının başında onu rahatlatmak için devam eder: “Fenaya değil bekaya gidiyorsun ademe değil vücudu daimeye sevk olunuyorsun zulümata değil alemi nura giriyorsun kesrette boğulmayacaksın vahdet dairesinde teneffüs edeceksin” (Özdenören, 2016, s. 137).

3.16.İLİM

Bilmek, marifet, irfan, salikin kendini bilmesi manalarına gelmektedir (Uludağ, 2012, s. 184). Sufilere göre ilim ikidir: Birincisi; çalışmayla, çabayla elde edilen ilim. Buna kesbi ilim denilir. İkincisi ise Vehbi ilimdir ki Allah (c.c.) bu ilmi kulunun kalbine ilham eder. Bu ilme ledünni ilim de denir. Bu ilim peygamberlere vahyolunmuştur. Evliyalara ve hak dostlarına ise ilham yoluyla bildirilmiştir. Tasavvuf erbabı bu iki ilmi dengeyle yürütür. Hem kendilerini haramdan koruyacak ve ibadetlerini hakkıyla yapacakları kesbi ilmi tahsil ederler hem de hakka yakın elde etmek için ledünni ilme ulaşmak için çaba sarf ederler. (Cebecioğlu, 2014, s. 237-238). “Çarpılmışlar” adlı kitapta geçen “Mor Sinekler” adlı hikâyede Musa adlı çocuk babası ölüm döşeğindeyken bir hafız çağırılır ve hafız ölümle ilgili sohbet eder. Bu sohbet Musa’da derin etkiler uyandırır. Ölümün hikmetlerinin anlatıldığı bu sohbet şu şekildedir:

“Cenabı Rabbülalemin son nefesimizde kelime-i şehadet üzere ruhumuzu teslim etmek nasip eylesin”

İnanan adam için ölüm nedir ki dedi Hafız Nedir ki hiç dedi eniştem

“ Bir tebdili mekândır dedi. Hepimiz öleceğiz eninde sonunda dedi dayım. Bütün nefisler ölümü tadacaklar dedi Hafız hepimiz o yolun yolcusuyuz ama er ama geç

Yüzde doksan dokuz ahababın toplandığı alemleri berzaha bir visal kapısıdır diyor Hafız

Kabir kapısına ağlayarak değil gülererek gir çünkü cemili zülcelalin daire-i rahmetine ve merteye-i huzuruna gidiyorsun

Ölüm idam değil hiçlik değil bitiş değil çöküş değil sönmek değil yokluk değil tesadüf değil belki insanın öz yurduna terhisidir” (Özdenören, 2012A:, s. 136-137).

3.17.YAKÎN

Yakîn, Şüpheye yer vermeyen kesin bilgi demektir. Bu ilim delille değil iman ile müşahade edilir. Kulun bir şeyin hakikatiyle ilgili kalbinin doyum noktasında olmasıdır (Uludağ, 2012: 386). Sehl b. Abdullah-ı Tüsteri şöyle demiştir: “Yakin, imanın ileri seviyede artmasından ve tahkike ulaşmasından elde edilen bir durumdur” (Kuşeyri, 2013, s. 371). Kuşeyri, yakini üçe ayırmaktadır. İlme’l- yakin, akıl sahiplerine göre bir yakın durumudur. Bu yakinin kesin delillere dayanması şarttır. Ayne’l yakin, Kesin bir ilme ulaşanların yakın makamıdır. Bu keşif ile ancak elde edilebilecek bir yakın derecesidir. Hakk’al- yakin, görmeyle de edilebilecek bir yakın makamıdır. Bu derece Hakk’ın zikrinde kaybolmuş kimselerin elde edebileceği bir makamdır (Kuşeyri, 2013: 229-230). “Kuyu” adlı hikâyede Yusuf otel odasında

kalan bir kadınla tanışır. Kadının bir çocuğu vardır ve aynı zamanda hamiledir. Otelde kötü işler yapmaktadır. Yusuf'un aklını çelmekte kendisiyle beraber olmasını istemektedir. Bu sırada yanında bulunan çocuğunun yüzünü ondan utandığından örtmek istemektedir. Bu olayı gören Yusuf'un aklına yakın ilmüne ulaşmış olan Hz. Yusuf'un kıssası gelir: “Yusuf aleyhisselam da ona heykelin yüzünü niye örtüyorsun diye sordu. Zeliha da, ondan utanıyorum, onun için örttüm, dedi. Yusuf da ona, sen bir taş parçasından utanıyorsun da ben her şeyi gören rabbimden utanmaz mıyım, diye cevap verdi” (Özdenören, 2012B, s. 26-27).

3.18.HİMMET

Himmet, bir şeyi elde etmek için kulun kalbinin bütün gücüyle Hakk'a yönelmesi demektir. Evliyaların maksadı hasıl eden, iş bitiren ve dilediklerini yerine getiren manevi güçleridir (Uludağ, 2012, s. 170). Tasavvufta himmet Yüce Allah'ın kudretiyle veli kuluna bir hediyesidir. Buradaki yardım veli kuldan değil bizzat Yüce Allah'tandır. Allah (c.c.) veli kullarına bu konuda ikramlarda bulunmuştur. Allah dostlarının bu tür himmetleri tasavvuf kitaplarında sıkça konu edinmiştir (Cebecioğlu, 2014, s. 217-218). Himmet mürşid-i kamilin müride manevi olarak yardımda bulunmasıdır. Kişi bir mürşide vardığında hali değişir. Kötü sıfatlarından sıyrılır ve bu sıfatları iyi sıfatlarla tebdil edilir. mürid elini tuttuğu mürşid-i kamilin tasarrufu altına girer ve mürşid müridinin kötü yollara düşmesine engel olarak onun imanla kabre girmesine yardımcı olur. Kuyu adlı hikâyede mürşid-i kamile varan Yusuf, mürşidinin himmetiyle büyük bir manevi gelişme gösterir ve kendi kendine şu sözleri söyler: “Kendi kendine diyordu ki, ben adam olacağım, tekrarlıyordu bunu: ben (Ben) adam olacağım, diyordu. Daha bu sabah, bir dolu şey öğrenmişti” (Özdenören, 2012B, s. 104). “Denize Açılan Kapı” adlı hikâyede bir köyde çarpışma sırasında bir kadın çocuğunu yere düşürür ve bir daha da geri alamaz. Bu sırada köydeki çatışma alevlenmiştir. Anne bu çatışma sonucu ölmüştür. Köydeki bir evde bulunan dede çocuğu kurtaramadığı için çok pişmandır. Yıllar sonra bu hikâyeyi anlatan kişi o yıllarda on üç yaşlarındadır. Bir mürşide bağlanmış ve eğer o zaman rabitanın ne olduğunu bilseydim mürşidimden himmet ister ve o çocuğu ben kurtarırdım diye hayıflanmaktadır: “Ama şimdiki halim olsa, rabita nedir bilebilmiş olsam kor muydum o bebek ölsün. Yaşlı adamın sesi acayip bir kahırla yükseldi: Kor muydum ölsün, dedi. Efendimin himmetiyle atmaca gibi kapardım ki, keferenin ruhu

bile duymazdı, duysa bile kurşunu bu döşüme işlemezdi. Ben mi, Allah bilir, daha on üçümde ya var, ya yoktum” (Özdenören, 2014B, s. 72). “İmkânsız Hikâyeler” adlı hikâyeye kitabında geçen “Sabah Molası” adlı hikâyede sabah namazı vakti yapılan zikirlerle manevi bir atmosfer oluşur. Kahraman bu güzel halin kendisinden değil ermiş olanların himmetiyle gerçekleştiği kanaatindedir: “Bir ermiş değildi belki, ama ermiş olanların himmetini üzerinde hissetmesine engel de yoktu. Alnını bu hisle secdeye koydu” (Özdenören, 2010, s. 72).

3.19.MUHABBET

Muhabbet, sevginin temiz ve saf olanına verilen bir isimdir. Muhabbet, dertli ve ıstıraplı bir kalp ile sürekli sevgiliye meyletmesidir. Beyazıd-ı Bistami demiştir ki. “Muhabbet, senin sevdiğine karşı yaptıkların çok da olsa az bulmak, sevgiliden gelen şeyler az da olsa çok bulmaktır” (Kuşeyri, 2013, s. 591). Muhabbet tasavvufun en önemli unsurlarındandır. Nitekim tasavvuf kitapları müridin mürşidine karşı görevlerini sayarken bunu üç temel üzerine oturturlar. Bunlar: ihlas, muhabbet ve teslimiyettir. Kişi Tasavvuf yoluna girdiği zaman bütün sevgisini ve ilgisini mürşidinde toplamalıdır. Çünkü muhabbet tek bir yerde toplanmadan kişi gerçek manada tasavvuftan istifade edemez (Kuşeyri, 2013, s. 586-602). Mürid mürşidine derin bir muhabbet beslemediği müddetçe tasavvufta yol alması mümkün değildir. Dünyada herkes bir şeye veya bir kişiye bir şekilde muhabbet besler. Kimisi malı çok sever kimisi kadını. Tasavvuf insanda olan bu sevme yetisini Allah’a ulaşmada bir vesile olarak kullanır. Mürid bütün sevgi ve muhabbetini mürşidinde toplayarak mürşitteki ilahi güzellikleri kendi üzerine çeker. Özdenören hikâyelerinde tasavvufun bu temel ilkesi kimi bölümlerde hikâyenin akışına serpiştirilmiş biçimlerde verilir. Kuyu adlı hikâyede Yusuf tekkeye varır ve şeyh gelenlere tasavvufun gereklerinden olan muhabbetin önemini anlatır. Bunca zulümatın olduğu bir zamanda bütün dünya zevklerini elinin tersiyle itip bir mürşidin kapısına gidip dünyaya sırt çevirmek ancak güçlü bir muhabbetle hâsıl olur. Muhabbetin hâsıl olması ilahi sevginin diğer bütün zevklerin üzerine çıkmasıyla mümkündür. İşte hakikati bulmak için buna göre aramak lazımdır. Şeyh hakikatin aramakla bulunmasının mümkün olmadığını ancak hakikati bulanların hep arayanlar içinden çıktığını anlatır (Özdenören, 2012B, s. 96). “Efendim, huzurunuzla feyiz getirdiniz, nur getirdiniz. Sizi buraya muhabbetiniz getirdi. Dışarıda eğlenebileceğiniz çok şeyler var, ama siz buraya geldiniz. Niye?”

Niye buraya geldiniz efendim? Çünkü siz muhabbete talip oldunuz” (Özdenören, 2012B, s. 96).

3.20.KALP

Kalp, insanın mahiyeti yani madde ile mananın birleştiği yer Allah’ın tecelli ettiği yer manasına gelmektedir (Cebecioğlu, 20014, s. 264). İlahi genişlik mahalli, Allah’ın evi, yere ve göğe sığmayan Allah’ın içine sığıdığı yer, tecelli aynası ilahi isim ve sıfatların en mükemmel şekilde tecelli ettiği yer (Uludağ, 2012, s. 205). Tasavvufta temel hedeflerden biri de manevi kalbi ıslah etmektir. Kalp ilahi tecellilerin merkezidir. Kişi tasavvufa adım atarken ilk yapacağı iş kalp temizliğidir. Bunun için önce kalp hazırlığı şarttır. Tasavvuf yolunun temeli kalbin Allah (c.c.) dışındaki her şeyden boşaltılmasıdır. Mürid dünya sevgisinden kurtulmak istediğinde öncelikle mal sevgisinden kurtulmaya çalışmalıdır. Çünkü mal sevgisi kalbi Hak’tan çevirecek bir şeydir. Kişi daha sonra kalbinden makam ve mevki sevgisini atmalıdır. Makam ve mevki sevgisinin kalpte bulunması kulun Hakk’a giden yolunu kesen büyük bir engeldir. Mürid mal ve mevki hırsından kalbini sakındırdıktan sonra Allah Teâla ile arasındaki inanç ve niyetini düzeltmelidir. Ancak bu şekilde kalp ilahi tecellilere açılır (Kuşeyri, 2013, s. 728-729). “Toz” adlı hikâye kitabında geçen “Çallılıkta Yanan Ateş” adlı hikâyede bir kadının bütün cazibesiyile karşı karşıya kalan kahramanın “Öyleyse kalbine bak!” (Özdenören, 2009, s. 90) emriyle kalbinden kendisine çok önemli bir uyarı gelmekte fakat kahraman buna rağmen günah işlemeye devam etmektedir:

“Öyleyse kalbine bak! Emrini işittiğinde korktu, kendinden geçti, çünkü kalbinde yıkılmaz gibi duran, ulu, görkemli bir dağ oturuyordu, kalbine bakmaya korkuyordu, ama buyruğa karşı koyamazdı, baktı: işte o anda oradaki o yıkılmaz gibi duran dağ parça parça oldu, yıkıldı, o yıkıntıdan yükselen toz duman içinde yitip eridi, gözlerden uzaklaştı, cezbeye düştü, titredi, kendinden geçti..” (Özdenören, 2009, s. 90)..

3.21.NEFS

Can, benlik, aşağı duygular manasına gelen nefis, kulun çirkin vasıflarını ve kötü huylarını temsil etmektedir. Nefs bu manada kulun en büyük düşmanıdır. (Cebecioğlu, 2014, s. 274-275). Sözlükte bir şeyin nefsi, onun vücududur. Sufiler nefsi anlatırken kulun sahip olduğu bozuk sıfatlarla, kötülener fiilleri kastederler.

Nefs ile mücadele edilince bu kötü haller kullardan temizlenir. Kulda çeşitli cevherler vardır. Kalp ve Ruh gibi cevherler kulun iyilik ve güzelliklerinin merkezidir. Nefs ise bütün kötülükleri içinde barındıran bir merkezdir. İnsanoğlu iyilik ve kötülük sıfatlarını oluşturan zıt kutuplu merkezlere sahiptir. Kul kendi iradesiyle bunla arasında bir tercih yapmakla yükümlüdür. Tasavvufun temel gayesi nefsi ıslah etmektir. Kişinin en büyük düşmanı nefistir. Nefis ile mücadele çok zorlu bir yolculuktur. Kişi kendi nefsinin ıslah etmeden başkalarına faydalı olamaz. (Kuşeyri, 2013: 232-233). Allah Teala Kur'an-ı Hakim'de nefsi üç vasıfla anlatmıştır:

1. Nefs-i mutmaine. Buna şu ayet işaret etmektedir: “ Ey mutmain olmuş nefis Rabbine dön. (Fecr 89/27)

2. Nefs- i Levvame. Nefsin bu vasfı ayette şöyle tanıtılmıştır: “ Kıyamet gününe ve devamlı kendisini levmeden (kınayan) nefse yemin ederim ki... “ (Kıyame75/1-2)

3. Nefs-i Emmare. Nefsin bu sıfatı ayette şöyle belirtilmiştir: “ Muhakkak ki nefis, devamlı kötülüğü emreder” (Yusuf 12/53)

Ayetlerde geçen nefis aslında bir tanedir. Bu anlatılanlar bu nefsin sıfatlarıdır. Nefis ve ruh sürekli bir savaş halindedir. İkisi de birbirlerini kalpten kovmaya çalışırlar. Bu yüzden kalbe kimi zaman ruhun kimi zaman da nefsin duyguları hâkim olmaktadır (Sühreverdi, 2013, s. 574-575). Özdenören hikâyelerinde nefis çeşitli sembollerle kullanılmıştır. “Kuyu” adlı hikâyede nefis “köpek” sembolüyle anlatılmıştır. Burada nefsin alçaltılması amaçlanmıştır. Yusuf bir an nefsinin bir köpek olarak düşünür. Köpeğin kendisini bu adamın ayaklarına attığını adamın ise elinde kadın saçından yapılmış bir kırbaç vardır. Burada kadın saçından yapılmış kırbaç ifadesiyle nefsin en önemli sınavını kadınlara karşı vermesi gerektiğinin vurgulanmasıdır. Adam bu köpeği kırbaçlayarak terbiye edeceğini düşünür: "köpek (Köpek) o kırbaç kendisine vursun ve ikiye biçsin diye bekliyor... ama (Ama) adam sözsüz bir konuşmayla daha bu işin vadesi gelmediğini fakat yakında geleceğini ve o kırbacın vuruşlarıyla eğitileceğini bildiriyor..." (Özdenören, 2012B, s. 41-42). Bu düşünceler kendisinde nefsinin terbiye edileceği umudunu artırıyor. Çünkü buraya gelinceye değin zaten nefsi kendisinde çok derin yaralar açmış, vücudunu lime lime etmiştir. Artık bu kırbaç darbelerinden korkmuyor. Bu kırbaç darbeleri köpeği ikiye

bölecek ve nefisini terbiye edebilecektir: "bir (Bir) köpeği ikiye bölecek denli keskin olan kırbaç onun onulmaz ruh yarasına şifa getirecek, bu yaraları dağılayacak ve iyi edecek: böyle (Böyle) düşünüyor ama yaralarının iyileşmesine var daha. Mahzun bir umutla ayrılıyor oradan" (Özdenören, 2012B, s. 41-42). Nefis türlü oyunlarla insanoğlunu günah işlemeye yöneltir ve bu günah denizinde boğulması için bütün manevralarını dener. Nefse uyup günahlara dalan kişi bu günahlar içinde debelendikçe huzursuzluğu artar ve nefisini tatmin için çeşitli yollar dener. Kuyu adlı hikâyede Yusuf, işlemiş olduğu günahın yükü altında ezilir. Nefsinin kendisini nasıl bir duruma düşürdüğünü düşünür. Nefis kendisinde büyük yaralara neden olmuştur. Bu yaralar ruh yarasıdır ve kendisini adeta kilitlemiştir "işlediği günahın ve günahların kefareti sidikle mi yutup arıtacak" (Özdenören, 2012B, s. 43-44). Nefsin esiri olmuş kimsenin bu durumdan kurtulması çok zordur. Çünkü nefis onu avucunun içine almıştır. Nefsin bu dünyada bir doyum noktası yoktur. Kişiyi sürekli kötülüğe sürükler. Her kötülükten sonra daha büyük kötülüğe... Kuyu adlı hikâyede Yusuf, nefsin esiri olduğunu anlar, ne yapacağını ondan nasıl kurtulacağını bilemez. Tek bildiği şey nefsin kendisini ateşe doğru yavaş yavaş sürüklediğidir. "ayağının diplerinde yükselen bir ateş, alev alev alan sıçan leşleri ve derken karşıda-karşısında kendini görüyor yanan kendini" (Özdenören, 2012B, s. 43-44). Nefs kişiye kendisini hep güzel göstermeye çabalar ve insanoğlunu helak edinceye değin bütün oyunlarını oynar. Yusuf köpek olarak adlandırdığı nefsiyle konuşur ve nefsinin kendini ne denli beğendiğini fark eder: "Sonunda işte karşısında oturmuş konuşuyordu köpek: Kendime bakmaktan hoşlanırım, diyordu, çünkü benim kendime bakmam sana şirin görünmek için..." (Özdenören, 2012B, s. 61-62.) Yusuf bir köpek suretinde konuşur nefsiyle. Köpek nefsin ne kadar alçak olduğunun da bir göstergesi olur. Bu köpekle konuşmasında nefsin hileleriyle ve sıfatlarıyla ilgili birçok şey öğrenir. Nefis sürekli kendisine ilgi gösterilmesini ister. Hep beğenilme ve gösteriş peşindedir. "Günde sekiz kez yalıyorum kendimi ben. Senden bile daha çok.. Haklısın, ben ancak günde birkaç kez yalanıyorum. Her defasında tüylerimin daha çok parlamasına dikkat ediyorum" (Özdenören, 2012B, s. 61-62.) "Kuyu" adlı hikâyede nefsiyle mücadeleye girişen Yusuf daha önce tekkede kendisine nefis ile ilgili şu uyarıları dikkate alır: "Ona böyle düşünülebileceği öğretilmişti: nefsin (Nefsin) oyunlarının şeytanınkinden aşağı kalır yanı olmadığı belirtilmişti. Nefs, diyorlardı, kendine itibar etmediğini itiraf ederek bundan pay çıkartmaya gelişir: nefse(Nefse) belki de bu yüzden zalim diyorlardı" (Özdenören, 2012B, s. 86) Nefsin hileleri saymakla bitmez.

Yusuf aynı hikâyede nefsin kendisiyle mücadeleye kalkışıldığı zaman kendisine zulüm uygulandığını iddia ederek da kendisine pay çıkartabileceğini anlar: Ona şu da öğretilmişti: zulüm, bir şeye hakkı olan bir şeyi vermemektir! Nefs kendisine zulüm uyguladığını ileri sürerek de bundan kendine pay çıkartabilir” (Özdenören, 2012B, s. 86). “Kuyu” adlı hikâyede Yusuf nefsiyle nasıl mücadele edeceği hususunda gelgitler yaşamakta ve sonunda nefsiyle mücadele ederken, nefsinin tamamen yok etmesinin mümkün olamayacağını anlar. Nefs insanın içindedir ve kişi nefsinin ancak terbiye ederek onunla mücadele eder. Nefsi tamamen yok etmek onu öldürmek mümkün değildir. Kişi nefsiyle yaşamayı öğrenebilmeli ve onu ancak kararlı bir mücadeleyle terbiye edebilir. Hikâyede Yusuf bu düşüncesini şu ifadelerle dile getirmiştir:

“Bunlara rağmen kuyudan çıkması gerekiyor, öyle mi? Öyleyse ağırlıklarını bırakması mı gerekiyor? Ağırlıkları? Ağırlıkları ne olabilir? Bundan kolay ne var, ne olacak? Ağırlığı, bizzat nefsinden başka ne olabilir? Ama onu nasıl terk etmeli? Terk edilebilir mi? Nefs terk edilebilir mi? Bir de, demiyorlar mıydı ki, insan nefsiyle güzeldir ve o, nefsiyle sevilir? Vay canına! Gene açmaza giriyor. Nefsinin hem terk etmesi gerekiyor, hem onu yüklenmesi, öyle mi? Böyle bir şeyin üstesinden gelinebilir mi? (Özdenören, 2012B, s. 86-87).

Nefsi dizginlemenin en etkili yolu bir mürid-i kâmile varmak ve onun terbiyesi altına girmektir. Kuyu adlı hikâyede Yusuf nefsinin azgınlığından bıkarak bir mürid-i kâmile varmış ve nefsinin dizginlemiştir: “Derken karşısında köpeği gördü. Uslu uslu oturmuş, boynunu yana çevirmiş, Yusuf’u seyrediyordu, kuyruğu da yaltaklanarak döşemeyi dövüyordu. Yusuf ona: ‘Söyle bakalım, ahbab, dedi, şimdi biz kuyunun içinde miyiz, yoksa dışında mı?’” (Özdenören, 2012B, s. 111). Nefs insanın en büyük düşmanıdır. Kişi asla nefsinin öldüremez ama onu terbiye edebilir. Nefs yaşadığımız müddetçe bizimdir, bizim bir parçamızdır. Madem biz nefsi öldüremiyoruz ve onunla da yaşamak zorundayız o zaman onu terbiye etmeli ve onunla beraber hakka ulaşmalıyız. Kuyu adlı hikâyede nefsin işte tam da bu özelliği anlatılır:

“Karıya dayanan o üç kişi de üç düşmandır. Sen o üç düşmandan ikisini vurup öldürmüşsün, öldürdüklerin dünya sevgisi ve şeytandır. Geriye yalnız nefsin kalmıştır. Onu da zaten öldüremezsin, o, ömrün oldukça seninle yaşayacaktır, ama göreyim seni ki, onu öldürmeden onunla başa çıkabilesin! Büyüklerimiz de marifetin burada olduğunu söyler” (Özdenören, 2012B, s. 104).

Kuyu adlı hikâyede Yusuf, nefsi kendisine verilmiş bir emanet olarak görmektedir. Nefis insana verilmiş bir emanetse kişi nefsiyle yaşayabilmeyi öğrenmeli. Nefis olmadan kişinin imtihanının da bir önemi olamayacağına göre yapılması gereken onu terbiye edip kâmil bir insan olma yoluna girilmelidir. Nefis insanın içindeyse onu insandan ayırmak nasıl mümkün olabilir diye düşünür. Ve kendisin ayrı bir varlık olmayan bu nefsi terbiye etmenin yolunun ne olduğu sorusu kurcalar aklını. "Ama aynı zamanda nefsim var bulunmadığı müddetçe, benim 'ben' diye adlandırdığım varlık varbulunmayacağı (Var bulunmayacağı) için, onu kendimden ayrı tasarlamam da mümkün görünmüyor. Yaradan ile yaratılan arasındaki ilişkide de benzer bir durum geçerli galiba, diye düşündü. (Özdenören, 2012B, s. 105-106) Nefsin insanoğlunu saptırmaya yönelik bin bir türlü oyunu vardır. Nefs amacına ulaşmak için bütün yolları dener. Taki kulu azdırır ve Allah'a isyankâr bir kul haline getirir. Kuyu adlı hikâyede Yusuf nefsin oyun ve hilelerini anlar. Nefsin ancak ona muhalefet edilerek terbiye edileceğinin farkına varır. Allah'a ulaşmak iki adımdır birincisi nefse basmak ikinci adımda Allah'a ulaşılır. Bu anlayışla hareket etmesi gerektiğini anlar Yusuf. Aynı hikâyede insanlar mücadele ederek hayra ulaşsın ve çeşitli dereceler elde etsin diye nefis insanoğlunun içine yerleştirilmiştir: " Çünkü heder edilmiş olan şey, onun nefsinin kazançları değil, fakat nefsi marifetiyle yaradan indinde edinilmiş kazançlardır., dolayısıyla nefsinin o kazançlara hakkı bulunmadığı gibi, onu heder etmeye de hakkı bulunmuyor." (Özdenören, 2012B, s. 105) Nefsi terbiye ile uğraşırken çok dikkat edilmesi gerektiği vurgulanıyor aynı hikâyede. Nefs ile mücadele ederken nefis bazen küçük hayırlara teşvik ederken kişiyi daha büyük hayırlardan alıkoymak için yapar bunu. Bazen bir iç huzur hali kişiyi ben doğru yoldayım düşüncesine kaptırabilir bu durum nefsin bir hilesi olabilir: "Ama gene aynı anda bildi ki, buna da aldanmaması gerekiyor. Bunda da nefsin bir oyunu bulunabilir, çünkü nefis, bir şeyden zevk almaya başladı mı, hemen orada, onu suçüstü etmek gerekiyor." (Özdenören, 2012B, s. 105) Nefsin hoşuna gitmeyen en önemli ibadet tövbedir. Kulun tövbeye meyletmesi halinde nefis bütün hile ve oyunlarını oynar. Kul tövbeden vazgeçsin diye onun aklını bulandırır. Denize Açılan Kapı adlı hikâyede bir velinin yanına giden kahraman tövbeye meyleder, yalnız nefis onun iç dünyasına şüphe tohumlarını atmaya başlar. Bir an önce oradan kaçmayı düşünür. Oraya gelerek aslında saçmaladığını düşünür. Dünya işleri gelir aklına, evde yapması gereken bir sürü işi. Tövbe etmek şeytanın en sevmediği amellerdendir. Bu yüzdendir ki kişi ne zaman tövbe etmeye, yaptığı

hatalara geri dönmeye, Allah' a yönelip güzel bir kul olmaya karar verse şeytan ve nefis hemen karşısına bir duvar gibi dikilir. Hikâyede hayatında yeni bir başlangıç yapmaya karar veren kahramanın imtihanı bu yönüyle başlamıştır: “İşte o zaman buradan hemen sıvışıp kaçmayı düşündüm. Burada ne kadar zaman kalmıştım, bilmiyordum, aslında buraya gelmekle de saçmalamıştım, evde işim vardı. ” (Özdenören, 2014B, s. 56) “Denize Açılan Kapı” adlı hikâyede geçen “İt” adlı hikâyede nefis it kavramıyla tasvir edilmiştir. Burada nefsin aşağılanması amaçlanmıştır. Hikâyede önce nefis kendine has sıfatlarıyla şu şekilde tasvir edilmiştir: “Kimi zaman kapkara tüyleri pırıl pırıl olmuş parlıyor, bakıyorum irileşmiş, kocaman olmuş, ne denli kırbaçlarsan kırbaçla bana mısın demiyor, dişlerini gösteriyor, kara pırıl pırıl tüyleri arasında saldırmaya hazır eksiksiz duru bir beyazlıkla parlayan korkunç dişlerini.. hırlıyor, üzerime sıçramak, atılmak istiyor” (Özdenören, 2014B, s. 73). Hikâyenin devamında yazar nefsiyle bir insanın nasıl başa geçeceğini anlatır. Onun isteklerinin gerektiğinde bazen karşılanması gerektiğini önüne bir kemik atılması gerektiği vurgulanmıştır. Yazar nefsin her dediğinin de yapılmasının ona biat etmek anlamına geleceğini bu nedenle kendisinin bu “ite” biat etmesinin aşağılayıcı bir durum olduğunu belirttikten sonra nefsin aslında mürşide teslimiyetle terbiye edilebileceği kanısına varır: “İşte tam o sırada efendimin ayaklarının dibine fırlatıp atmak istiyorum onu, bırakayım kırbaçlasın..” (Özdenören, 2014, s. 73). Nefis asla şiddetle ve zorlayla terbiye edilemez. Bu hikâyede nefsin kırbaçlandıkça daha da azgınlaştığını hatta bu kırbaçlar zamanla nefsin hoşuna bile gittiği anlatılmıştır: “Ama karşı çıkıyor, bir canavar haline gelmiştir, saldırganlaşıyor, vurulan kırbaçlara bana mısın demiyor, nerdeyse eğleniyor kırbaçla.” (Özdenören, 2014B, s. 73-74). Belli bir terbiye yöntemiyle nefisle mücadele edilmesi gerektiğini anlatıyor hikâyeye. Yani sadece nefsi katı ve baskıcı bir yöntemle dizginlemeye çalışmak doğru bir yöntem değildir. Bu yöntem nefsi bazen dizginlemeyi bırak onu daha da azgınlaştırabilir: “Kırbacın aman vermez şiddeti saydam, cisimsiz bir şeye çarpmış gibi, boşluğa savrulmuş gibi etkisini yitiriyor, it anlaşılabilir bir beceriyle bu işi başarıyor” (Özdenören, 2014B, s. 73-74). Aynı hikâyenin devamında nefsin doymak bilmez istekleri ve hilelerine vurgu yapılmıştır. Nefsin terbiye olma konusunda ne kadar direttiğini ve insanları yoldan çıkarmak için hangi yöntemlere başvurduğunu ifade edilmiştir. Hikâyede nefsin sürekli kötülüğü emrettiği, ona karşı konulduğunda daha da azgınlaştığı vurgulanmaktadır. Nefis tetikte bekler ve insanı en zayıf anında yakalar: “İlik hücrelerinin tek tek

ağızlarını açarak beklediğini ve avını yutuncaya kadar beklemekten yorulmayacağını bilirsiniz" (Özdenören, 2014B, s. 73-74). Hikâyeye göre sonunda nefis istediğini alır. Siz bütün tiksindenize ve itirazlarınıza rağmen ona uyarınız. Ona uyunca da kaybedenlerden olursunuz. “Denize Açılan Kapı” adlı eserde geçen “İt” adlı hikâyede nefsin doymak bilmez bir hırsa sahip olduğu ve gözüne kestirdiği avını ele geçirmek için ne tür manevralar yaptığı ifade edilmektedir. Nefis hikâyeye göre hırsları peşinden inatla giderken yorulsa da asla bu arzusundan vazgeçmez: “Ama hala her gördüğü kemiğin, her et parçasının ardından koşmak için çırpınması onun ne korkunç bir hırs ve doymazlık içinde bulunduğunu anlamaya yeter” (Özdenören, 2014B, s. 73-74). Bir kedinin fareyi avlamak için gösterdiği dikkat ve isteğe benzetilmiştir nefis. O sırada kedi nefes alışverişine bile dikkat etmekte avına karşı bir şüphe uyandırmamak için büyük çaba göstermektedir: “Kara tüylerini yaydığı karanlık içinde yatıyordu, bir yandan uyuyor, bir yandan avını bekliyordu. Bu yüzden tetikteydi, ufacık bir sese kulak kabartıyor” (Özdenören, 2014B, s. 74-75). Nefis sürekli üstünlük ister. Asla bir başkası karşısın küçülmeyi küçük düşürülmeyi istemez. Kibir onun en önemli vasıflarındandır. “Denize Açılan Kapı adlı hikâyeye kitabında geçen Çekirgeler adlı hikâyede nefsin küçük düşürülmeyi kabullenemediği bu yüzden kahramanın kendisini küçük düşürdüğünde acaba ona muhalif olarak onu terbiye eder miyim düşüncesi şu şekilde verilmiştir: “Gülünç düşmekten niçin korkuyorum, diye soruyordu kendi kendine ve cevap veriyordu: Çünkü nefsim gülünç düşmeyi istemiyor. Öyleyse gülünç düşmeye mi çabalamalıydı? O zaman da: ‘Gülün düşüp de n’apacaksın kardeş?’ mi diyeceklerdi kendisine? Hayır, bu işin içinden çıkamayacaktı” (Özdenören, 2014B, s. 94). “Ansızın Yola Çıkmak” adlı hikâyeye kitabında geçen “Bir Kapının Önünde” adlı hikâyede nefsin gösteriş meraklı olduğu ve sürekli dikkatleri kendi üzerine çekmek istediği anlatılır: “Su doldurmak için ibriği aldı, ama doluydu ibrik: şimdi doldurulmuş, belli. Oracıkta aldı abdestini. Odaya döndü. (Pijamasını çıkartıp elbisesini giyse miydi? Ama böylesi daha rahattı. ‘Nefis dikkati kendi üzerine çekmemeli” (Özdenören, 2014A, s. 11). “Ansızın Yola Çıkmak” adlı hikaye kitabında geçen “Tuhaf Şeyler” adlı hikayede kahraman, nefsini dizginlemenin yolunun zikirle olacağını öğrenir ve gereğini yapar: “Nefis, o zaman kendi üstüne yüklenmez.. kendinden kurtulmadıkça O’na yönelinmez, demişlerdi:! Masadan ders tespini aldı. Kibleye döndü, diz çöktü, gözlerini yumdu. Şimdi, sevgilisi, efendisi ve ölüm hatun karşısındaydılar. İçini derince çekti, soluğunu dışarıya verirken, tek ve uzun bir nefes halinde: ‘Estağfirullaaaahh...’ diye

fısıldadı..” (Özdenören, 2014A, s. 51). “İmkansız Hikâyeler” adlı hikaye kitabında geçen “Arınma” adlı hikayede oruçlu olan birkaç çocuk abdest alırken ağza su alındığında oruçlarının bozulmadığını öğrenince hep birden abdest almaya başlarlar. Kahraman bu abdest sırasında oruç tutmanın nefsi nasıl dizginlediğini şu ifadelerle anlatır:

“Gövdesini, nefsinden ayırmayı mı başarmak istiyordu? Susamış, dili kurumuş ve gövdesi su talep ederken onu boyunduruğu altında tutabileceğini mi göstermek istiyordu? Birden gövdesini şımartmış olduğunu fark etti: onun taleplerine boyun eğdiği sürece maraza çıkmıyordu, ama onun taleplerine karşı koyduğunda çekişme başlıyordu: kim kime baskındı? Şimdiye değin neler istemişti? İsteddiği şey ona verildikçe ne yapmış oluyordu? Kirlenme? Elbette. Paslanma? Öyleyse onun arındırılması mı gerekiyordu? Oruçla bunun gereği mi yerine getirilmek isteniyordu? Bir şey diyemedi, elini musluğun altına tutmuş bekliyordu” (Özdenören, 2010, s. 74).

“Kuyu” adlı hikâyede Yusuf tekkeye gitmek için yola çıkmıştır. Nefsi onu bu hayırlı yolculuktan alı koymak için bütün hilelerini kullanmaktadır. Geldiği şehirde önce bir otele yerleşir. Ertesi gün ise tekkeye gidecektir. Ama otelde karşılaştığı bir kadın onu kötü bir fiil işlemeye zorlar. Yusuf ne kadar direnirse de nefsine mağlup olur: “ Ben buraya.. diye kekeleydi Yusuf, böyle bir şey aklıma gelmemişti.. bunun için gelmedim.. yarın çok önemli birini ziyaret edeceğim” (Özdenören, 2012B, s. 27).

3.22.TÖVBE

Tövbe, Pişmanlık, nedamet, dönme, günahattan pişmanlık duyarak vazgeçmek manasına gelir. Kul bir daha günahlara geri dönmek üzere sağlam bir tövbede bulunursa bu tövbesi Nasuh tövbesi adını alır. Allah Teâla tövbeleri çokça kabul eder. Bu yüzden “Tevvab” diye bir ismi vardır (Cebecioğlu, 2014, s. 493). Tövbe tasavvufun en önemli şartlarından. Kişi bir tarikata geçmiş bütün günahlarına gerçek manada bir tövbeyle girebilir. Tövbe eden kişi dinimizce hiç günah işlememiş gibidir. Tövbe konusunda Allah Teâla şöyle buyurmuştur: “Ey müminler! Hep birlikte, topluca tövbe ediniz ki kurtuluşa eresiniz” (Nur 24/31). Tövbe hak yoluna girenlerin ilk durağıdır. Tövbenin en önemli şartı pişman olmaktır. Zaten pişman olmak kendi başına bir tövbedir. Tövbe etmeye yeltenecek kişide genellikle tövbemi bozarım korkusu oluşmakta. Şeytan kulun tövbeden vazgeçmesi için çok çeşitli yollara başvurur. Bu düşünce de şeytanın bir oyunudur. Çünkü İnsanoğlu günah

işlemeye meyillidir. Bu onun tövbe etmesine mani değildir. Esas olan mümkün olduğunca tövbeden sonra eski günahlara dönmek üzere kararlı olmaktadır. Kul tövbe ettikten sonra yine günaha düşerse bu günahlarına da acilen tövbe etmeli ve bir daha yapmama yönünde kararlı olmalıdır. (Kuşeyri, 2013, s. 239-244). Tövbe Allah ile insan arasındaki hicapların kalktığı ilk duraktır. Tövbe eden kişi iradesiyle aslında bir tercih yapar. Bu tercihiyle de birçok şeyden vazgeçmiş olur. Yani İstanbul'a gitmek için bilet alan kişi diğer bütün illerin tamamına gitmemeyi de kararlaştırmış oluyor. Tövbe de böyledir kişi tövbe ettiği zaman diğer Allah'a uzak yollardan kendisini muhafaza etmeye karar veriyor. (Kılıç, 2014, s. 34). Özdenören, hikâyelerinde tövbe kavramı genelde ruhi bunalıma girmiş, özüne dönmeyi arzulayan bireyin son kurtuluş yolu olarak belirlenmiştir. Metinlerde tövbe kavramının yanı sıra aynı anlam ve muhtevada "*pişmanlık*" kavramı da sıkça kullanılmıştır. "Kuyu" adlı hikâyede Yusuf, tekkeye varmak niyetiyle çıktığı yolculukta kaldığı otelde bir kadınla karşılaşır ve nefesine uyararak büyük bir günah işler: "Niçin yola çıkmıştı ve şimdi neler geliyordu başına? O anda yer yarılıp yutmalıydı onu. Ne tuhaf, ne anlaşılabilir bir yaratılıştaydı" (Özdenören, 2012B, s. 32). Yusuf, işlemiş olduğu bu günahdan dolayı da büyük bir pişmanlık duyar ve tövbe etmenin yollarını arar: "Bu duyguyu biliyordu: her zaman(Her zaman) böyle olur ve iki pişmanlık ve iki tövbe arasında kalırdı: hangi(Hangi) pişmanlık daha kötüydü bilmezdi, seçme gücü yok olurdu ve pişman olmaktan alıkoyamazdı kendini: bu(Bu) işe girmese de pişman olacaktı emindi" (Özdenören, 2012B, s. 32). Tövbe kulu günahlardan arındırır, onu Allah'a yaklaştırır. Allah (c.c.) kulun günah işlemesinden çok tövbe etmemesine kızmaktadır. Allah (c.c.) en sevdiği ibadetlerden biri de tövbedir. "Kuyu" adlı hikâyede Yusuf, işlemiş olduğu günahlara tövbe eder ve bu tövbe kendisinde büyük bir iç rahatlamaya neden olur: "İşlediği günah ve günahlar yüzünden bir pişmanlık duymuşsa ve bu pişmanlık yüzünden ağlamışsa bunun bir anlamı olmalı, diyordu. Hayat, birdenbire ona kavranamayacak kadar yüksek bir anlamla doluymuş gibi göründü. Rüzgâra dur dese dururdu şimdi. Uçmak istese uçabilirdi" (Özdenören, 2012B, s. 11). Burada kişinin günah işlemesinden çok tövbe etmemesinin büyük bir yanlış olduğuna vurgu yapılmaktadır. Yusuf karakteri işlemiş olduğu günahta ısrar etmez ve büyük bir nedametle tövbeye sarılır. Nitekim bu tövbe kendisinde büyük bir manevi değişim sağlar. Tövbe manevi bir temizliktir. Tövbenin dışında kişinin günahlarını başka bir şey temizleyemez. Tövbe eden hiç günah işlememiş gibidir. "Kuyu" adlı hikâyede Yusuf, tövbenin günahlarını ve kusurlarını neyin

temizleyeceği konusunda bir ikilem yaşar. Sonuçta kendisinde görmüş olduğu günah kirlerinin ancak tövbeyle temizleneceği hususunu dolaylı olarak şu şekilde ifade etmiştir: “Ama daha temizlenmeyen, temizlenmesi gereken bir şeyler vardı sanki. Üzerinde nehirler geçse, okyanusların suyuyla yunsa da arınmışlık duygusu vermeyen bir şeyler... göllere, Nehirlere, denizlere atılıyor, sularla boğuşuyor, ama o şey, o kir, (neyse?) Arınmak bilmiyor” (Özdenören, 2012B, s. 11). Yusuf tövbe etmeye karar verir ama kendisini tövbe etme konusunda aldatan nefsiyle bir mücadeleye girişmiştir. Nefsi zaten tövbe edeceğini o yüzden öncesinde günah işlemesine engel teşkil edecek herhangi bir durumun olmadığı telkininde bulunur: Böylece kendini kandırabilir: nasıl olsa pişman olacağına, bu demektir ki, tövbeye oturacağına göre, önünde daha işleyecek fesaketler bulunmuş olmalıdır ve onun görevi de o fesaketleri keşfedip gereğini yerine getirmektir” (Özdenören, 2012B: 64). Tövbe konusunda yaşadığı gelgitler sonucunda Yusuf, nefse ve onun tövbe konusunda kendisini yanıltmasına karşı tuzağa düşmez ve şu şekilde güzel bir cevap verir: “Sen şimdi diyorsun ki madem, madem tövbe edeceksin, elinden geleni ardına koyma, elindeki bütün fesaketleri işle. İyi de, tövbe etmek için mi fesaket işleyeceksin? Başka ne? Başka ne için? Tövbe etmeyeceksem fesaket işlememin ne anlamı kalır? Ben de diyorum ki, tövbe edersen fesaketin ne anlamı bulunuyor?” (Özdenören, 2012B: 64). Tasavvuf günümüze kadar çeşitli tarikatlarla ulaşmıştır. Özdenören’in eserleri incelendiğinde açıkça görülecektir ki yazar eserlerinin neredeyse tamamında tasavvufu referans almaktadır. Tasavvufi meşrepler içerisinde de özellikle Nakşibendi tarikatının usul ve edepi ön plana çıkmakta, yazar Tasavvufi öğretiyi bu tarikat çerçevesinde değerlendirmektedir. Tövbe kavramı bütün tarikatların elbette ki olmazsa olmazıdır, ama özellikle Nakşibendi tarikatında tövbe mürşide intisapla beraber yapılır. Mürşit yapılan tövbede müridine şahitlik yapmakta onun tövbesinin kabulü için Allaha istiğfarda bulunmaktadır Ayrıca bundan sonra müridin terbiyesini üstleneceğini de kabul etmektedir. “Kuyu” adlı hikâyede Yusuf günahlarından dolayı büyük pişmanlık duyar ve tövbe eder. Günahlarından dolayı pişman olan ve o günahı bir daha işlemeye karar veren kişinin hiç günah işlememiş gibi olduğunu şu ifadelerle anlatır: “Demek ki, bir kere daha bu yanlış işlemeyeceğim diye kesin karar verdiğinde, o yanlıştan dolayı utanç ve pişmanlık duyduğunda, o yanlış işlememiş sayılıyor” (Özdenören, 2012B, s. 99). Yusuf, nihayet tövbe etmek için şeyhin huzuruna varır ve kendisine tarif edildiği şekliyle tövbe eder:

“ Bu yüzden şimdi önünde diz çökmüş olduğu üstat ona doğruyu söylüyor ve ona işlemiş bulunduğu irili ufaklı bütün yanlışlarından pişmanlık duymasını ve onlar için tövbe etmesi gerektiğini bildiriyordu. Bütün bunlardan sonra elini vakarla uzattı ve kendine uzatılan eli sıkıca kavradı ve o anda teklife muhatap oldu: ‘Şeyh efendimizi şeyh efendiliğe kabul ediyor musun?’

‘ Ediyorum.’

‘ De ki, kabul ediyorum.’

‘Kabul ediyorum’ ” (Özdenören, 2012B, s. 99-100).

Tövbe kavramı, Özdenören, hikâyelerinde diğer kavramlarda olduğu gibi tarikat esaslarına göre ele alınmıştır. Tarikatta tövbe eden biri bu tövbesini gerçekleştirirken, tövbe ettiği gece usul esasları belirlenen ve Kuran-ı Kerim ve hadisler ışığında belirlenmiş şekilde şartları gerçekleştirmek zorundadır. Bu esaslar yapılmadan tövbe etmemiş ve mürşide intisabı gerçekleştirmemiş sayılır. Yazar, “Kuyu” adlı hikâyede Yusuf karakterinin bu esasları gerçekleştirdiğinden bahseder: “Gece geç vakit oteldeki banyoda düşün altına girdiğinde kendine söyleneni uyguladı: vücudunda (Vücut) akan suların, oradan çamurları söküp vücudunu çamur çirkef pisliğinden arındırdığı varsaydı ve öyle oldu. Vücudunun bütün ufunetini oraya bırakmıştı sanki” ” (Özdenören, 2012B, s. 101). “Çözülme” adlı hikâye kitabında geçen “Ölümün Odaları” adlı hikâyede İdris adlı karakter babasını kaybettikten sonra büyük bir boşluğa düşer ve ölümün soğuk yüzünü görmeye başlar. Pişmanlık artık onun en önemli düşüncesi olmuştur. Hayatı boyunca yaptığı günahlar gelir aklına. Bir an bir mide görür gibi olur. O mideyi salladığını ve içerisinde günahlarının dolu olduğunu fark eder. Büyük bir pişmanlık duydu. Korkusunun da artık bu zamandan sonra bir işe yaramayacağını düşünür. Bu hal onu çaresizliğe itiyordu. Bu çaresizlik içerisinde bir çıkış yolu arıyordu: “Artık nereye kaçabilirdi? Gayyamın derinliklerde gibi, anlatılmaz bir karanlık ve karışıklık içinde yuvarlanıyordu” (Özdenören, 2013A, s. 14-15). “Çözülme” adlı hikâyede Kerim babasının bir zamanlar geçmiş bütün hatalarından pişmanlık duyduğunu ve tövbe ettiğini hatırlar. Bu onunla ilgili hatırladığı babasına ait önemli bir hatıraydı: " Ne demek istediğini açıklıkla kavrayamıyordum ama iyi yürekli bir adamın sesi çalınıyordu kulağıma. Sanırdım ki, bir adam tövbe ediyor” (Özdenören, 2013A, s. 62). “Hışırta” adlı eserde geçen “Mevsim Sonu” adlı hikâyede gösteriş meraklısı bir ailenin kızı olan kahraman yaşamış olduğu

yapmacık hayattan bıkar ve bir iç hesaplaşmayla karşı karşıya kalır. İçinden bir ses kendisine bunca zamandır yaptığı hatalarından dolayı tövbe etmesi gerektiğini söyler. Bunu başarabilmesi için yüklerinden kurtulması gerektiğini anlatır ona bu ses:

“Bu sesi bir buyruk gibi ve bir buyruk olarak algılıyordu ve sormaktan kendini alamıyordu: ben (Ben) kendimden nasıl boşalabilirim, kendimi nasıl terk edebilirim? Ses ısrarlıydı: edersin(Edersin) , diyordu, bunu başaran insanlar var, git ve bul onları! O ise gene soruyordu: kendimi(Kendimi) bütün bunlardan boşaltmam tattığım küçük zevklerden vazgeçmemi de mi içeriyor?” (Özdenören, 2011, s. 25).

İnsan nefsi, kişi tövbeye yeltendiğinde her zaman çeşitli desiselerle onu engellemeye çalışır. Kız, hikâyenin devamında kendisini tövbe etmeye teşvik eden içindeki sesle tartışmaya başlar ve tövbe etmesi halinde her şeyden nasıl vazgeçeceğini sorar. İki seçenek arasında kalır. Ya her şeyden vazgeçip yıllardır hesaplaşmak istediği kendisiyle hesaplaşacaktı ve gelen ses kendisine bu konuda yardımcı olacaktı ya da gelen sestен vazgeçip diğer her şeyden vazgeçmekten kurtulacaktı. Kız ağır bir sınavla karşı karşıyaydı: “Senden vazgeçiyorum, diyemiyordu, çünkü böyle söylemesi, ona kendinden vazgeçmek gibi görünüyordu, oysa daha kendisiyle hesaplaşması başlamamıştı bile” (Özdenören, 2011, s. 25). Tövbe edecek kişide öncelikle bir iç hesaplaşma başlar, kişi geçmiş hatalarına karşı büyük bir pişmanlık duyar ve bir çıkış yolu arar. “Hışırıtı” adlı hikâyede kitabında geçen “Mevsim Sonu” adlı hikâyede kahraman bu iç muhasebe şu şekilde verilmiştir “Kimden ne isteyeceğini de bilmiyordu. Mesele kendisiydi: böyle (Böyle) söyleniyordu, ama kendisiyle nasıl başa çıkabileceğine ilişkin hiç bir (hiçbir) ipucu verilmemişti, onun ne olduğunu veya olabileceğini kendi kendine keşfetmesi isteniyordu anlaşılır” (Özdenören, 2011, s. 26). Tövbe eden ve tövbe etmeye kalkışan insanlarla şeytan çok uğraşır ve bu tövbeyi gerçekleştirmemesi için çeşitli desiselerle kişi tövbeden caydırmaya çalışır. Aynı hikâyede kahraman tövbe etmeden önce bir hesaplaşmanın içerisine girmiştir. Şeytan kendisine bu tövbe yoluna girmemesi yönünde bütün hilelerini kullanacaktır:

“Neyi bırakmak istiyorsun sen, sersem! Neyi bırakmak istiyorsan en başta ona sahiplendiğini ayırımsamıyor musun? İyi de sahiplenmemiş olduğum şeyi nasıl bırakabilirim? Bir şeyin sahibi değilsem onu bırakmış olduğumu söylememin ne değeri var? Ancak sahip olduğum şeyi bırakabilirsem bir şeyi bırakmış olduğumu söyleyebilirim. Sahip olmadığım şeyi bırakmış olduğumu söylemenin değeri de anlamı da var bulunmaz (var bulunmaz)” (Özdenören, 2011, s. 33).

Aynı hikâyenin devamında kahraman hakiki manada bir dönüş için kendi varlığının bir perde olduğunu anlar ve öncelikle bu varlık perdesinden kurtulması gerektiğini anlar: “ Ben diyorum ki, o’na perde olan bizzat kendi varlığımdır ve öyleyse ben varlığımdan boşalmış olmadıkça hakikatle temas imkânı kuramam. Bizzat kendi varlığım böyle bir temasın kurulmasına engel olur” (Özdenören, 2011, s. 33). “Hışırtı” adlı eserdeki “Pörsüme” adlı hikâyede Leyla adlı kahraman bir süre önce kocasını kaybetmiş ve isyana varan bir umutsuz hale bürünmüştür. Kendisine bu halden kurtulması için kendisine bir zatı ziyaret etmesi ve orada tövbe istiğfar etmesi telkin ediliyor. Leyla kendisine telkin edilen yere gider ve orada tövbe eder. Veli zat kendisine çekidüzen vermesi yönünde ona sohbet eder:

“Diyordu ki, o da: Bak, kendine çekidüzen ver ve toparlan. Yoksa öyle bir durum çıkabilir ki karşına, orada pişmanlık ve dövünme fayda vermez, orada pişmanlık günaha dönüşür ve tövbede isyana dönüşür, sense isyan etmek istemiyorsun, öyle görüyorum, öyle değil mi? Öyle efendim” (Özdenören, 2011, s. 48).

Günahlar kulu sürekli pişmanlıklara iter. Her günah başka bir günaha gebedir ve bu kişiyi sonu olmayan bir günah işlemeye iter ki insanoğlu bu bataklığın içinde kıvrırır kalır. “Hışırtı” adlı hikâyede de Leyla bu günah işleme hastalığından bıkararak bir kurtuluş çaresi aramakta ve tövbe etmenin nasıl ve neyle olacağını muhasebesini yapmaktadır. Aklını kurcalayan bu sorular onun için hayatı artık çekilmez bir hale getiriyordu: “Şimdi başka bir şeyi düşünmeyi denemek istiyordu: acaba (Acaba) niçin tövbenin içindeki isyandan çekiniyordu, yoksa isyanın içindeki tövbeyi mi araması gerekiyordu?” (Özdenören, 2011, s. 50). Gerçek manada tövbe edecek kişide öncelikle bir iç muhasebe başlar. Ve kişi geçmiş hatalarına pişmanlık duymaya başlayarak bir çıkış yolu arar. “Denize Açılan Kapı” adlı hikâye kitabında geçen “Bir Adam” adlı hikâyede kahraman günahlarından pişmanlık duymaya başlar ama gidip kendisinden yardım alacağı zatın huzuruna varmaktan da utanmaktadır: “Önemli olan sorun başka bir şeydi: bu (Bu) adamın karşısına hangi yüzle çıkacaktım? Kim olursa olsun, şu kara yüzümü ona nasıl gösterecektim?” (Özdenören, 2014B, s. 55). Aynı hikâyede kahraman büyük bir iç muhasebe yaşamakta ve tövbe etmenin yollarını aramaktadır: “İşlediğim günahlar sayıp dökmekle bitecek gibi değildi, hepsini de bilerek isteyerek işlemiştim. Bir gün bunlardan utanabileceğimi aklıma bile getirmeden... Ama

işte aklıma getiriyorlardı" (Özdenören, 2014B, s. 55-56). Kahraman aklına gelen günahlarından dolayı büyük bir utanç duymaktadır. Bu günahlarının bir zamanlar geçip gitmiş eğlenceli anılar olarak bakarken şimdi aklını kemiren ve hesabını nasıl vereceğine dair bir pişmanlık vesilesi olmuştur. Gerçek tövbe burada hikâyede hissettirilmiştir. Gerçek tövbe eski günahlara dönmeyi ateşe girecekmiş görebilmektir. Bir kişi Allah' a tövbe ettiği zaman bir daha eski günahlara dönmek üzere tövbe eder. Bu hikâyede kahraman bu hali yaşamaktadır (Özdenören, 2014B, s. 55-56). Hikâyenin devamında bütün pişmanlıklarına rağmen tövbeye yeltenen adam şeytanın ve nefsinin kendisine hazırladığı oyunun farkında değildir. Tövbe etmek için yola koyulan ve mürşidin huzuruna varan kahramanın aklında büyük bir karışıklık ve vesvese meydana gelir. Tekkeye ve Şeyhin huzuruna neden geldiğini düşünür. Bu işi onsuz da yapabileceği, buraya gelerek çok büyük yanlış yaptığını sanır: "Ama artık daha fazla gecikmemeliyim, kendimi kimseye güldürmemeliyim" (Özdenören, 2014B, s. 56). Nefsin kendisini aldattığını fark edemez adam. O an tekeden ayrılmaya karar verir. Bir yandan da oradan ayrılmaması gerektiğine dair işaretler alır: "Ne ki, son bir güç kısıntısıyla yerimden oynayabildim. Hemen sıvışmalıydım buradan, kalkacak gibi oldum. Adam nasıl ola beni görmemişti. Farkıma bile varmamıştı. Varsaydı bile ne çıkar?" (Özdenören, 2014B, s. 56). "Denize Açılan Kapı" adlı hikâyede geçen Karşılaşma adlı hikâyede kahraman, iyice bunaldığı yaşamında sığınabileceği tek limanın tövbe kapısı olduğunu düşünür: "Günün birinde apansız yakalayacak olan 'şeyi' : günün birinde pişmanlık duyması ve tövbe edebilmesi için şimdi kullanması gereken fırsatlardı bunlar, ama böyle olduğunu daha sonra düşünecekti" (Özdenören, 2014B, s. 61). Hikâyenin devamında kahraman, uzun süredir aradığı tövbe kapısını bulur. Kendisine gelen telefon onun tövbe edeceği ve hayatını değiştireceği bir kapıya davettir: "Ahize elindeydi. Vericiye doğru uzanmış ağzı: 'Alo, diye seslendi, bu akşam mı? Elbet... elbet gelirim. Gecikmem, olur" (Özdenören, 2014B, s. 62). Özdenören hikâyelerinde tövbe mürşid-i kâmil ile birlikte yapılır ve tövbe eden kişi aynı zamanda şeyhe intisab da etmiş olur: "Elini sıkıca sıkarken, kabul ediyorum efendim, demişti. Bunun biat olduğunu anlatmışlardı ona. Kabul ediyorum dediyse, kabul etmişti" (Özdenören, 2014A, s. 42). "Ansızın Yola Çıkmak" adlı hikâyeye kitabında "İskelet" adlı hikâyede kadın kahraman yıllar önce

sevdiği biri uğruna ayrıldığı kasabasına dönmek ister. O kasabada bulunan tekkeye gitmeyi ve tövbe ederek yeni bir hayata başlamayı arzular. Kadın tekkeye gider tövbe eder zikre başlar. Sonraki gün tekkede bazı kadınlar ders tazelemek istemişlerdi. Kendisi de onlar gibi ders tazelemek ister. Şeyh efendi kendisine ders tazelemeden önce büyük günah işleyip işlemediğini sorar. Kadın ne demek istediğini anlayarak başını önüne eğer. Şeyh büyük günahların neler olduğunu tek tek sayar. Kadın cevap veremedi Şeyh ona da diğerleri gibi tövbe verdi ve dersini tarif etti. Kadın yeni bir hayata başlamanın kararını vermişti: "Böylece, kendini baştan tırnağa bir daha yıkaması gerekiyordu" (Özdenören, 2014A, s. 76).

"Çarpılmışlar" adlı eserde geçen Arasat adlı hikâyede, Ejder kendisine hala dediği uzaktan akrabası bir kadının kendisine söylemiş olduğu şu ayeti düşünür: "İşte öyle bir an da gelecek celal perdeleri tarafından bir nida işitilecek ey mücrimler şimdi sizler ayrılıyorsunuz" (Özdenören, 2016, s. 9). Bu ayetin kendisinde uyandırdığı etkiyle tövbe ederek günahlarından temizlenip mi Allah'ın huzuruna varacağını yoksa mücrimlerin safında mı olacağını şu şekilde tefekkür eder: "Acaba o zaman mücrimlerin safında mı yer alacaktı yoksa tövbe edenlerin hiç günah işlememiş gibi olacağı vaadi gereğince onlardan ayrılacak mıydı?" (Özdenören, 2016, s. 10). "Çarpılmışlar" adlı hikâye kitabında geçen "Arasat" adlı hikâyede Ejder tarlada kendisine hizmet eden bir kıza karşı bir kötülük işler ve kaçarak halasına sığınır. Halası kendisine tövbe etmesini ve insanlardan utanacağına Allah'tan utanması gerektiğini Hz. Yusuf ve Züleyha arasında geçen kıssayla anlatmıştır. Yusuf Aleyhisselam'ı odasına çağırır Züleyha'nın odada bulunan bir putun yüzünü örtüyle örttüğünü gören Yusuf Aleyhisselam ona bunun sebebini sorar. Züleyha ondan utandığını söyler. Yusuf Aleyhisselam'ın cevabı manidardır: " Yusuf aleyhisselam da ona sen bir taş parçasından utanıyorsun da ben yerleri ve yedi kat gökleri yaratan rabbimin görmesinden utanmaz mıyım dedi. "(Özdenören, 2012A: 35) Halasının anlattığı kısma Ejder'de büyük etki uyandırır. Ve tövbe ederek yaptığı hatalardan dönmeye karar verir: "Ejder tövbe de ederim nasıl edileceğini de biliyorum bilip ettiklerime bilmeyip ettiklerime hepsini bilirim bunların" (Özdenören, 2012A:, s. 35).

3.23.TESLİMİYET

Teslimiyet, Allah Teâlâ'nın rızasına kayıtsız şartsız boyun eğmektir. Başa gelen kaza ve belalara sebat gösterip razı olmaya teslimiyet denir. (Cebecioğlu, 2014, s. 354). Kişinin Allah'a ulaşması için daha önce bu yolu kat etmiş birine bağlanması, onun göstereceği usul ve edeplere bağlanarak ona teslim olması gerekir. Bu kişi bir müşid-i kâmindir. Kişi tasavvuf yoluna girdiğinde uyacağı edeplerin başında hiç şüphesiz Müşidine kayıtsız şartsız teslim olması gelir. Bu misal doktora giden bir hastanın öncelikle hastalığını kabul etmesi ve doktoruna güvenmesi meselesine benzer. Doktora gidip de ona güvenip onun tavsiyelerini yerine getirmeyen kişi o doktordan istifade edemez. Tasavvufta da durum aynıdır. Tasavvuf yoluna giren kişi müşidine bir ölünün yıkayıcısına teslim olduğu gibi teslim olmalıdır. Nitekim ölü kendisini yıkayan kişiye hiç itiraz edemez. Mürit müşidine tam manada teslim olmadıkça tasavvuf yolunda mesafe kat edemez. Müridin işin başında müşidine itiraz etmesi çok zararlı bir şeydir. Onun başlangıçtaki bu hali ömrü boyunca ona nasıl davranacağını da gösterir. Mürit kalbiyle şeyhine asla itirazda bulunmamalıdır. (Kuşeyri, 2013, s. 729). Kuyu adlı hikâyede tekkeye varan Yusuf'a bir şeyhe bağlı olup olmadığı sorulur ve bundan sonra da bir şeyhe bağlanırsa ona bir köpek gibi sadakatle teslim olması şu ifadelerle tekin edilir:

“Sen başıboşlardan mısın kardeş? Yanında beliren adama baktı: kara(Kara) sakallı, yün takkeli, cübbeye benzeyen uzun trençkotlu, bir bakışta yaşı kestirilemeyen ama gene de yaşlı görünmeyen, hatta genç sayılabilecek biriydi. Adamın ne sormak, neyi anlamak(anlatmak) istediğini birden kavrayamadı. Ne diyeceğini bilemeden baktı onun yüzüne. Köpekler de, dedi adam, başıboş gezerler, insanların köpeklerden farkı... bir yere bağlı olmaları.. bağlandıktan sonra da köpek gibi bağlı olmaları... sadakatle...” (Özdenören, 2012B:, s. 11).

3.24.MÜRİT

Mürit, İrade ve talep eden isteyen ve arzu eden anlamlarına gelir. Mürit, tasavvufta müşide intisap eden kendisine talebe olan kişidir. Tasavvufta mürit iradesini müşidine teslim eden kişidir. Bu yüzden bir ölünün yıkayıcısına teslim olduğu gibi mürit de müşidine teslim olmalıdır. (Uludağ, 2012, s. 263). Gerçek manada mürit gece ve gündüz hiç gevşeklik göstermeden nefsiyle mücadele eder. Sürekli bir şekilde taatlere sarılır. Sıkıntılar karşısında sabreder. Ahlakını güzelleştirmek için çaba gösterir. Denilmiştir ki şunlar müritlerin sıfatlarıdır: Farz

ibadetlerin yanı sıra nafîle ibadetlerin kendisi için çok sevimli olması. Müslümanlara samimiyetle dua etmesi, yalnızlık haliyle huzur bulmak, Allah'ın emirlerine mutlak manada teslimiyet, Yüce Allah'a ulaşana kadar kalbini bütün her şeyden muhafaza etmektir. (Kuşeyri, 2013, s. 404-408). Müritlik kavramaları tasavvufî meşreplere göre farklılık arz etmektedir. Özdenören, mürit kavramını daha çok Nakşibendilik esaslarına göre ele almıştır. “Kuyu” adlı hikâyede Yusuf, tekkeye varır ve mezarlıktaki bir mezar taşında yazılı şu ifade dikkatini çeker: “Eğimin sonunda bir mezar taşıyla karşılaştı: Nakşibendi (Nakşibendi) müritlerinden Abdullah” (Özdenören, 2012B, s. 54). Özdenören hikâyelerinde müritlik kavramı genellikle yolunu kaybetmiş, günaha dalmış kişilerin kurtuluş yolu olarak bir tekkeye gitmeleri ve orda şeyhe intisap etmeleri şeklinde verilir. Nitekim “Kuyu” adlı hikâyede Yusuf büyük bir günah işlemiş ve bu günahından dolayı tövbe etmek için tekkeye gitmek ister. Bu konuda kendisine yol gösterecek bir mürşid arar: “Böyle bir şeyin üstesinden gelinebilir mi? Belki de bu yüzden, bu işin üstesinden gelmeyi öğretecek bir üstadın bulunması gerektiği söyleniyordu (Özdenören, 2012B, s. 87). Yusuf büyük bir umutla kendisine mürşitlik yapacak o zata kavuşmayı beklemektedir: “Diyordu ki, ya üstat olan o zat çıkacak karşıma ya da onun yolunu gösterecek biri... (Özdenören, 2012B, s. 87). Yusuf nihayet o mürşide kavuşur ve ona bağlanarak “başiboşlardan” olmaktan kurtulur. Artık kendisinin de gidebileceği bir kurtuluş gemisi vardır. O bu yola girdikten sonra insanlara gösterebileceği bir kurtuluş adresi vardır artık. Bu adres onun kurtuluşa erdiği adrestir: “Birileriyle karşılaşabiliyordun insan ve diyordu ki ona: arkadaşım başiboşlardan mısın sen de öyleyse işte git orada başiboşlar için bir yerler bulunuyor ve sen de kendi sığınağını orada bulmaya bak ama önce ara hey önce ara” (Özdenören, 2012B, s. 90).

3.25.SOHBET

Sohbet, söyleşi, hasbihal, arkadaşlık yoldaş olma manalarına gelmektedir. Sohbetin zıttı uzlettir. Bazı tarikatlarda uzlet öncelikliken bazılarında ise sohbet önceliklidir. Mevlevilik ve Nakşilikte sohbet tarikatın esaslarından biridir. Tasavvufta sohbet gönüllerin Allah aşkı ile birlikteliğini sağlayan en önemli unsurlardan biridir. Özellikle Nakşibendi tarikatında sohbe çok önem verilmiştir. Bu tarikatın piri Şah-ı Nakşibend (k.s) : “Bizim yolumuz sohbet yoludur” buyurmuştur (Uludağ, 2012: 322). Kişi kendisinden yüksek derecelerde bulunan bir

zatin sohbet meclisine girince kendisine düşen edep artık bu zata karşı itirazı terk etmektir. Onun hallerini iman ve teslimiyetle karşılamalıdır. Mürit girdiği her ilim sohbetinde sohbeti yapan zatin kendi şeyhi olduğunu düşünmeli bu edeple sohbet meclisinden istifade etmelidir. Özdenören hikâyelerindeki tasavvufî kavramlar Nakşibendi tarikatı esaslarına daha yakındır. Nitekim yukarıda belirttiğimiz sohbetle ilgili söz “Kuyu” adlı hikâyede aynen yer almış ve sohbetin önemi ayrıca Nakşibendilik ilkelerine göre açıklanmıştır:

“Bizim yolumuz sohbet yoludur. Buraya iyi niyetle, muhabbetle sohbetle geldiniz. Çünkü siz hakikati arıyorsunuz. Efendim hakikat aranmakla bulunmaz, ama onu bulanlar arayanlardır. Hakikat neyle bulunur benim efendim? Onun rehberi sevgidir. Onun rehberi sizin muhabbetinizdir..... sohbet insanı öyle yoğurur ki, bir an gelir, sohbet ehlinde ham olan bir şey kalmaz, pişer, o da pişer..... pişerek safileşir,safiye makamına ulaşır..... insanlar için en büyük makam orası olduğu söylenir.....orada insanın kendinde ne varsa attığı ve saf insan haliyle kaldığı söylenir..... ama elbette çabasız olmaz, sen çaba göstereceksin, o zaman mesafeler kalmaz, dağlar ve tepeler aşılır” ” (Özdenören, 2012B:, s. 67-69).

3.26.İNTİSAP

İntisap, kişinin tasavvufta bir mürşid-i kamile bağlanması, onu kendine şeyh olarak kabul edip tarikata girmesidir. İnabe almak manasına da gelen intisap, “*el almak*”, “*şeyhten inabe almak*” kavramlarıyla da kullanılmıştır. Tarikatlere göre intisap etmenin şartları vardır. Mesela Nakşibendi tarikatında intisabın temel şartı tövbedir. Mürşit kendisine intisap etmek isteyen müride öncelikle tövbe telkin eder. Mürit mürşide intisap ettikten sonra mürşidin belirlemiş olduğu usul ve edeplere sıkıca bağlanmalı ki mürşidinden istifade edebilsin (Cebecioğlu, 2014, s. 241-242). “Kuyu” adlı hikâyede Yusuf işlemiş olduğu günahdan dolayı büyük bir pişmanlık duyar ve bir camiye sığınır. Namazdan sonra yanına gelen derviş kılıklı bir ona bir mürşide intisaplı mısın manasında “başıboşlardan mısın? “ der. İlkın bunun manasını anlamayan Yusuf daha sonra gittiği tekkede mürşide sadakle bağlanacağını şu ifadelerle anlatır. “Söyle kardeş başıboşlardan mısın sen de, evet köpekler gibi, başıboşlardanım ama bağlanacağım, köpek gibi sadakle” (Özdenören, 2012B, s. 54). Aynı hikâyede Yusuf tekkeye varmıştır. İlkın tekkede dikkatini çeken şey evliyaların türbeleridir. Türbedar kendisine intisap edeceği adı söyler Yusuf ömrünün sonuna kadar unutmayacağı o adı tekrar eder: “Az önce kuşluk namazı kıldığı türbenin türbedarı bir adı tekrarlıyor ona: artık hiç unutmayacağı, her gün anıp

duracağı o adı” (Özdenören, 2012B, s. 57). “Kuyu” adlı hikâyede Yusuf şeyhe intisap edip tasavvuf yoluna girdikten sonra kendisine bundan sonra nefsiyle mücadeleye girmesi gerektiği şu şekilde telkin edilir:

“İşte bu sabah böyle bir yorumla karşılaşmış ve düşün sahibine şunlar söylenmişti: sen(Sen), zaten, çocukluğunun o eski mahallesine dönüp kendini o eski evinde görmekle, tasavvufa girmiş olduğunu söylemiş oluyorsun, o eski mahalle tasavvuftur. Kapıya dayanan o üç kişi de üç düşmandır. Sen o üç düşmandan ikisini vurup öldürmüşsün, öldürdüklerin dünya sevgisi ve şeytandır. Geriye yalnız nefsin kalmıştır” (Özdenören, 2012B, s. 104).

Yusuf “*başboşlardan*” olmaktan kurtulmuş bir mürşide intisap ederek tasavvuf yoluna girmiştir. Artık kurtuluşa giden yolu bulmuş ve bu yolu soranlara da gösterebileceği bir adresi bulunuyor. Bu adres onun kurtuluşa erdiği adrestir: “Birileriyle karşılaşabiliyordu insan ve diyordu ki ona: arkadaşım başboşlardan mısın sen de öyleyse işte git orada başboşlar için bir yerler bulunuyor ve sen de kendi sığınağını orada bulmaya bak ama önce ara heyy önce ara” (Özdenören, 2012B, s. 90).

3.27.TEFEKKÜR

Tefekkür; düşünme, muhakeme, hayrı ve şerri bulmaya yarayan kalpteki ışık manalarına gelmektedir. Kişi Allah’ın zatını değil nimetlerini tefekkür etmelidir. (Uludağ, 2012, s. 348-349). Nakşibendi tarikatındaki tefekkür çeşitlerinden en önemlisi ölümü sürekli bir hal üzere tefekkür etmektir. Tövbe edecek veya tarikata girecek olan kişiye ölümü tefekkür etmesi öğretilir. Bu tefekkür ölümü kişinin kendi üzerinde düşünmesi şeklindedir. Yani ölümün her aşamasını kişi kendi üzerinde tatbik eder. Bu sayede sürekli başkalarının ölümünü izleyen nefis bu ölümün mutlaka kendisine de uğrayacağını anlar ve kendine çeki düzen vermeye başlar (Cebecioğlu, 2014, s. 484). “Çözülme” adlı eserde geçen “Ölümün Odaları” adlı hikâyede babasını kaybeden kahraman bir süre hayatı ve ölümü tefekkür eder: “Nereye gideceğini bilmiyordu. Babasının iç organlarını görmüştü. Yürüdüğü kaldırımlarda bu ne pislik? Boynuna ip takılmış, sürüklenen adamın karanlık silueti, boş yaşamının insafsız ve yapışkan cezası gibi dikeliyordu gözlerinin önüne. Aman, bunlarda ölecek, bunlar da ölecek. Nereye kaçmalı, nasıl saklanmalı?” (Özdenören, 2013A, s. 9). “Çözülme” adlı hikâyede kahraman babasını kaybetmenin verdiği acıyla ölümü, ahireti ve ahiretteki azabı tefekkür ediyor, bu tefekkür onun silkelenmesini ve

kendine gelmesini sağlıyordu: "Bundan sonra, ateş denizinden geçer. Sonra da, nur denizine, sonra zulmet denizine, sonra su denizine, sonra da kar denizine, sonra soğuk denizine uğrar ve geçerler.' Her denizin tulü bin senelik yoldur" (Özdenören, 2013A, s. 12). İnsanoğlu yeryüzünü, gökyüzünü ve hayatı sürekli olarak tefekkür ettiğinde dünyanın geçiciliğini ve ahiretin gerçek yurt olduğunu anlar, buna göre de hayatına çekidüzen verir. Hayatını anlamlandırır. "Denize Açılan Kapı" adlı hikâye geçen Karşılaşma adlı hikâyede kahraman tefekkür ettiği gerçekler karşısında dünyanın ne kadar önemsiz olduğu kanısına varır: "Ama göze aldığı hayatın kaçınılmaz gerekleri diye saydığı, daha doğrusu kendisine öyle belletilmiş olan bütün bunlar, basit bir kapı gıcirtısından daha mı önemli şeylerdi? (Özdenören, 2014B, s. 60). Aynı hikâyenin devamında yapılan tefekkür sonucu kahraman, hayatın sadece yeme, içme, gezme ve tozmadan ibaret olmadığını dünyaya gelişin bir gayesi olması gerektiğini anlar. Onca okuduğu kitabın kendisine sadece zavallı bir varlık olduğunu hissettiriyordu. Hayatın bir yolculuk olduğunu anlar bu tefekkür sonunda. Dünya bir han gelen gidiyordu ve bu akış durmadan devam ediyordu: "Gidiliyordu, sonra geri dönülüyordu, yeniden yürünüyordu, durup bakınılıyordu, yemek yeniyordu, sonra gene acıkılıyordu, uyanılıyor ve uyunuyordu. Bu muydu? Bunlar için mi soluk tüketiyordu? Hırpalanıyor ve yaşıyordu" (Özdenören,2014B, s. 60-61). "Kuyu" adlı hikâyede Yusuf tekkeye gitmek için gittiği şehirde gece geç saat olduğundan bir otele gider. Gece uykusu kaçan Yusuf şunları tefekkür etmektedir: "Acıkması, susaması ona geçiciliğini, ölümlülüğünü anımsatıyor, dahası bir şamar gibi suratına vuruyordu. Bu gidişle uykusuz kalacaktı. Uykusuzluk geçiciliğinin, ölümlülüğünün yadsınamaz bir belgesi de buydu. (...)Her şey ona aczini ve zavallılığını haykırıyordu" (Özdenören, 2012B, s. 15).

3.28.DERVİŞ

Derviş; fakir, yoksul, dilenci manalarına gelmektedir. Derviş kelimesi dilenmek anlamına gelen "derviz" kelimesinden bozmadır. Tasavvufî manada dervişler kendilerini Hak yolunun dilencileri olarak gördüklerinden ve dünyaya rağbet etmediklerinden bu isimle anılmışlardır (Uludağ, 2012, s. 103). Özdenören, hikâyelerinde birçok yerde çeşitli şekillerde ele alınmıştır. Denize açılan kapı adlı hikâyede geçen "Bir Adam" adlı hikâyede kahraman, çocukluk yıllarının mahallesinde kendisinden çok etkilendiği dervişi tasvir eder: "Bu saatte buralarda işi

neydi? İhtiyar adam, incecik entarisinin altında, incecik, nazik derisi titremeden, elinde asası, sakalı, bembeyaz sakalı göğsüne kadar uzamış, entarisinin üstünde uçuşarak heybetli adımlarla geçti yanımdan” (Özdenören, 2014B, s. 50). Aynı hikâyede mahalledeki dervişin kahramanın çocukluk yıllarında kendisi üzerinde nasıl bir etki bıraktığı vurgulanmıştır: “Derviş derlerdi ona. Adı mı Derviş’ti, kendisi mi, bilmiyorduk. Derviş neydi? Gizli kalmış, belki gizemsel açıklanamaz, çözülmez sorular...” (Özdenören, 2014B, s. 53). “İmkansız Hikâyeler” adlı hikaye kitabında geçen “Geçmişten Gelen Gece” adlı hikayede bir dervişin büyük bir iştiaqla bir imsak vakti Allah’a yakarışını anlatır: “Derviş kentin merkez alanında.. birden cezbeye düşüp “Allah” diye haykırıyor. Kendi ekseninde şöyle bir dönüyor. Eteğinin rüzgârı kenti yalıyor” (Özdenören, 2010, s. 186). Aynı derviş imsak vakti ibadet halinden aldığı zevkle bu imsak vaktinin uzamasını Allah’tan diliyor ve bu dileği kabul ediliyor:

“İmsak yaklaşıyor... O arada kısacık vaktin süresi yaşanır. O vakti uzatmak isteyen o yanık kullardan biri şöyle ferman eder: Söyleyin güneşe bugün doğmasını! Ferman, bir gezegenden ötekine dalgalanır: Aman, doğmasını feryatlarıyla.. Kulun ricası güneşin kulağına ulaşır ve güneş, o gün, doğma vaktini geciktirir.. kulun doyasıya tapınmasına kendi diliyle katılmak için... Kul tan yerine bakar gülümseyerek” (Özdenören, 2010, s. 188).

“Gül Yetiştiren Adam” adlı eserde hızla gelişen ve değişen toplumdan kendini soyutlamış, eve kapanıp bahçesinde ömrünü gül yetiştirerek geçirmiştir. Kahraman bir ara dışarı çıkar ve değerlerin ne kadar yozlaştığına şahit olur. Eserde kahramanımız modern dönemde bir derviştir: “Kendi hayatını sürdüren bir derviştir o, kimseye kendisi gibi yaşamasını öğütlemey ama kimseyi de kendi hayatına karıştırmaz” (Özdenören, 2013B, s. 18).

3.29.ALLAH SEVGİSİ

Muhabbetullah, hubb-i ilahi, Kulun Allah’ı sevmesi olarak tasavvufi terimler içerisinde yer almıştır. Tasavvuftaki en önemli hedef “Onlar O’nu sever O da onları sever” müjdesine erişmektir. Allah sevgisi tasavvuftaki en temel amaçtır. Kişi diğer bütün malayani sevgilerinden vazgeçip bütün sevgi muhabbetini bu sevgide toplamalıdır(Uludağ, 2012: 38). Allah’ın kulunu sevmesi kulun Allah’ı sevmesinden öncedir. Eğer Allah kulunu sevmeseydi kulun Allah’ı sevmesi mümkün olmazdı. İlahi sevgiye ulaşan kimse Yüce Allah’ı kalpten büyük bir sevgiyle sever. Onun emir

ve isteklerini kendi nefsinin isteklerine tercih eder. Ondan ayrı kalmaya sabır gösteremez. Kalbiyle sürekli O'nu zikrederek huzur halini elde eder (Kuşeyri, 2013, s. 586-589).“Oğullarım, hepimiz bir aradayız, bu, bize Tanrı'nın bir lütfudur. O'na şükredin, haliniz rıza üzere olsun” (Özdenören, 2013A, s. 38).

3.30. PEYGAMBER SEVGİSİ

Özdenören hikâyelerinin bir kısmında Peygambere sevgisi işlenmiş. Bu sevgiyi hikâyelerin aralarına serpiştirerek vermeyi yeğlemiştir: “Genç kızlığından beri okumaya bir tutkusu vardır. Ahmediyeyi (Ahmediye'yi) Muhammeddiyeyi (Muhammediye'yi) kaç kezler okumuştur. Hala da o kitapları başucundan ayırmamaktadır” (Özdenören, 2013A, s. 33). “İmkansız Hikâyeler” adlı hikaye kitabında geçen “Cuma” adlı hikayede Medine'de bir Cuma günü zikir halkası kurulur ve Allah Resulü hasretle yad edilir:

“Bir Medine öğlesinin kızgın güneşi altında, hurma dallarının gölge saldığı bir bahçede, serince bir kuyuya ayaklarını salmış Allah Resulü'nü düşünüyor. Arkasından Hz. Ebubekir'i, Hz. Ömer'i, Hz. Osman'ı, Hz. Ali'yi... Hepsi ayaklarını kuyuya salmış.. ve zikir halkası böylece kurulmuş oluyor. Ve çılgınca merak edilen soru şu: acaba orada, o sukût sohbetinde, kalpten kalbe iletilen bildirim neydi? Ne konuştular?” (Özdenören, 2010, s. 89-90).

“İmkansız Hikâyeler” adlı hikaye kitabında geçen İnilti adlı hikayede yazar şehrin orta yerine kurulmuş bir türbede yatan Ebülleys Kavşenci adlı zatı anlatırken onun çok merhametli olduğuna değiniyor ve bu merhametini Sevr Mağarası'nda yaşanan Hz. Ebubekir'in bir yılan tarafından ısırılması ve buna rağmen Peygambere duyduğu derin sevgiden dolayı bunu ona hissettirmediği olayla bağdaştırıyor: "O gözyaşı selamların yöneldiği evrenin efendisinin izzetli başının kendi dizinin üstünde dinleniyor olmasının getirdiği dayanılmaz rikkatin ve onur duygusunun bir nişanesi olarak da süzülüyordu. Süzülüyor ve evrenin efendisinin yanağına düşüyordu." (Özdenören, 2010, s. 89-90).

3.31.RABİTA

Rabıta müridin şeyhinin ruhaniyetinden feyz almayı umarak onun suretini düşünmektir. Tasavvufun birinci hedefi fenafi şeyh olmaktır. Çünkü şeyhte fani olan daha sonra Resulullah Aleyhisselam'da fani olur ve sonunda da Allah'ta fani bulur. (Uludağ, 2012: 289). Rabıta Nakşibendilikte bir esastır. Mürit Mürşidine derin bir

sevgiyle bağlanır ve mürşidinin suretini sürekli zihninde canlandırır. Mürşit rabitasının aslı aslında bir hazırlık sürecidir. Mürit mürşit rabitasını gerçek manada gerçekleştirirse bir sonraki adım murakabedir. Murakabe makamına ulaşmış olan kişi artık mürşit rabitasını terk eder. Rabita için sufiler: “Sadıklarla beraber olun” (Tevbe/ 9, 119). Kişinin sevdiğiyle beraber olduğu yönünde hadislerde sufiler tarafından rabita için ölçüt olarak ele alınmıştır (Cebecioğlu, 2014, s. 391-392). Tasavvufta mürşit rabitasının dışında ölüm rabitası da önemli bir yer tutar. Nitekim Nakşibendilikte yolun başında müride ölümün rabitası yaptırılır. Bu rabita kulun dünyaya olan bağlılığını koparır. Kulun Kalbindeki dünya sevgisini atar ve tasavvufta daha hızlı yol almasını sağlar. Özdenören hikâyelerinde tasavvuftaki bu iki rabıtaya da yer verilmiştir; ama özellikle hikâyelerde ölümün sıkça düşünülmesi gereken bir olay olduğu hatırlatılır. Ölümün mutlak bir son olduğu hikâyelerin bir kısmının ana düşüncesi niteliğindedir. “Hışırta” adlı hikâyede ölüm ile ilgili şu ifadeler önemlidir: “ Kalabalığın ortasında bir başına, kararsız, yapayalnız duruyor, isyan eden sesi bir tıslama halinde, göğün enginliklerine doğru kırık dökük dağılıyordu: yankısız (Yankısız) yansımaz, yanıtlamasız. ‘ öldüğüne yanmıyorum, nasıl acı çekti” (Özdenören, 2011, s. 8). Ölümün rabita edilmesi tasavvufta kalbi dünyadan yani masivadan koparıp Allah’a mutlak varlığa bağlamak içindir. Yazar eserlerinde bu tür bir düşüncüyü hikâyelerin aralarına serpiştirmiştir:

“ Ölümü, hayır ölümü değil, yokoluşu (yok oluşu), yokluğu, hiç varolmamış (var olmamış) gibi olmayı düşününce yüzü nerdeyse minnetle dolu, göğün ve denizin kaynaştığı sonsuz uzaklıklara baktı, baktı, baktı... Deniz, bu dünyadan olmayan bir sesle ayaklarının altında hışırıyor, çırpınıyordu. Başını çevirse biraz uzağında tanıdık birini, birilerini görebilecekti. Ama o artık kendi baygın, mecaliz boşluğunun derinliklerine çoktan dalıp gitmiştir”(Özdenören, 2011, s. 19).

“Hışırta” adlı eserde geçen “Boşluktaki Duruş” adlı hikâyede kahraman mutsuz bir kadındır. Eşinden boşanalı on gün olmuştur. Mutluluğu nerede ve nasıl bulacağını bilememektedir. Sürekli ölümü düşünmekte ve bazen ölümü çeşitli şekillerde görmektedir.: “Saatin 24’ü gösterdiği anda müthiş havai fişek patlamalarıyla, insanlar cehennemden boşanmışçasına bağırışlar, kendilerini havaya fırlatmışlar, tanıdık tanımadık birbirleriyle kucaklaşmış, birbirlerini kutlamışlardı. İşte, tam o anda düşünmüştü ölümü ve: ‘ Ne işim var benim bu saçma sapan palyaçolar arasında?’ demişti” (Özdenören, 2011, s. 52). Kahraman ölümü düşündükçe ölüme daha da yaklaştığını hisseder ve ölüm düşüncesinin aklını ilk ne

zaman meşgul ettiğini hatırlar: “O düşünce ilk ne zaman kafasında zonkladı, bilmiyordu: ölüm düşüncesi: ölümü (Ölüm) düşünmeye başladı, hayır kendini öldürmeyi değil, ölümün kendisini..” (Özdenören, 2011, s. 55). Artık ölüm gittiği her yerdedi ve baktığı her nesnede ölümü görüyordu: “Hiçbir şey bilmiyordu ve ölümü düşünüyordu: artık gittiği her yerde o vardı, ölüm” (Özdenören, 2011, s. 56). Kahramanın ölümle ilgili düşünceleri öğrendikleriyle bazen değişiyordu: “Düz yazı şeklinde yazılmış şiirlerdi bunlar. Gelişigüzel bir sayfayı açtı: ‘ölüm, (Ölüm) orada, çukurda duruyor ve kimsenin korkması gerekmiyor!’” (Özdenören, 2011, s. 60). “Denize Açılan Kapı” adlı hikâye kitabında geçen “Kapıyı Vuran Kim” adlı hikâyede ölümün, üzerine en çok düşünülmesi gereken durum olduğu şu şekilde dile getirilmektedir: “Nasıl da bıkip usanmadan aynı şeyleri tekrarlıyorlar. Tekrarı mümkün olmayan tek şey var, ölüm. (Kitaplara bakar). Bunlarsa yaşamayı anlatıyor. Yavanlıkları bundan olsa gerek. Bilmemiz gereken tek gerçeğe yaklaşan bile yok. (Küskün bir sesle) Asıl şaşılacak olan şey budur işte. (Özdenören, 2014B, s. 12). Aynı hikâyede ana ve oğul arasında verilen bir diyalogda ölüm “ana” kavramıyla tasvir edilmiştir. Burada amaçlanan ölümün kimileri için bir anne şefkatiyle geleceğidir:

“Ana: (Sesi kapının hemen arkasından duyulur.) Benim yavrum. Ben... ölüm (Ana yandaki kapıdan girer, fakat fazla ilerlemez; kapının iç kısmında, görünebilecek bir mesafede durur, siyah bir tül içindedir, saçları da aynı tülle örtülüdür. Yüzü ürkütecek kadar sarı ve donuktur. Konuşurken yüzünün hiçbir çizgisi kıpırdamaz.)

Ana: Hazır mısın yavrum?

Ahmet: (Elindeki tıraş fırçasını, sabunu ağır ağır lavabonun kenarına bırakır, sonra yüzünü aynaya çevirir.) Hiçbir zaman hazır olamayacağıma göre hazır sayılıyorum anacığım. (Biraz heves ümitle.) Yalnız... yalnız tıraşımı bitirebilir miyim? (Özdenören, 2014B, s. 14).

“Denize Açılan Kapı” adlı hikâye kitabında geçen “O Zaman” adlı hikâyede kahramanın çocukluk yıllarında köylerinde bir çatışma çıkar bu çatışmada bir anne çocuğunu yere düşürür ve bir daha düştüğü yerden alamaz. Gecenin geç saatlerine kadar ağlama sesi gelir çocuğunun ama ev ahalisinden kimse çatışmanın ortasında kalan çocuğa yardımcı olamaz. Yıllar sonra bu olayı hatırlayan kahraman şu anki gibi bir mürşide bağlanmış olup onun rabitanın ne olduğunu bilmiş olsaydı mutlaka o çocuğu kurtaracağını söylemektedir: Ama şimdiki halim olsa, rabita nedir bilebilmiş olsam kor muydum o bebek ölsün. Yaşlı adamın sesi acayip bir kahırla yükseldi: Kor

muydum ölsün, dedi. Efendimin himmetiyle atmaca gibi kapardım ki, keferenin ruhu bile duymazdı, duysa bile kurşunu bu döşüme işlemezdi. Ben mi, Allah bilir, daha on üçümde ya var, ya yoktum. (Özdenören, 2014B, s. 72). Tasavvufun temel şartlarından biri de mürşid rabitasıdır. Mürit diğer bütün sevgilerden kalbini kurtarıp bütün sevgisini Mürşidinde toplamalıdır. Bunun da en önemli yolu sürekli bir şekilde mürşidini düşünmesidir. Sürekli bir rabıta halini elde eden mürit mürşidindeki İlahi güzelliklere mazhar olmaktadır. Denize Açılan Kapı adlı hikâye kitabında geçen “Öteki” adlı hikâyede kahraman baktığı herkeste mürşidini görmesi gerektiğini anlatır: “Söylemişlerdi ona, herkeste mürşidini görmeye çalışacaksın, oysa yanlışlık yapmıştı, hatta tam tersini yapıyordu.” (Özdenören, 2014B, s. 88-89.) Ne var ki her baktığı şeyde mürşidini görmesi gerekirken o, aşık olduğu kıızı görüyordu. Aşık olduğu kıza duyduğu aşkın mürşidine duyduğu aşk olabileceği şüphesine kapılır: “Bir süreden beri şurada burada görüp tanımadan aşık olduğu o kadın bir sanrı mıydı? Daha doğrusu.. birden dehşete kapıldı: o kadın O muydu?” (Özdenören, 2014B, s. 88-89.) Tasavvufun temel şartlarından en önemlisi de mürşit rabitasıdır. Mürit baktığı herkeste mürşidini görmelidir. “Ansızın Yola Çıkmak” adlı hikâyede geçen “Maske” adlı hikâyede kahraman kendisine öğretildiği gibi her baktığı kişide mürşidini görmeye başlar: “ Hangi maske hangi yüzü saklıyordu acaba? Ya da hangi yüz hangi maskeyi? Nasıl bilecek? Bilecek mi? Ona, her şeyde, her canlıda efendini görmeyi deneyeceksin demişlerdi, o da öyle yapıyordu. Eğer o fotoğrafı görülen kız da onun efendisi yerinde duracaksa onu bulması gerekiyordu.” (Özdenören, 2014A, s. 67). Ansızın Yola Çıkmak Adlı hikâyede geçen Ölü adlı hikâyede ölümün her an yanı başımızda olduğu vurgulanır. Ölümün hiç hatırdan çıkartılmaması gerektiği şu temsille verilmiştir:

“Henüz bir ölü olduğunu bilmiyordu, ne ölü olduğunu, ne de olması gerektiğini.. ona bir ölü olup olmadığını bilip bilmediğini sorduklarında, bir fikri bulunmadığını anlattı, onlar da dediler ki, sen şimdi bir ölüsün, ama bir ölü, ölü olduğunun bilincinde bulunmadıkça onun ölü olmasının bir değeri yoktur, bir ölü ancak ölü olduğunun bilincine ulaşırsa onun değeri olur ve şimdi sen bir ölü olduğun bileceksin.. işte o zaman diri olacaksın ve diri olduğun anda da ölümü yaşayacaksın.. anladın mı, diye soruyorlardı.. kafasını sallıyordu o da, anladığını anlatmak istiyordu. İlk, terzihanedeki kızlar keşfetti onun ölü olduğunu, aa sen bir ölüsün, diyorlardı, kimileri de, sen sahiden ölü müsün, diye soruyordu” (Özdenören, 2014A, s. 86).

Aynı hikâyede ölüm, kıyametin kopması olayıyla anımsatılmış ve ölümün dehşet verici halî gözler önüne serilerek ölüm rabitası yapmanın dünyanın zevk ve

eğlencesini kestiği ifade edilmiştir. Ölümü gerçek manada alim insanlar hakikatiyle anlayabilir. O yüzden kendisine ölümü gerçek manada nasıl anlaması ve düşünmesi gerektiğini öğretecek bir öğretmene ihtiyacı vardı: “Ne yazık ki ona ölü olmanın ne demek olduğunu öğretecek olan kendisi değil, çünkü o da bu işin nasıl olacağını öğrenmek isteyen bir öğrenciydi.” (Özdenören, 2014A, s. 88). Kahraman yapmış olduğu ölüm rabıtasından sonra hayatı daha iyi anlamlandırmaktadır. Günlük hayatta rutin olarak görülen birçok olayın bu tefekkür sayesinde hikmetlerini bir bir anlıyor artık. “Toz” adlı hikâyeye kitabında geçen oyun adlı hikâyede kahraman çok zorlu bir hayat yaşamış, babasını hiç görememiş ve annesine de hiçbir zaman babasının nerde olduğunu soramamıştır. Kahraman bütün bu yaşadığı sıkıntıları arasında bir ara ölümü tefekkür etmekte ve ölümün ölmeden nasıl yaşanacağını merak etmektedir. Bu konuda kendisine yardımcı olacak kişinin kim olacağını da şu şekilde belirtmektedir: “Tam takır odamda onu düşünmeye başladım. Çeşit çeşit şeyle tasarlanabilirdi. Ölüm bana gelmeden önce ölmeyi denemek mümkündü. Ama bu nasıl başarılabilirdi: birinin bana yol göstermesi gerekecekti. Kimdi bu? Kim olabilirdi? (Özdenören, 2009, s. 74-75). Özdenören hikâyelerinde ölümün anımsatılmasına sıkça başvurulmuş ve hikâyelerin arasında bu düşünceye sıkça yer verilmiştir. “Çarpılmışlar” adlı hikâyeye kitabında geçen “Arasat” adlı hikâyede Ejder adlı kahraman kendisine hala dediği uzaktan akrabası bir kadın tarafından söylenen şu sözleri düşünür ve bu sözlerin kendisinde uyandırdığı etkiyi ifade eder: “İşte öyle bir an da gelecek celal perdeleri tarafından bir nida işitilecek ey mücrimler şimdi sizler ayrılışı” (Özdenören, 2016, s. 9). “Çarpılmışlar” adlı hikâyeye kitabında geçen “Mor Sinekler” adlı hikâyede babası ölüm döşeginde olan Musa, hafız olan dayısının babasının başında ölümle ilgili yaptığı sohbetten çok etkilenir. Dayısı ölümün sadece bir tebdil-i mekân olduğunu, yani sadece bir mekân değişikliği olduğunu söylemesi onda bir ferahlama duygusu uyandırır: “İnanan adam için ölüm nedir ki dedi Hafız Nedir ki hiç dedi eniştem” (Özdenören, 2016, s. 136). Ölen birini görünce insan ölümün gerçek yüzünü görür. Kişi ölümü hep başkaları üzerinde düşünür. Kendisinin de aynı duruma düşeceğini düşünmek istemez. Genellikle bu olay yakın akrabalar, en çok sevdiğimiz insanlar ölünce gerçekleşir. Kişi en yakınındaki insanların öldüklerini görünce bu onda derin etkiler uyandırır ve ölümü kendi üzerinde de düşünmeye başlar. Hafız sohbetinin devamında ölümün bir gün herkesin başına geleceğini bir ayetle anlatması işte bu ölüm olayının mutlak sonumuz olduğunu anlamamız içindir: “Hepimiz öleceğiz eninde sonunda dedi dayım. Bütün

nefisler ölümü tadacaklar dedi Hafız hepimiz o yolun yolcusuyuz ama er ama geç” (Özdenören, 2016, s. 136). Ölüm nasıl tefekkür edilmelidir? Hafız, ölümün bir hiçlik olmadığını, yok oluş olmadığını kişinin kendi öz yurduna dönmesi olduğunu ifade eder sohbetinin devamında: “Ölüm idam değil hiçlik değil bitiş değil çöküş değil sönmek değil yokluk değil tesadüf değil belki insanın öz yurduna terhisidir” (Özdenören, 2012A, s. 137). Ölüm döşeginde olan birinin en çok ihtiyaç duyduğu şey ölüm ve Allah’a kavuşma konusunda iyi duygular beslemesi, ümitli olmasıdır. Hafız ölüm döşegindeki eniştesine bu yönde telkinde bulunur: “ Fenaya değil bekaya gidiyorsun ademe değil vücuda daimeye sevk olunuyorsun zulümata değil alemi nura giriyorsun kesrette boğulmayacaksın vahdet dairesinde teneffüs edeceksin” (Özdenören, 2012A, s. 137). Allah’ın huzuruna varırken onun rahmeti umulmamalıdır. Kişi Rabbi hakkında güzel düşüncelere sahip olmalıdır. Ölümü O’na kavuşma vesilesi olarak görmelidir. Hafız sohbetin devamında bu yönde telkinlerde bulunur: “Kabir kapısına ağlayarak değil gülerek gir çünkü cemili zülcelalin daire-i rahmetine ve mertebe-i huzuruna gidiyorsun” (Özdenören, 2016, s. 136-137). “Çarpılmışlar” adlı hikâyede geçen aynı bölümde baba ölmüştür ve salası okunur. Çocuk ölümün bir yokluk olmadığını anlamıştır: “Ölüm bir şey değil dedim kızlara birdenbire sonra birden aklıma geldi ölüm yokluk değil dedim ne dediğimi bilmeden” (Özdenören, 2012A, s. 139). “Gül Yetiştiren Adam” adlı eserde toplumsal değişim hızlanmış, İslami değerler yozlaşmıştır. Bu durumdan kaçan kahraman, eve kapanmış hayatını ibadetle ve bahçesinde çeşit çeşit güller yetiştirerek sürdürmüştür. Kahramanın şu konuşması ölümün hakikatinin bilinmesiyle ilgilidir: “Ben yaşlandım artık, ölümü bekliyorum, ölüm nedir biliyor musun? Önünde sonunda çalacağımız tek hakikat kapısı, bizi bir yaradan var, yaratanın emriyle gene kendisine dönüşümüzdür ölüm, bir daha ölmek üzere dönüşümüzdür ona” (Özdenören, 2013B, s. 18).

3.32.MASİVA

Masiva, tasavvufta Allah dışındaki her şeydir. Kulun gönlünde Allah rızasının dışında hiçbir şeyin bulunmaması gerekir. Kul nefsinin istek ve arzularını Yüce Allah’ın istekleriyle değiştirmemelidir (Cebecioğlu, 2014, s. 320). Özdenören, hikâyelerinde masiva kavramı genellikle dünyaya dalmış, gösteriş meraklısı kahramanlarla yansıtılmaya çalışılmıştır. Bu kahramanlar bu dünyaya gösterdikleri

aşırı sevginin sonucunda ruhi bunalım geçirir ve bu durumdan kurtulmak için çıkar yol ararlar. “Hıştırtı” adlı eserde geçen “Mevsim Sonu” adlı hikâyede gösteriş meraklısı bir ailenin kızı olan kahraman belli bir süre sonra hayatındaki birçok şeyin yapmacık olduğunu anlar var bütün hayatındaki bu yapmacık şeylerden kurtulmanın yollarını arar. İçinden gelen bir ses hayatında Allah rızası için olan şeylerin tamamının masiva olduğu ve bunlardan bir an önce kurtulması gerektiğini söylüyordu. Bu kurtulması gereken şeyler onun için birer yükü ve bu yükleri atması gerekiyordu. Fakat her şeyden hele dünyaya bu kadar bağlanmış birinin vazgeçmesi çok zordu. Daha kahramanın kendisiyle hesaplaşması bile yeni başlamışken bu yükün ne kadar ağır olduğunu anlar.

“Evet, diyordu ses, onu da ve her şeyi... – iyi (İyi) de, ölüme yakın duran yakınlarımın sevgisinden nasıl vazgeçebilirim? –beni (Beni) seven insanlardan ve sevgilimden, onlardan nasıl vazgeçebilirim? – çocukluğumdan (Çocukluğumdan) nasıl vazgeçebilirim? Ses karşılık veriyordu: bunlardan (Bunlardan) bunlardan vazgeçmeyeceksen benden vazgeçmek zorunda kalacaksın.” (Özdenören, 2011: 25).

“Çarpılmışlar” adlı hikâyeye kitabında geçen “Arasat” adlı hikâyede Ejder adlı kahramanın hikâyesinin başında dünyanın ve içindekilerin gereksizliğine dair şu düşüncesi masivaya örnek olarak gösterilebilir: “Dünya kendi dışında cebinde duran herhangi önemsiz yabancı bir nesne gibiydi” (Özdenören, 2012A, s. 8).

3.33.CEZBE

Cezbe; celbetme, çekme, Allah’a koşma manalarına gelmektedir. Yüce Allah herhangi bir çaba ve çalışması olmaksızın kuluna bahşedip onu kendisine çeker. Cezbeye tutulanlara genelde meczup adı verilir (Cebecioğlu, 2014, s. 89).

Sufiler cezbeyle ait şu tanımı da sıklıkla kullanırlar: Kulun beşeri özelliklerden çekilip ilahi özellikleri kazanarak, vahdeti tecelli etmesidir.(Cebecioğlu, 2014, s. 101). Tasavvufta kul ilahi aşkın yansımasıyla cezbe hali yaşayabilir. Özellikle müridin himmet ve bereketiyle mürid ilahi aşkın yansımalarına mazhar olur. Cezbe tasavvufta amaç değil Yüce Allah’a ulaştıran bir araçtır. “Denize Açılan Kapı” adlı hikâyeye kitabında geçen “Karşılaşma” adlı hikâyede kahraman, bir tekkeye varır ve orada cezbe halinde insanlar görür. Cezbe halindeki bu insanlar çok güzel manevi haller içinde yaşarlar.

“Uyku değildi, ama uykudan başka bir şey de değildi: titreyen göz kapaklarının önünde garip bir gülün ışığı derin, bulutsu aydınlıklara doğru kayıyor, çiçeklerin taç yapraklarını çatlatırkenki duyulabilseydi ancak böyle olabilecek bir takım iç geçirmeler duyuluyor, toprağın altından insan iniltileri- acı çeken iniltiler değil fakat hayretten doğan iniltiler- yükseliyor, şimdiye dek tatmadığı bir sevincin, dinginliğin bu odadaki eşyaya, herkese ve kendi dokularına sindiğini algılıyordu” (Özdenören, 2014B, s. 64).

“Ansızın Yola Çıkmak” adlı hikâyede zikir ederken kendinden geçerek cezbe haline girmiş bir karakter şu şekilde tasvir edilmiştir: “Kibleye döndü, diz çöktü, gözlerini yumdu. Şimdi, sevgilisi, efendisi ve ölüm hatun karşısındaydılar. İçini derince çekti, soluğunu dışarıya verirken, tek ve uzun bir nefes halinde: ‘ Estağfirullaaaahh... ‘ diye fısıldadı. Titredi, kendinden geçti”. (Özdenören, 2014A, s. 51). “Toz” adlı hikâyeye kitabında geçen “Çalılıkta Yanan Ateş” adlı hikâyede kahraman güzel bir kızın bütün cazibesi ve çıplaklığıyla baş başa kalır ve kendisine emredilen kalbine bak komutuyla kahramanın kalbinde bir iç hesaplaşma başlar.

3.34.İHLAS

İhlas; samimiyet, içtenlik, Tutum ve davranışlarda sadece Yüce Allah’ın rızasını amaçlamaktır (Uludağ, 2012, s. 181). İhlas riyanın zıddıdır. Yani yaptığı ibadetleri kendisine ne kadar güzel ibadet yapıyorlar diye yapanlar vardır. İşte bunların ibadetlerine riya karışmıştır. Kul yaptığı bütün ibadetlerini sırf Allah rızası için yaparsa ihlaslı olmuş olur (Kılıç, 2014: 38). Kul ibadetlerinde sadece Yüce Allah’a yaklaşmayı istemelidir. İhlas yaptığı işi yaratılmışların düşüncesinden temizlemektir. Zünnun-i Mısri demiştir ki: “İhlasın alameti üçtür: kulun gözünde halkın kendisini övmesi ve yermesinin eşit olması. Yaptığı amellerde amellerini görmeyi unutmaması. Yaptığı amelin kendisine ahirette bir sevap getireceği düşüncesini aklından çıkarması” (Kuşeyri, 2013, s. 416).

Özdenören, hikâyelerinde “ihlas” kavramı tasavvufi manaya uygun bir şekilde hikâyelerde işlenmiş. Gösteriş için yapılan iyilikler yerilmiştir. Yapılacak her amelin Allah rızası için yapılması gerektiği vurgulanmıştır. “Çarpılmışlar” adlı hikâyeye kitabında geçen “Arasat” adlı hikâyede Ejder tarlada kendisine hizmet eden kıza bir kötülük yapmış ve korktuğundan halasına sığınmıştır. Halası kendisine tövbe etmesini ve bu tövbesinde insanlardan değil Allah’tan utanması gerektiğini Hz. Yusuf ve Züleyha arasında geçen şu olayla anlatmaktadır:

“Sen herkes seni haklı görsün diyorsun dedi kadın bak dinle Hazreti Yusuf'u işittin mi hiç Zeliha'yı Mısır maliye nazırının karısıydı Zeliha bir gün Yusuf aleyhisselamı odasına çağırды Yusuf aleyhisselam odasına gelince odada duran bir putun yüzünü örttü Hazreti Yusuf bunu niçin örttün diye sorunca Zeliha ondan utanđığım için dedi Yusuf aleyhisselam da ona sen bir taş parçasından utanıyorsun da ben yerleri ve yedi kat gökleri yaratan rabbimin görmesinden utanmaz mıyım dedi git karını bul şimdi eve götür tövbe istiğfar et nikahını tazele” (Özdenören, 2016, s. 35).

“İmkansız Hikâyeler” Adlı eserde geçen “Cuma” adlı hikayede Medine’de Cuma namazı sonrası dışarıdaki zulmeti hisseden kahraman niyetini kontrol edip yaptığı ibadetlerde ve her işinde gayesinin sadece Allah’ın rızası olduğunu şu ifadelerle anlatıyor: “Her seferinde maksadımı aklımda tutmaya çalışarak.. Allah’ım maksadım sensin, senin rızanı istiyorum, diyerek.. İlkini dili ile söylüyor, ama o kadar çok tekrarlıyor ki, bir yerden sonra, kalbinin diline iştirak ettiğini ayırımsamaya başlıyor..” (Özdenören, 2010, s. 90).

SONUÇ

Türk edebiyatı tarihi çok eski dönemlere dayanan köklü bir edebiyattır. Tarihinin çok eski dönemlere kadar uzanması ve çok geniş bir coğrafyada icra edilmesi onun tarihi dönemlerdeki siyasi, kültürel, sosyal v.b. birçok olaydan etkilenmesini sağlamıştır. Türk edebiyatı icra edildiği geniş coğrafyalarda çeşitli değişikliklere uğramıştır. Bu da Türk edebiyatı araştırmalarının tek yönlü bir bakış açısıyla sağlıklı bir şekilde ele alınamayacağını göstermektedir. Bu denli çeşitli kültür ve medeniyetlerle ilişki içerisinde olan dünya edebiyatlarında örnekler sınırlıdır. Türk edebiyatı bu kadim geçmişiyle sözlü dönemden günümüze kadar tarihi seyir içinde birçok değişim geçirmiştir. Muhakkak ki Türk edebiyatını derinden etkileyen en önemli olay Türklerin İslamiyet'i kabul etmesidir. İslamiyet'in kabulüyle toplumda her alanda görülen değişim edebiyatı da köklü bir değişim sürecine itmiştir. Bu durum ikili bir edebiyat anlayışının da oluşmasına neden olmuştur. Bir yandan İslamiyet öncesi edebiyat devam etmekte bir yandan da İslamiyet'in etkisiyle oluşturulan Divan edebiyatı önem kazanmaya başlamaktadır. Bu çalışmanın da konusunu oluşturan tasavvuf anlayışı İslami dönem edebiyatlarının tamamında yaygın olarak kullanılan bir düşünce olarak karşımıza çıkmaktadır. Tasavvuf, köken olarak Asr-ı Saadete dayanmakla birlikte o dönemde kullanılan bir kavram değildir. Bu kavram o dönemde bir yaşantı olarak bulunuyordu.

Peygamber Efendimizden (s.a.v.) sonra yaşanan olaylar, İslam dinin yozlaştırılmasına yönelik çalışmalar ve ihtilaflar sonucu tasavvuf İslam dinini özüne uygun bir biçimde yaşanmasını amaçlayarak bir sistem ve bir yol olarak ortaya çıkmıştır. Bu yönüyle tasavvuf bir din veya mezhep değil İslam dininin hurafelerden, yanlışlardan, arındırılarak ilk günkü ruhla yaşanmasına yönelik oluşturulmuş kendi içerisinde sistemli bir yapıdır. Bu anlayış tarihin belli dönemlerinde çok etkili olmuş ve toplumu oluşturan dinamikler arasında öncelikli sıralara ulaşmıştır. Özellikle Selçuklu ve Osmanlı devletleri döneminde hükümdarların tasavvuf anlayışına bağlı kalmaları ve mutasavvıfları koruyup desteklemeleri bu iki dönemde tasavvufun Türk toplumu üzerindeki etkisini artırmıştır. Bu etki siyasi, kültürel, sosyal alanda olduğu

kadar edebiyat alanında da kendisini hissettirmiştir. Nitekim bu dönem mutasavvıflarının birçoğu aynı zamanda edebiyatla da iç içe olmuş, tasavvufu topluma öğretmek için edebiyattan yararlanmışlardır.

Tasavvuf anlayışı İslamiyet Dönemi Türk Edebiyatının sonuna kadar etkisini sürdürmekle beraber özellikle Batı etkisine girdiğimiz Osmanlı döneminin sonlarında yavaş yavaş edebiyatta etkisini kaybeder. Edebiyatta bu dönemlerde özellikle yeni kavramlar türemeye başlamıştır. Batı Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı ile Batılı kaynaklar referans olarak alınmaya başlanmıştır. Özellikle Cumhuriyet Dönemi Edebiyatında tasavvufun kaynaklarda referans olarak kullanımı iyice azalmaya başlanmıştır. Bütün bunlara rağmen tasavvufu eserlerinde referans olarak kullanan edebiyatçılar günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. Az da olsa geleneksel bir anlayış benimseyen bu sanatçıların varlığı toplumun, tarihimizin bu kadim kültürü hakkında fikir sahibi olmalarını sağlamıştır. Bu çalışma esasen işte bu son dönem edebiyatımızda etkisini ne kadar yitirse de hala varlığını bir şekilde sürdüren tasavvuf un edebiyat eserlerine yansımaları ele alan bir çalışmadır. Sadece bir yazar ve eserleri ele alınsa da aslında bu çalışma günümüz eserlerinin bir kısmında iyi irdelenirse tasavvufi etkilere rastlanacağını da göstermektedir.

Çalışmamız bir yandan tarihi süreç içerisinde tasavvufun izlerini sürerken aynı zamanda tasavvufun edebiyata etkisini de irdelemektedir. Referans olarak da tasavvufi kaynaklar alınmaktadır. Batı edebiyatının etkisi sonucu edebiyatımız yeni türlerle tanışmıştır. Gerçi bu türlerin İslami dönemde kullanılan karşılıkları vardı. Edebiyatımızın tanıdığı bu türlerden biri hikâyedir. İslami Dönem edebiyatında bu türü menakıpnameler ve mesneviler karşılıyorlardı. Bu çalışmada tasavvufun Özdenören hikâyelerine yansımaları ele alınmıştır. Tasavvufun hikâyelere yansımaları araştırma bakımından bazı zorlukları da beraberinde getirmiştir. Bunun için hikâyelerin çok iyi okunup vermek istedikleri mesaj iyi anlaşılmalıdır. Hikâyeler bazen düz bir okuma yapıldığında asla görülemeyecek tasavvufi manalar ifade edebilmektedir. Hele ki Özdenören gibi hikâyeleri bu denli yoğun anlamlar ve çağrışımlarla dolu bir yazarın hikâyelerinden tasavvufi manalar çıkarmak bazen oldukça yorucu olabilmektedir. İşte bu çalışma günümüz önemli hikâyecilerinden Rasim Özdenören'in hikâyelerinde tasavvufi kavramları esas alan bir çalışmadır.

Rasim Özdenören son dönem geleneksel edebiyat anlayışını benimsemiş, edebiyatın hızlı bir yozlaşma dönemine girdiği zamanlarda adeta bir kale gibi geleneklerin korunmasına çalışmış önemli bir sanatçımızdır. Adı hikâyeyle anılsa da hikâyelerinden daha çok sayıda fikir yazıları vardır. Çok yönlü bir sanatçı olan Özdenören'in ele alındığı bu çalışmaya başlanmadan önce yazar hakkında detaylı bir inceleme yapıldı. Yazarın doğup büyüdüğü çevreden eğitim aldığı çevreye kadar birçok kaynak taraması yapıldı. Çalışma neticesinde görüldü ki Özdenören ile ilgili yapılacak çalışmada sadece Özdenören'e ait eserler değil onun beslendiği kaynakların da detaylı bir incelemeden geçmesi gerekiyordu. Çünkü İslami değerleri kendine referans olarak alan Özdenören açık veya kapalı eserlerinin tamamında bu yönde bir amaç belirlemiştir. Bu çalışma Özdenören'in hikâyelerinde bu İslami referanslardan tasavvufa ait düşüncelerin incelenmesini amaçlamıştır.

Sonuç olarak yapılan incelemelerde hikâyeler titizlikle incelenmiş ve defalarca okunmuştur. Bütün bu okumalar tasavvufi kaynakların incelemesini zorunlu kılmış ve neticede hikâyelerde sıkça tasavvufi referanslara başvurulduğu görülmüştür. Eserlerde bazen bir hikâyenin içerisine sindirilmiş olarak karşımıza çıkan tasavvufi düşünce bazen açık bir şekilde tarikat usullerinin verildiği bir hikâyeye dönüşmektedir. Çalışmada tasavvufa ait kavramlardan bu hikâyelerde kullanılanları sadece esas alındı, tasavvufi kavramlar bu çalışmada ele kavramlardan daha fazladır. Ama bu kavramların her birinin eserlerde karşımıza çıkması mümkün olmuyor. Çalışmaya esas olabilecek kadar sık kullanılan kavramlar üzerine daha çok yoğunlaşmıştır. Neticede Özdenören'in temelinde geleneği esas aldığını söyleyebildiğimiz eserlerde bu gelenek içerisinde en yaygın kullandığı tasavvufi gelenektir.

Eserlerde ele alınan konular genellikle yozlaşan toplumun bireylerinin nasıl bir çaresizliğe itildiği, mutluluğu ve huzuru dışarıda aramanın yanlışlığı, kendi özüne dönmeyen toplumların başkasına benzemeye çalışarak onlar gibi olamayacağı bunun neticesinde ikircikli bir kişilik sorunun ortaya çıkmasıdır. Hikâyelerde bu sorunlara çözüm yolları da önerilmekte bu çözüm yolları genellikle geleneklere sırt çevirmenin yanlışlığı ile vurgulanmaktadır. Eserlerde bunalım yaşayan kişiler genellikle bir geçmiş yaşantılarının hatalarından dolayı bu duruma düştüklerini anlar ve bir pişmanlık içerisine düşerler. Pişmanlık duyan bu kişiler genelde kendilerini bir tekkede bulur. Orada tasavvuf yoluna girerek hayatın manasına uygun bir yaşayış

biçimini benimsemeye başlarlar. Yazar hikâyelerinde bunu yaparken vermek istediği mesaj şudur. Bizim kendimize ait kadim bir geleneğimiz var ve bu gelenekler bizi bir zamanlar dünyanın en medeni en gelişmiş toplumu haline getirmiştir. Bizler bu geleneklerden uzaklaşıp kendimize ait olmayan bize uymayan bir topluluğu taklit ettiğimiz için hiçbir zaman ne dünyada ne de ahirette mutlu olamayacağız. Bu bakış açısıyla ele aldığı eserlerinde yazar bazen bir tekke hayatının insana huzur veren bir anımı betimlerken bazen de kişinin tövbe ederken hayatında nasıl bir değişime uğradığını hep kişinin özüne dönmesi gerektiğine dair bir amaç için yapmıştır. Bu çalışma esasen Özdenören'in hikâyelerin aralarına serpiştirdiği tasavvufi kavramların incelenmesini hikâyenin özüne bağlı kalınarak yapmış ve bu kavramları tasavvufi referans kaynaklar da incelenerek ele almıştır.

Rasim Özdenören'in hikâyelerinde yoğunlukla durduğu tasavvufî unsurlar rabıta, zikir ve mürşit kavramları olmuştur. Özdenören diğer unsurlarla birlikte bu bahsettiğimiz unsurları da eserinde ustalıkla işlemiş, bunu tasavvufun bir rutini olarak ortaya koymuştur popüler romanlardaki gibi fantastik bir biçimde değil, olmuş, olmaya devam eden ve bir yaşantı biçimi olarak aktarmıştır. Popüler kültürün tasavvufu keşfi neticesinde özellikle Mevlevilik ve Mevlana üzerine yoğunlaşılması bu kültürü bir tüketim unsuru haline getirmiştir. Özdenören'in eserlerindeki tasavvuf ise popüler değil, kökleşmiş, gelenekselleşmiş bir kültürel kod, bir anlam dünyası olarak sunulmuştur.

Rasim Özdenören, eserlerindeki tasavvufî modern insanın bunalımlarına bir cevap verebilecek niteliktedir. Kentler arasına sıkışıp kalan modern insan, fitri olandan uzaklaşarak aslında kendinden uzaklaşmış bu da onda ontolojik bazı sıkıntılara neden olmuştur. Özdenören, eserlerinde bu modern insanın sıkıntılarını işler, tasavvuf bu sıkıntılarının bir nevi ilacı, çözüm önerisi olarak sunulmuştur. Özdenören tasavvufu, tasavvufî kavramlar üzerinden işlerken tarikatlardaki adap ve edebe de vurgu yaparak kişilerin/karakterlerin belirli imtihanlara tabi tutulduğunu, nefis ve şeytanın saliki yoldan çıkartmaya çalıştığını eserlerinde ortaya koymaktadır. Bu durumu aktarırken hikaye kişinin kendisiyle konuşmalarını, iç muhasebelerini hakim bakış açısı tekniği ile verir.

KAYNAKÇA

- Aslan, B. (2015). Rasim Özdenören Hikayelerinde İnsan Kendini İdrak Biçimleri. Edisyon içinde, *Rasim Özdenören'e Armağan* (s. 29-48). İstanbul: Değişim Yayınları.
- Ay, A. (2015). Karanlığın Ortasında Parıldayan Işık. Edisyon içinde, *Rasim Özdenören'e Armağan* (s. 25-28). İstanbul: Değişim Yayınları.
- Aydoğan, M. (2015). Düşüncenin Başlangıç Noktası. Edisyon içinde, *Rasim Özdenören'e Armağan* (s. 125-130). İstanbul: Değişim Yayınları.
- Can, B. (2017). *Kentle Kavga Mustafa Kutlu Öykücülüğünde Mekân*. İstanbul: İzdiham Yayınları.
- Cebecioğlu, E. (2014). *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. İstanbul: Otto Yayınları.
- Eryarsoy, M. N. (2008). *Rasim Özdenören- Hayatı, Sanatı, Eserleri Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı.
- Güneş, E. (2014). *Rasim Özdenören'in Hikâyelerinde Gelenek-Modernizm Çatışması*. Adıyaman: Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Haksal, A. H. (2015). Öykü Ustası Rasim Özdenören. Edisyon içinde, *Rasim Özdenören'e Armağan* (s. 11-24). İstanbul: Değişim Yayınları.
- Irmak, Y. (2012). Rasim Özdenören'in "Çok Sesli Bir Ölüm" adlı Hikâyesine Edebiyat Sosyolojisi Açısından Bir Yaklaşım. *Dede Korkut Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 76-94.
- Karpat, K. (2011). *Osmanlı'dan Günümüze Edebiyat ve Toplum*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kılıç, M. E. (2014). *Tasavvufa Giriş*. İstanbul: Sufi Kitap Yayınları.
- Köprülü, M. F. (2007). *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kuşeyri, A. (2013). *Kuşeyri Risalesi*. İstanbul: Semerkand Yayınları.
- Kutlu, M. (1994). İstanbul: Dergâh Yayınları.

- Mert, N. (2006). *Öykü Yazmak*. Ankara: Hece Yayınları.
- Moran, B. (2012). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özdenören, R. (2008). *Hastalar ve Işıklar*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Özdenören, R. (2009). *Toz*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Özdenören, R. (2010). *İmkansız Öyküler*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Özdenören, R. (2011). *Hışırıtı*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Özdenören, R. (2012A). *Çarpılmışlar*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Özdenören, R. (2012B). *Kuyu*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Özdenören, R. (2013A). *Çözülme*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Özdenören, R. (2013B). *Gül Yetiştiren Adam*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Özdenören, R. (2014A). *Ansızın Yola Çıkmak*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Özdenören, R. (2014B). *Denize Açılan Kapı*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Özdenören, R. (2016). *Çok Sesli Bir Ölüm (7 b.)*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Özkuk, G. (2014, Ocak). Mekânların Hafızasına AHmet Hamdi Tanpınar'ın Beş Şehir'inden Bakmak . *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(39), 269-280.
- Özyurt, C. (2007, Aralık). Yirminci Yüzyıl Sosyolojisinde Kentsel Yaşam. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(18), 111-126.
- Pulat, A. (2017, Ağustos). Zarifoğlu'nun Bazı Şiirlerindeki Tasavvufi Unsurlar Üzerine. *Hece Dergisi*(126/127/128), 85-92.
- Sağlam, H. (2019, 04 05). *haksözhaber*. haksözhaber:
<https://www.haksözhaber.net/okul/rasim-ozdenoren-oykusunun-dayanaklari-cozulme-tasavvuf-olum-6045yy.htm> adresinden alındı
- Selvi, D. (2015). *Kaynaklarıyla Tasavvuf*. İstanbul: Semerkand Yayınları.
- Su, H. (2015). Bir Sanatçı ve Düşünür Olarak Rasim Özdenören. Edisyon içinde, *Rasim Özdenören'e Armağan* (s. 69-88). İstanbul: Değişim Yayınları.
- Sühreverdi, Ş. (2013). *Gerçek Tasavvuf: Avarifü'l-Mearif*. İstanbul: Semerkand Yayınları.
- Sürgit, B. (2013). Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Temel İzleklerden Biri Olarak Arada Kalmışlık. *Aynanın Sırrı Mustafa Kutlu Sempozyum Bildirileri* (s. 75-106). İstanbul: Küçükçekmece Belediyesi Kültür Yayınları.

- Şahin, V. (2014). Rasim Özdenören'in Öykülerinde Kendine Dönüş İzlekleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31-42.
- Şahin, V. (2014). Rasim Özdenören'in Öykülerinde Kendine Dönüşün İzlekleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(2), 31-42.
- Tonga, N. (2005). *Mustafa Kutlu ve Yoksulluk İçimizde*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Tosun, N. (1996). *Türk Öycülüğünde Rasim Özdenören*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Tosun, N. (2015). Rasim Özdenören Öykücülüğü. Edisyon içinde, *Rasim Özdenören'e Armağan* (s. 145-159). İstanbul: Değişim Yayınları.
- Tuna, F. (2015). *Yaşayan Portreler*. İstanbul: Meserret Yayınları.
- Tuna, F. (2015). *Yaşayan Portreler*. İstanbul: Meserret Yayınları.
- Türkdoğan, M. (2007). Rasim Özdenören'in "Kuyu" Öyküsünde Metinlerarası İlişkiler. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 167-189.
- Uçman, A. (2015). Rasim Özdenören Üzerine Birkaç Söz . Edisyon içinde, *Rasim Özdenören'e Armağan* (s. 11-18). İstanbul: Değişim Yayınları.
- Uludağ, S. (2012). *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Kabalcı.
- Varol, K. (2019, 04 05). *arkakapak.com*. <http://www.arkakapak.com/hastalar-isiklarin-50-yili/> adresinden alındı
- Yıldız, A. D. (2010). Rasim Özdenören Hikâyelerinde Üç Mesele. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 21-44.

DİZİN**A****Acemi Yolcu****Ansızın Yola Çıkamaz****B****C****Can****Cezbe****Ç****Çapraz İlişkiler****Çarpılmışlar****Çok Sesli Bir Ölüm****D****Derviş****Denize Açılan Kapı****E****Eşikte Duran İnsan**

G

Gül Yetiştiren Adam

H

Hışırtı

Hakikat

Hikâye

Hikmet

İ

İhlas

İpin Ucu

K

Kılıç

Kuyu

M

Mürşit

N

Nakşibendi

Ö

Özdenören

R

Rabita

S

Selvi

T

Tarikat

Tasavvuf

Toz

U

Uçman

Uludağ

Uyumsuzlar

